

Szépirodalmi Figyelő

Irodalmi, kritikai, szemlélő folyóirat

Labdarúgás

2014
3

Kerékgyártó István prózája | Dobai Péter, Takács Zsuzsa,
Tózsér Árpád versei | Beszélgetés Takács Tiborral a pártállam
és a futball viszonyáról | Kritikák Gergely Ágnes, Szilasi
László, Kötter Tamás, Nagy Koppány Zsolt, Győrei Zsolt
és Schlachtovszky Csaba, Ferenczes István könyveiről

Szépirodalmi Figyelő

Irodalmi, kritikai, szemlélő folyóirat

Szerkesztők:

Pápay György (*főszerkesztő*), Vass Norbert, Vincze Ferenc, Zsávolya Zoltán

Főmunkatársak:

Buda Attila, Csillag István, Felde Csilla, Zsolnai György

Szerkesztőségi titkár:

Demus Zsófia

A szerkesztőség címe:

Postacím: 1462 Budapest, Pf.: 629.

Tel./fax: (1) 321-4757 • E-mail: szif@racio.hu

www.szepirodalmifigyelo.hu

Fedélterv: P. Szathmáry István

Nyomdai előkészítés: Layout Factory Grafikai Stúdió

Megjelenik minden második hónap 15-én

Előfizetési díj: 3000 Ft

A Szépirodalmi Figyelő által feldolgozott folyóiratok:

2000, Alföld, Ambroozia, Apokrif, Bárka, Beszélő, Confessio, Credo, Duna-part, Dunatükör, Élet és Irodalom, Életünk, Eső, Ex Symposion, Ezredvég, Forrás, Helikon (Kolozsvár), Hévíz, Híd, Hitel, Holmi, Irodalmi Jelen, Irodalmi Szemle, Jelenkor, Kalligram, Kortárs, Korunk, Látó, Liget, Lyukasóra, Magyar Lettre Internationale, Magyar Műhely, Magyar Napló, Mozgó Világ, Múlt és Jövő, Műhely, Műút, Napút, Opus, Ózon, Palócföld, Pannonhalmi Szemle, Pannon Tükör, Parnasszus, Partium, PoLíSz, Prae, Sikoly, Somogy, Spanyolnátha, Székelyföld, Tekintet, Tempevölgy, Tiszatáj, Új Dunatáj, Új Forrás, Üzenet, Vár, Várad, Vár Ucca Műhely, Vigilia, A Vörös Postakocsi, Zempléni Múzsza

Lapunk előfizethető a szerkesztőségben,
terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág.

Előfizethető továbbá közvetlenül a postai kézbesítőknél,
az ország bármely postáján, a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban
és a Központi Hírlap Centrumnál

(Budapest, VIII. ker. Orczy tér 1., tel.: 06-1/477-6300; postacím: Bp., 1900).

További információ: 06-80/444-444; e-mail: hirlapelofizetes@posta.hu

Nyomdai munkák: *mondAt Kft.*, www.mondat.hu, Lázy Kft. • Budapest

Kiadja a Szépirodalmi Figyelő Alapítvány

Felelős kiadó: a Szépirodalmi Figyelő Alapítvány elnöke

ISSN 1585-3829

TARTALOM

■ SZEMLE

Kerékgyártó István: <i>Kutyakozmetika</i> (Hévíz, 2014/2.)	3
Dobai Péter: <i>Merészelní minden médiumot</i> (Napút, 2014/3.)	11
Lipcsey Emőke: <i>Csak egy emlék</i> (Bárka, 2014/2.)	13
Villányi László: <i>A szép vörösszöke</i> (Alföld, 2014/3.)	14
Kötter Tamás: <i>Dirty Santa</i> (Apokrif, 2014/1.)	15
Takács Zsuzsa: <i>Érzések áradása</i> (Holmi, 2014/4.)	25
Dimény Árpád: <i>erzsínéném</i> (Látó, 2014/3.)	26
Tózsér Árpád: <i>Möbius-tél</i> (Kortárs, 2014/4.)	27

■ LABDARÚGÁS

Hans Ulrich Gumbrecht: <i>Dionüszoszi tánc?</i>	29
Barna Péter: <i>Labdarúgás a 21. század változó mediális közegében</i>	34
Fodor Péter: <i>Kitörölt múlt, megszállt jelen</i>	43
Hlavacska András: <i>Sakk és foci</i>	52

■ KÖZÜGY

<i>Játékosmegfigyelők és kiskapuk.</i> Beszélgetés Takács Tiborral	61
--	----

■ KRITIKA

Csuka Botond: <i>Sötét idők</i> (Gergely Ágnes: <i>Két szimpla a Kedvesben</i>)	68
Falvai Máttyás: <i>Alulnézetből</i> (Szilasi László: <i>A harmadik híd</i>)	74
Zsolnai György: <i>Orvhorgászati</i> (Kötter Tamás: <i>Rablóhalak</i>)	78
Takács Éva: <i>Zavaros utópia</i> (Nagy Koppány Zsolt: <i>Nem kell vala megvénülnöd 2.0</i>)	82
Csufor Lilla: <i>Stílusgyakorlattól lektúrig</i> (Győrei Zsolt – Schlachtovszky Csaba: <i>Emmuská</i>)	87
Kovács Flóra: <i>Emlékgyűjtemény</i> (Ferenczes István: <i>Ordasok tépte tájon</i>)	93

■ BIBLIOGRÁFIA

2014. március–április (Felde Csilla) 97

Számunk szerzői 119

Lapszámunk borítóján P. Szathmáry István grafikája látható.

Lapunk megjelenését támogatták:

Nemzeti Kulturális Alap

dunafin

Dunafin Kft.

aLap Kft.

SZEMLE

Kerékgyártó István

KUTYAKOZMETIKA

Vasárnap reggel volt. A lány éppen akkor érkezett, amikor a házmester nyitotta a kaput.

A fiú nemrég fejezte be a takarítást, a fotelben ült, és elégedetten nézte a lakást. Alig ismert rá. A ruhák a szekrénybe kerültek, sehol egy pizzásdoboz, sehol egy ketchupfolt. Az edények elmosva, a szőnyeg kiporszívózva. Nem gondolta, hogy ő még képes ilyesmire. Fél éjszaka dolgozott.

Rágyújtott, kettőt slukkolt a Marlboróból. A lány kopogott. A fiú végigsimított a haján, és kinyitotta az ajtót.

Mikor meglátta a lányt, visszahőkölt. Szébb, mint akkor, gondolta. Pedig már akkor is gyönyörű volt. Mióta lejött a szerről, egyre jobban néz ki. Nem tudta levenni róla a szemét. Majd egy éve nem találkoztak.

– Beengedsz? – kérdezte a lány, és mosolygott.

– Persze, gyere.

A lány belépett, kabátját a fogásra akasztotta, és közben már pásztázta is a lakást. Most ő lepődött meg. Óvatos lesz, határozta el, lehet, hogy ez az egész csapda. Hat éve ismerte a fiút, látott ő már ezt-azt.

Ezt nem hitted volna, mi, gondolta a fiú. Látod, itt rend van, olyan rend, amelyet te itt még nem láttál.

– Leálltál? – kérdezte a lány. – Azt mondtad, csak akkor hívsz, ha leálltál.

– Tényleg azt mondtam.

– És?

– Hát nem látod? – a fiú teátrálisan körbemutatott. – Hát ilyen szokott lenni ez a szoba? Láthatod. Leálltam.

– Tényleg. Milyen rend van itt – mondta a lány, és körbesétált a szobában.

– Mondtam.

– Mutasd a karod!

A fiú egy pillanatig tévovázott, aztán belátta, hiába húzott hosszú ujjú pólót. Legyen túl rajta, majd kidumálja magát, gondolta. Nekilátott felrángatni a póló ujját, és odatartotta a jobb karját a lány elé.

– A másikat is!

– Még nem gyógyult be teljesen. Tudod, hogy az ilyen szétbaszott vénák milyen nehezen gyógyulnak – mutatta most már mindkettőt.

– Tudom – mondta a lány, megfogta a fiú mindkét karját, és közelebről vizsgálgatta a bökések helyét. – Hát, nem túl rég állhattál le.

– Nem mondtam, hogy rég, csak azt, hogy leálltam.

– Mióta vagy tiszta?

– Hát, úgy... várjál csak, hat, nem, öt napja.

– Öt napja? Ahhoz képest elég ronda – mondta a lány, és elengedte a fiú karját, aki azonnal visszarángatta a trikó ujját.

Csapda lesz tűnődött a lány, ez átveri őt. De a lakás, nézett körül, az mégiscsak más most.

– Igen, mert előtte nagyon kemény időszakom volt. Azért is akartam leállni – hadarta a fiú, látta a lány bizonytalankodását, most kell magát kidumálnia, gondolta, még hisz neki.

– És hogy bírod?

– Szereztem metadont, tegnapelőtt bekaptam egyet, de azóta még azt sem – mondta a fiú. – Egy junkie kapta. Bejár a kórházba kezelésre. Hernyót adtam érte, neki jobban kellett az anyag, mint a bogyo.

– Szóval öt napja. Nem túl sok. Na és? – kérdezte a lány.

– Hát.. nem könnyű. Izzadás, fosás, hányás, de hát te is tudod, milyen ez.

A fiú megfogta a lány kezét, az ágyhoz húzta, és maga mellé ültette. A lány először ellenkezett, de aztán leült.

Hinni akart a fiúnak. Erre várt már több mint egy éve. Megfogadta, hogy addig nem jön el hozzá, amíg le nem áll. Persze Robinak könnyebb volt elviselni, hogy ő nincs, neki ott volt a heroin. De neki még szarabb volt tisztán. Ült a recepción, hallgatta a brókerek süketelését, nyálás ajánlataikat, miközben erre a hülyére gondolt. Jó, gyanús, hogy ilyen ronda még a karja, de lehet, hogy öt napja tényleg még rondább volt, sóhajtott, és átölelte a fiút.

– De jó, hogy leálltál. Tudod, mennyire örülök? Most majd megint. Mint azelőtt.

– Mikor azelőtt?

– Mikor te se lótted magad, meg én se.

– Hiszen akkor még nem is ismertük egymást, hát úgy jöttünk össze, hogy...

– Jól van, tudom – mondta sértődötten a lány. – De az elején más volt. Akkor még ritkábban lóttuk magukat. Nem emlékszel? Akkoriban még nem kellett eladnom magam, hogy anyaghoz jussunk.

– Én alig emlékszem azokra az időkre – mondta a fiú.

– Nem emlékszel, Robi?

– Persze, emlékszem, de ami utána jött, az elhalványította azt az időt.

– Nekem nem. Én pont arra vágyom. Illetve arra, mikor még egyáltalán nem anyagoztunk.

– Hát, mondom, ilyen nem is volt... – hirtelen elhallgatott, rájött, hogy ezzel maga ellen beszél.

– Jó, de én sokszor elképzelem. Nem anyagozunk, élünk normálisan, nem kell eladnom magam mindenféle...

– Jaj, ne mondd ezt, Bea, annyira rossz hallgatni.

– Rossz hallgatni? És csinálni milyen volt, mit gondolsz? De a leállítás is kemény. Fél év azon a tetű kórházi osztályon.

Örült a fiú, hogy a kórházat említette a lány, nem akart arról az időről beszélni.

Eleinte még kölcsönöket vettek fel, akkor még jó volt, de aztán annyi tartozás gyűlt össze, hogy el kellett adni a lány szüleitől örökölt Ménesi úti lakást. Mikor eladták, és kifizették az adósságokat, csak annyi maradt, hogy Bea vegyen magának egy zuglói szoba-konyhát. Azt mondta, ahhoz semmiképpen nem nyúl, azt mindenképpen megtartja. Akkor adta el magát először. Robinak is nagyon fáj ez, de akkoriban már jobban fáj, ha nem volt anyag.

– Figyu, Bea, én is bejelentkeztem a kórházba. Elkezdem. Végigcsinálom. Látod, öt napja nem toltam, és milyen jól vagyok – mondta lelkesen, és egészen beleélte magát.

Most úgy érezte, tényleg bemegey a kórházba, és akkor tényleg lejön a heroinról. Megtanulta az elmúlt években, hogy a szer megszerzéséért hazudnia kell. És arra is rájött, hogy könnyebb úgy hazudnia, ha abban a pillanatban maga is elhiszi, amit mond. Mint a gyerek, aki játék közben igazi karddal, igazi sárkányok ellen küzd. Aztán, ha már megszerezte a pénzt, próbálta azonnal elfelejteni, mit hazudozott össze-vissza.

– Segítesz, Bea?

– Persze, hogy segíték. Mondom, erre várok egy éve. Hogy egyszer már értsd meg te is.

– Mit?

– Hát, hogy egy idő után már semmit se ad a cucc. Semmi eufória, semmi lebegés. Nem a gyönyörért tolod.

– Hanem?

– Hanem, hogy ne szenvedj. Hogy elkerüld a kínokat. Innen már nincs tovább. Ötször, tízszer bököd magad, aztán az is kevés, már nincs erőd, hogy beszerezd a cuccot, hogy előteremtsd rá a pénzt.

– Hát ez igaz.

– Ilyenkor behalsz, vagy leállsz. Erre jöttél rá. Ezért próbálsz most leállni – mondta egyre lelkesebben Bea, aztán Robira pillantott, aki bambán nézett maga elé.

– Vagy nem?

– De. Persze. Ezért – mondta a fiú. Aztán azon töprengett, hogyan folytassa. Mi lehet az a kérdés, ami nem kelt gyanút Beában.

– És ha lejöttem? – kérdezte végül.

– Akkor majd élünk. Rendesen.

– De miből élünk?

– Mint mások. Dolgozunk.

– Dolgozunk?

– Persze, mint én most.

Másfél éve, mikor Bea kijött a kórházból, úgy gondolta, az egyetem most nem tudja folytatni, és egy belvárosi pénzügyi tanácsadó cégnél helyezkedett el recepciósként. Ült az elegáns pult mögött, és elégedett volt, hogy lejött a szerről, hogy a saját lábára állt.

– De én? Én mit dolgozzak? Én csak ahhoz értek, hogyan szereznek anyagot – mondta Robi.

– Majd kitalálunk valamit.

– Figyu, Bea, én nem leszek biztonsági őr vagy pizzafutár.

– Jól van, Robi, majd kitalálunk valamit.

– Nem. Most akarom tudni – türelmetlenkedett a fiú, és egyre jobban érdekelte, hogy valóban lehetne-e másként élnie.

– Tudod, mit? – mondta némi gondolkodás után Bea. – Otthagynom a recepciós állást, és kutyakozmetikát nyitunk.

– Mit?

– Jól hallottad. Kutyakozmetikát!

– Ez meg hogy jutott eszedbe?

– Ismerek egy csajt, elkísértem egyszer a terrierjével a kutyakozmetikába. Megfürdették a territ, az meg csak állt és túrta. Vágták, szarították, a végén még rózsaszín masnit is kapott.

– A farkára?

– Dehogya farkára! A nyakára. Meg voltak ott kutyaruhák is. Min tával nyomottak, meg hímzettek, az egyik hátára meg iskolatáskát festettek.

– Iskolatáskát? A kutyaruhára?

A fiú felállt az ágyról, kezébe vette a kispárnát, négykézlábra ereszkedett, a hátára tette a párnát, és ugatni kezdett.

– Így? – kérdezte.

– Mondom, Robi, nem igazi táská volt, csak festett. De mégis olyan volt, mintha iskolás gyerek lett volna a kutya.

– Ennyire hülyék ezek a kutyasok?

– Ennyire. És ezért minden pénzt megadnak. Tarthatnánk kutya-tápot is.

A fiú felugrott, visszadobta a párnát az ágyra, és kiabálni kezdett.

– Azt már nem! Azt mindenhol lehet kapni, nagy helyet foglal, raktár kell hozzá – egészen beleélte magát, járt az agya, hogyan lehetne egy ilyen kutyakozmetikát üzemeltetni, kereste benne a helyét, hogy neki mi lenne a dolga.

– Akkor macskákat is vállalhatnánk – mondta a lány.

– Szó se lehet róla. Táp és macska egy szál se. De te honnan tudod, hogyan kell a kutyák szőrét vágni?

– Majd megtanulom. Mire kijössz a kórházból, megtanulom. Hát nem lehet az olyan nehéz. Te fürdeted a kutyákat, én meg szárítom meg nyírom őket.

A fürdetéshez nem volt kedve Robinak, egyáltalán semmi olyanhoz, ahol hozzá kellett volna érni a kutyaákhöz.

– Inkább fürdesd te, én meg majd írok mindenféle röplapokat, amiket kiragasztok a fákra. Hozza hozzánk kedvencét! Bea és Robi kutyakozmetika! Ilyeneket írok majd a cetlikre.

– Ez lesz a neve? Bea és Robi kutyakozmetika?

– Mér', nem tetszik?

– Hát... nem is tudom.

– Meg keresek szabót, aki varrja a kutyaruhát. Bazmeg, kutyaruha, hát ez nagyon jó. Ettől be kell szarni. Iskolatáska! Szerinted mennyit lehet kérni egy ilyen kutyaruháért?

– Hat-hétezeret legalább – felelte a lány.

– Dőlni fog a lé!

– Dőlni, Robikám, dőlni.

A fiú átölelte a lányt, és ledöntötte az ágyra. Csókolóztak, aztán vetkőztetni kezdte. Bea segített neki, és mikor már meztelen volt, ő vetkőztette a fiút. Szerelmeskedni kezdtek, de Robi, aki már jó ideje nem volt senkivel, és a heroin miatt nem is igen kívánta a szexet, most többször is azon kapta magát, hogy lankad. Igazából abbahagyta volna, de tudta, célja elérésének része ez az aktus, neki most teljesítenie kell. Azért, hogy akarja Bea azt a közös jövőt, hogy higgyen neki. Mikor érezte, hogy csökken a vágya, a lány mellét nézte, ahogy ütemesen hullámzik, olykor behunyta a szemét, és régi fergeteges szeretkezésekre gondolt, aztán újult erővel folytatta. Mikor Bea kiabált, a fiú gyorsított, és ahogy a lány elment, anélkül, hogy ő kielégült volna, abbahagyta.

– Jó volt? – kérdezte a lánytól.

– Nagyon jó. És neked?

– Nekem is jó volt.

– De nagyon jó?

– Nagyon jó. Veled mindig nagyon jó. És ez most már mindig így lesz. Nappal kutyakozmetika, éjjel meg hatalmas dugások.

– Gondolod?

– Tudom! És azt is tudom, hogy gyönyörű vagy. Sokkal szebb, mint akkor.

– Mikor?

– Mikor még te is toltad. Meg amikor... – mondta a fiú, de nem folytatta.

– Meg amikor még azt csináltam az anyagért. Ezt akartad mondani?

– Nem, nem akartam mondani.

– De erre gondoltál.

A fiú visszafeküdt. Mindketten a plafont nézték, de egyikük sem szólalt meg. Végül felkönyökölt a lány.

– Képzeld, Robi, mit mondott a múltkor az a csaj is.

– Melyik csaj?

– Amelyik régen az ügyfelekhez közvetített. Tudod, az a szóke, akinek az az ezüst sportmerdzsója van. Azt mondta: annyira jól nézel ki, Beám, hogy magasabb osztályba léphetnél. A hülyéje.

– Mi az, hogy magasabb osztályba?

– Hogy menő csávóknak, pénzes bunkóknak közvetítene. Hogy rohadna meg.

– Te, ennek a csajnak a pasija nem valami dílerfőnök, valami szemét uzsorás?

– Mit tudom én, ki a pasija. Biztosan nem egy vállalati könyvelő – rántotta meg a vállát a lány.

– Szerintem az, a dílerfőnöknek, annak a rohadt uzsorásnak a csaja ez.

– Miről beszélsz, Robi?

A fiú felpattant az ágyról, és meztelenül járkált a szobában. Morgott, mintha szidná azt a férfit, de valójában a váratlan lehetőségnek örült. Erre nem számított, hogy Bea hozza elő a kerítőcsajt, hogy ekora ziccet kap, hogy bevezesse a témát.

– Most mi van? Hülye vagy? Hát min húzod föl ennyire magad?

– Az van, hogy nincs kórház, nincs kutyakozmetika.

– De hát most mondtad, Robi, leálltál és bemész.

A fiú abbahagyta a szaladgálást, leült a lány mellé az ágyra, magához húzta, és elhaló hangon mondta.

– Figyu, Bea, nagyon nagy szarban vagyok. Csak te segíthetsz – mire befejezte, már sírt. Potyogtak a könnyei, amihez nem is kellett színészkednie, tényleg nagyon sajnálta magát.

Bea lassú mozdulattal eltolta magától, felült az ágyban. Ültében mellét a combjához szorította, úgy mondta, miközben ő is elsírta magát.

– Megint átvertél. Csak azért hívtál ide, hogy kihúzzalak a szarból?

– Nem! Hát látod, hogy ez most más! – ugrott föl Robi, a szoba különböző pontjaira mutatott, és kiabált. – Nem látod, milyen rend van itt? Nem hiszed el, hogy öt napja nem anyagoztam, és megyek a kórházba? Hát nem hiszel nekem, Bea?

A lány arra nézett, amerre a fiú mutogatott, törülgette a szemét, és nagyon szeretett volna hinni neki.

– Nem tudom – felelte.

– Dehogynem tudom! Látod, ez nem kamu. Hát láttad már ilyennek ezt a lakást?

– Nem – szípogetta a lány.

– Na látod. Tudod, a kutyakozmetika.

– És miért vagy szarban?

– Tartozom nekik, két napon belül százöt rongyra van szükségem, különben elvágják a torkom – mondta remegő hangon. – Tudom, az nagyon sok, de értsd meg, Bea, ha nem fizetek, megölnék.

– De kik, Robi?
 – Nem mindegy? Maffiózók, drogdílerek, uzsorások. A merdzsós csaj pasija. A lényeg, hogy két hónapja fenyegetnek.

– De honnan szerezzek én most százezer forintot? Tízezrem van a fizetésig. Robi, hát nem érted!? – kérdezte a lány, és már pontosan értette, mit akar tőle a másik.

A fiú megfogta a lány fejét, és maga felé fordította.

– Csak még egyszer, Bea. Kérlek, még egyszer utoljára.

– Hogy megint adjam el magam? Azt akarod?

– Csak egyszer. Csak egyszer, édes Bea, akkor kifizetem annak a szemétnak a tartozást, és isten bizony, bemegyek a kórházba. Fél év múlva mindent újra kezdünk – és letérdelt a lány elé. – Tudod, a kutyaruhák...

– Valóban nem toltál öt napja?

– Esküszöm.

– Esküszöl az életedre? A kettőnk jövőjére?

– Esküszöm. Mindenre esküszöm, csak segíts. Utoljára segíts, Bea, és mindent rendbe hozunk.

– És bemész a kórházba?

– Esküszöm az életemre. Nem tolok, bemegyek, és megcsináljuk a kutyakozmetikát.

A lány öltözni kezdett. Nem szólt egy szót sem, és amikor a fiú mondani akart valamit, ujját a szájára tette. Mikor elkészült, felvette a kabátját, átölelte a fiút, és a szemébe nézett.

– Akkor még egyszer. De utoljára. Kifizeted a tartozásod, bemész a kórházba, utána indul a kutyakozmetika. Mindent rendbe teszünk. Az egész, rohadt, kibillent életünket. Szia, Robi, szeretlek – mondta és elment.

A fiú leroskadt az ágyra, nézte a plafont, aztán felkászálódott, kivette a fiókból az utolsó fél gramm heroinját, hozta a kanalat, az öngyújtót, elővett egy fecskendő, az övet, elkészítette az anyagot, elszórtotta a karját, megszurta magát, és rágyújtott.

Hévíz, 2014/2.

Dobai Péter

MERÉSZELNI MINDEN MÉDIUMOT

„...bokros keserűség az élet,
romlandó cserépedényben...”

(Árva Bethlen Kata
grófnő életírásából)

Se hajó, se kikötő, se ház,
se rejtekhely, se védett hajlék,
se a mindent győző, nikéi ifjúság.
Se horgony, se sodronykötél, se part,
se hívástól távlatos horizont,
se észak, se dél, se nyugat, se kelet - - -
Évek égtek el,
anélkül hogy te magad is
velük égtél volna porig...
*anélkül bizony, hogy legalább
megnyertél volna egy-két hivatalban
néhány pecsét-csatát,*
egy kosztkész, fastfood, streetfood egzisztenciát.
Most mihez igazodsz? Arcéled
és homlokod is megváltozott.
Egy élő *tény* holt *tények* között.
A személyedet rútul megrágalmazó
történész és író duó: hamis dossziékat
terjeszt az utcasarkon, mint két fizetett
rikkancs... Hajts rajtuk át harckocsival!

Se hajó nem visz, se ház nem véd.
Nincs tornác, se pergola, se kandalló,
se Steinway & Sons zongora, melyet
még A.S.N. 1853-ban, Wolfshagenben,
a Harz hegységben építettek...
nincsen családi ezüst, se hozzá porcelán,
se pecsétgyűrű, se arany Ω zsebóra és nincs,
nincs bizony *keresztény-középosztályi,*

még kevésbé nemesi, netán főnemesi:

c s a l á d f a -----

Villanyvasút sem rohan gyermekszívedben...
Hát van gyermek, aki úgy vénül el,
hogy panaszt nem ismer,
hogy játszótereket játszóterekkel felcserélve,
egyetlen hívásra sem felel,
hogy nevén szólító anyai hangot
sohasem hallott?

Napút, 2014/3.

Lipcsey Emőke

CSAK EGY EMLÉK

Áthasít a decemberen
a nyárközép.
Sárga virágok
ezer csillogó ággal-boggal.
A tarlón innen édes dinnyék,
a tarlón túl az éj.
Tarisznyámba zárom a hegyeket.
Tarlón innen és túl
a távolság szétszóródik,
akár pitypang pihés magja a szélben.

Virágtenger és ezüst fák.
Az elsuhanó út menti erdőkből
vattacukorba csomagolt hullók másznak elő.
A hang megbújik a lombok közt,
majd égbe száll.
Ami marad,
édes dinnyék és az éj.
Itt várjuk meg a reggelt.

Átzúg a piszkosszürke égen
a zöld, a vörös, a kék.
A hang
sátrat ver a mező közepén,
hófehér pamacsokban
libben szerteszt
a nyárközép,
semmivé lesz,
mint tapsra vert tenyeremben a csattogás.
Az ünnepre terített asztalon innen az emlék,
azon túl csak a tarló és vér.

Bárka, 2014/2.

Villányi László

A SZÉP VÖRÖSESSZŐKE

Vörösseszőke, ez kétségtelen, de szűk a homloka,
s förtelmesen tűnik el szájában a menü,
a szemöldökét túlságosan vékonyra szedte ki,
szempilláiról pedig hiába kérdezi lelkesen
a pincérnő, hogy „ez tényleg a tiéd?”,
rémesen sötétlik világos szeme fölött;
igazából a versben szép, ahol megszületett,
esetleg a szökőkút jótékony párjától takarva,
a haja viszont dúsan gyönyörű, és megható lehet
a vörösseszőke pihék csillogó puhasága, ott alant.

Alföld, 2014/3.

Kötter Tamás

DIRTY SANTA

Délelőtt.

Viktornak asztalt foglalok délre a Menzán, aztán felteszek egy képet a Facebookra. Dórával, az egyik asszisztenssel meg két ügyvédjelölttel, Andrással és Krisztával állunk a Traficban. A kezünkben koktélos pohár, mögöttünk a táncoló tömeget lézertények pásztázzák. Elintézek néhány telefont, aztán Éva, az egyik titkárnő Facebook-oldalán lájkolok egy fotót, amit néhány perce rakott fel. Egy folyó vagy mocsár (nem lehet eldönteni) partján lustálkodó, ásító krokodil; széttárt állkapcsán kismadár ül, a krokodil fogait tisztogatja. Éppen kommentet írok a képhez, „helyes kis pár”, amikor Viktor kiszól telefonon, hogy menjek be hozzá.

Az ablaknál áll, és lent az utcát bámulja. A kintről beömlő napfény aranyló glóriát von szőkésbarna, kócosra zselézett frizurája fölé. Hibátlanra sportolt alakját még jobban kiemeli karcsúsított és olaszosan rövidített, világosszürke öltönye.

– Tessék! – mondja, de közben felém sem fordul. – Megint itt vannak. Én egyszerűen nem értem, hogy munkaidőben mit keresnek ezek itt.

Odalépek mellé, és lenézek az utcára.

Mióta az ügyvédi irodánk elvállalta egy láppal kapcsolatos perben az egyik nagy multi képviselőjét, kisebb megszakításokkal környezetvédő aktivisták demonstrálnak az irodaházunk előtt. Valamennyien a *Zöld Hullám Környezetvédelmi Egyesület* tagjai, akiket Viktor már az első tüntetés előtt is *Zöld Hulláknak* nevezett. Azóta a név az egész házban elterjedt, s Viktor nem kis büszkeségére nem csak az iroda tulajdonosai, ügyvédek, jelöltek meg a titkárnők, de még a portások és a kézbesítők is így hívják őket. A mai nap mégis különleges, mivel a Viktor szerint biciklisfutár kinézetű tüntetők mellett már kora reggel szélsőségesek is megjelentek az irodaház előtti téren. A rendőrség nyomban erősítést küldött. A néhány szürke egyenruhás, unatkozó utcai rendőrt plexipajzsos rohamrendőrök váltották fel. Kordont állítottak fel nem csak a tüntetők és az irodaház, hanem a környezetvédők és a szélsőségesek közé is. A radikálisok persze nem a lép miatt aggódnak, amely Viktor szerint egyébként is csak egy szenny- és talajvízzel

teli, fertőzött gödör, hanem az ügyfelünk, a nemzetközi multi csípi a szemüket. A szélsőségesek vezetői reggel óta nemzethalálról, multi rablógazdálkodásról és az ország kifosztásáról beszélnek. A hangosítóik jóval erősebbek lehetnek, mint a környezetvédők, mivel még az irodaház elméletileg hang- és hőszigetelt ablakain keresztül is beszűrődik némi zaj, szó-, esetenként mondatfoszlány abból, amit a szóno-kaik üvöltének, vagy amit a tömeg skandál.

A két tábor most egymással van elfoglalva. Az aktivisták és a szélsőségesek is egymás felé fordulva rázzák az öklüket meg a transzparenseiket, és szemmel láthatóan üvöltöznek. Még innen, a magasból is látszik, ahogy a párafelhő kicsap a szájukon. Azt, hogy mit mondanak egymásnak, nem hallom, hála a hangszigetelt ablakoknak.

– Miért nem dolgoznak? – fordul felém nagyot sóhajtvá Viktor. – Fél tíz van – pillant a Rolexére. – Hova jut így ez az ország?

– Viktor... – kezdenék bele szinte automatikusan, bár magam sem tudom, mit mondhatnék neki, de azonnal belém fojtja a szót: – Hagyjuk!

Előbb tetőtől talpig végigmér, amitől enyhe remegés fut végig rajtam, csak azután folytatja: – Gondolkodtál a dolgon?

Viktorral már fél éve járunk. Sajnos csak titokban. A helyzetet mindketten egyre nehezebben viseljük. Viktor a főnököm, s amíg ez az állapot fennáll, természetesen szó sem lehet róla, hogy legalizáljuk a kapcsolatainkat. Az irodánk etikai szabályzata szigorúan tiltja kollégák között az intim viszonyt. Ha kitudódik, azt Viktor karrierje bánhatja, és én is elveszíteném az állásomat.

Kedd és csütörtök este találkozunk. De inkább csak kedden. Ezen a két napon nincs edzése Viktornak, amit ő nagyon komolyan vesz. Meg is látszik rajta. Már negyven is elmúlt, de csúcsformában van. Azt hiszem, a cégnél minden nő szerelmes belé.

Bár csak egy lakótelepi garzonban lakom a tizenegyedik kerületben, többnyire nálam találkozunk. Pontosabban szólva csak egyszer jártam Viktor budai lakásában. Három szoba, nappali, egy akkora terasz, mint az én kis garzonom, és persze pazar kilátás a városra. Csupa olyan bútor, amelyet eddig csak filmekben láttam. A falakon mindenféle híres festők képei. Viktor, miközben nagyon finom vörösbort ittunk, mindegyik képről elmesélte, hogy ki festette, mit ábrázol, és milyen üzenetet akart a művész a világnak eljuttatni. Nekem minden kép krikoszkraksznak tűnt, és a festőket sem ismertem. Ezt persze nem árultam el neki. Az egyikén például a fehér háttér előtt csak egy szür-

késfekete elmosódó, szabálytalan kör van. Viktor türelmesen elmagyarázta, hogy a fehér szín a tisztaságot, az eredetet jelöli, míg a fekete kör, amely szinte pulzál, a változást szimbolizálja. A festmény címe is erre az értelmezésre utal, mondta, *Közeledő-távolodó élet*.

Viktor nagyon okos. Néha, amikor kicsit tovább marad nálam, és iszik, megoldódik a nyelve. Hosszasan elemzi a világpolitikai eseményeket, meg azokról az ügyekről mesél, amelyeken dolgozik. Csöndben hallgatom, tudom, hogy Viktor nem kíváncsi a véleményemre. Néha úgy érzem, én csak egy tükör vagyok, akinek magyarázhat, és valójában nem is hozzám vagy velem beszélget, hanem saját magával.

Viktor kreatív is. Egyszer, amikor becsípett, elárulta, hogy valójában fotóművész szeretett volna lenni. A lépcsőházunkban készített néhány fényképet a falfirkákról. Azt mondta, ezek a meglehetősen undorító rajzok és alpári szavak kifejezik korunkat, és dokumentálni kell őket, mielőtt valaki eltünteteti az egészet. „*Kurva! Évi egy nagy kurva Kati egy nagy kurva Zsani egy nagy kurva*”, ilyesmik állnak a falon. A feliratok körül horogkeresztek, széttárt női lábak. A lábak között újabb női nevek. A falat azóta sem festették le, sőt, valaki újabb horogkereszteket rajzolt rá, amit egy idő után szorgos kezek ablakokká alakítottak át. Ez után a horogkeresztek alá már figyelmeztetést is írtak: „*Kinyírlak, ha hozzájuk nyúlsz!*” Viktor aznap este, két szeretkezés között, a fasizmusról magyarázott, de közben egyszer sem nézett rám, a szárított virágcsokrot bámulta a szobám falán.

Viktor néhány hete azzal az ötlettel állt elő, hogy színesítsük egy kicsit a szexuális életünket. „Ez nem jelenti azt, hogy nem érzem jól magam veled”, magyarázta. „Csak szeretném, ha egy fokkal tovább lépnénk.”

– Mire gondolsz? – kérdeztem kissé megrémülve, mivel én azon a fokon is, ahol akkor álltunk, remekül éreztem magam.

– Mi lenne... – kezdett bele, de aztán nem folytatta. Felnevetett, majd kérdőn rám nézett, mintha rám bízna, hogy találjam ki a gondolatait.

– Mit szeretnél, édesem? – kérdeztem újra türelmesen.

– Ez csak egy lehetőség, nem muszáj élni vele – kezdte óvatosan, de megint nem folytatta.

– Igen?

– Esetleg bevonhatnánk valakit – mondta mosolyogva. – Egy harmadikat.

– Hogy mit!? Hogy kit?! – kiáltottam fel teljesen megfélelkezve magamról, mert erre a lehetőségre még álmomban sem gondoltam.

– Mit tudom én! – csattant fel Viktor. – Természetesen egy lányt! – majd amikor látta, hogy nem lelkesedem az ötletért, nekem támadt. Nem esett jól, amiket akkor mondott: nem vagyok nyitott, önző vagyok a párkapcsolatban és a szexben, meg ilyesmi.

Hosszú veszekedés után abban egyeztünk meg, hogy még átgondolom a dolgot. Azóta, ha alkalma nyílik rá, ezzel nyaggat, s amikor nemet mondok, zsarolni kezd, hogy felfedi a kapcsolatunkat az ügyvédi iroda tulajdonosai előtt. „Nem bírom ezt a nyomást! És még te sem segítesz! Egy dolgot kérek tőled, de te annyira önző vagy, hogy még ennyit sem teszel meg kettőnkért!”, kiabálja folyton, amikor előhozza az ötletét, és az én válaszom mindig „nem.”

Fogalmam sincs, mit tegyek. Hetek óta rosszul alszom. Szeretem Viktort. Rossz látni, ahogy szenved, de azt sem szeretném, hogy bármelyikünk is elveszítse az állását. Ugyanakkor egyáltalán nem vagyok biztos benne, hogy képes lennék szeretkezni egy nővel.

Nemrég írtam egy női magazin pszichológus rovatába. A levélben őszintén elmondtam mindent Viktorról és rólam, kértem a lapot, hogy segítsenek.

„Furcsa kívánságai vannak a barátomnak” címmel a következő számban ott állt egy részlet a levelemből és a pszichológus válasza. Azóta, ha elkenődöm, ahogy most is, előveszem a lapot, és újra elolvasom a pszichológus tanácsait. Próbálok erőt meríteni belőle. „Kedves Emma!” – Emmaként írtam alá a levelet. – „Rendkívül kényes mindkettőtök helyzete. A leveledből azt látom, hogy a főnököd tényleg szeret téged, és ez nem csak fellángolás vagy futó kaland a részéről. Ugyanakkor Rolandnak” – így neveztem el a levélben Viktort – „nemcsak a munkájával együtt járó felelősséget és stresszt kell a vállain viselnie, hanem a kapcsolatokat titkos voltával együtt járó elfojtásokat is. Mindenekelőtt legyetek türelmesek és őszinték egymással. Az energiáitokat ne az egymással folytatott vitákra, hanem a probléma megoldására és a jövő megtervezésére használjátok. Roland anyagi helyzetét ugyan nem ismerem, de a borászat, amelyet együtt terveztek, lehetőséget jelenthet arra, hogy ne csak a munkahelyi problémát oldjátok meg, hanem együtt építsétek fel a közös jövőtöket.” – Viktor egy időben azt tervezte, hogy Csobáncon vesz egy szőlőbirtokot, mindketten odaköltözünk, és saját bort termel. Azóta már megváltoztatta a terveit. Az új elképzeléséről, hogy a Karib-tenger egyik szigetén fogunk élni, és ő majd angolt tanít

a bennszülötteknek, a pszichológus természetesen nem tudhatott. Igaz, néhány napja, amikor szoba hoztam a szigetet, Viktor csak annyit mondott, hogy ez most nem aktuális. – „Ami Roland szexuális igényeit, kívánságait illeti” – Viktor ötlete mellett, hogy vonjunk be egy lányt, azt is elárultam a levelemben, hogy gyakran megkötöz, és úgy tesz magáévá, vagy hogy miközben kutyapózban szeretkezünk, korbáccsal veri a fenekemet és a hátamat –, „azok miatt nem kell nyugtalanodnod. Ez a fajta szexuális agresszió elsősorban azokból az elfojtásokból fakad, amelyekről már írtam neked. A verbális perverzió is” – Viktor éjszakánként sms-eket ír, olykor több tucatot is. Azt kéri, írjam le neki, hogyan szopom le, hogyan maszturbálok előtte és hasonlókat – „csak a titkos vágyakozás kivételése a szavak és a vágyott, de az adott pillanatban meg nem élhető valóság iránt. A pornófilmek miatt sem kell aggódnod.” – Viktor, miután összejöttünk, megkért rá, hogy fizessek elő a UPC-nél pornócsatornára is. Mivel azt hittem, csak viccel, nem foglalkoztam a dologgal. A következő alkalommal, amikor hiába kereste a csatornák közt a Hustlert, már szinte utasított, hogy lépjek az ügyben. Azóta, ha éppen nem szeretkezünk vagy nem a világpolitikáról és hasonló dolgokról magyaráz, pornófilmeket néz. Egy-egy jelenetnél, főleg ha lányok egymással is csinálják, gyakran megkérdezi, hogy tetszik-e, amit látok, és én benne lennék-e. Mivel egyáltalán nem vonzódok a nőkhöz, ilyen alkalmakkor csak kínosan mosolygok, amit szerintem félreért, mert mindig elégedetten nyugtázza a reakciómat. – „Ami Roland lányokkal kapcsolatos kérését illeti, abban sincs semmi szokatlan. Sok éves klinikai tapasztalat mondatja velem, kedves Emma, hogy nagyon sok férfinak van hasonló álma. Ez nem deviancia vagy nemi torzulás. Az persze csak rajtad múlik, hogy megteszed-e. Arra azonban figyelmeztetnem kell téged, hogy csak akkor vegyél részt ebben a játékban, ha őszintén akarod, és nem érzed kényszernek. Senkinek sem kell megfelelned, még Rolandnak sem!” – figyelmeztet a pszichológus, majd így zárja a levelet: „A döntés csak rajtad áll!”

Később Anikóval, a legjobb barátnőmmel is megbeszéltem a dolgot. „Fogadd meg a tanácsát, abból, hogy őszintén beszéltek, még nem lehet baj”, mondta az egyik éjszakába nyúló lelkizés után.

Nagy levegőt veszek, és belevágok, hogy elmondjam Viktornak: egyelőre nem állok készen a dologra, adjon egy kis időt, és ne kínozzon vele nap mint nap, mert azzal csak ront a helyzeten. De még mielőtt megszólalhatnék, Viktor ezt mondja: – Utálok magam! Érted?! Egszerűen utálok magam.

– Viktor... – nyugtatnám, de ő már folytatja is: – Néha úgy érzem, hogy nem bírom tovább, és felmegyek a főnökökhöz, a Kelemenhez vagy a Vágóhoz, vagy mindkettőhöz egyszerre, és mindent elmondok nekik.

– Viktor, ne... – kérlelem sírástól elfúló hangon, és belekapaszodom a karjába.

Viktor egy mozdulattal lerázza a kezem, és miközben az íróasztalához megy, ezt hajtogatja gépiesen: – Mindent! Érted?! Mindent! Csak legyen már vége! – csap rá olyan erővel az elegáns fa- és króm-acél asztal lapjára, hogy belereccsen.

Hosszú csönd.

Viktor a festményt bámulja az íróasztalával szemközti falon. Pasztellzöld háttér, középtájon fekete vízszintes csík vágja ketté, a jobb felső sarokban elnagyolt vörös kör, talán paca. Állítólag egy híres festő készítette. *Reggel*, talán ez a címe, de ebben egyáltalán nem vagyok biztos. A kép ronda és érthetetlen, állapítom meg minden alkalommal, amikor ránézek.

A szélsőségesek erősítői most még nagyobb teljesítményre kapcsolnak. Tisztán hallom, ahogy egy érces hang előbb vezényszavakat kiabál, aztán mintha ezernyi torok egyszerre üvöltene: „Mocskos multik! Mocskos multik!” Aztán ezt: „Rabszolgák! Rabszolgák!” Aztán ezt: „Hol a pénz?! Hol a pénz!? Hol a magyar pénz?!”

Az üvöltözés kirántja Viktort a kábultságából. Előbb rám, aztán az ablakra mered. Óvatosan követem a tekintetét. A szemközti irodaház tetejéről galambraj reppen fel. Talán a tüntetők zajongása zavarta meg őket, de lehet, hogy csak élelem után kutatni indulnak. A galambok előbb felénk repülnek, aztán, mielőtt az ablaknak csapódnának, hirtelen irányt változtatnak, és a sűrű madárfelhő a hóval borított házterek felett a belváros felé veszi az útját, az egyébként tiszta és hibátlanul kék égen.

– Miért nem dolgoztok!?! – üvölti lihegve Viktor, miközben az ablakhoz ugrik, és az öklét rázza a tüntetők felé.

Már a helyemen ülök a titkárságon, és éppen arra készülök, hogy felhívjam Anikót, amikor Viktor kiszól telefonon.

– Lefoglaltad a Menzát? – kérdi.

– Igen. Ahogy kérted, az ablak... – sorolnám a részleteket, de Viktor már letette.

* * *

Délután.

Lájkolok egy képet Kriszti oldalán: egy gyíkfejű, frakkba öltözött férfi ül egy karosszékben. Aztán rövid habozás után egy másikat is, Kriszti és Évi a Bazilika előtt, a karácsonyi vásárban forraltboroznak. „Cukik vagytok!”, írom a képhez. „Köszi”, válaszolja szinte azonnal Kriszti.

Viktor kettőkor ér vissza az ebédből. Látszik rajta, hogy jó hangulatban van, az okát vigyorogva rögtön meg is osztja velem és Évivel, aki éppen nálam kávézik.

– Összeverekedtek – mondja csillogó szemmel, és a fejével az ablak felé int.

– Komolyan? – kérdi Évi.

– Most vittek el párat a rendőrök – közli nevetve Viktor.

– Ne!... – Éva hitetlenkedve néz hol rám, hol Viktorra.

– De igen! – dörzsöli a kezét Viktor. – Most megkapták! – lelkenedik, aztán füttyörszve bemegy a szobájába.

Éppen egy Dóráról készült fotót lájkolok (az Andrassy úton, a Gucci kirakata előtt áll, fehér szőrmesapkában), amikor sms-t kapok Viktortól. „Mondd el szépen, hogy szopnál le?” A kérdés mögött smiley.

Bár egyszerűbb lenne emailt írnia, Viktor mindig sms-t küld. Biztos forrásból tudja, hogy az iroda figyelteti az emaileket, a teleföntársaságok meg a beszélgetéseket rögzítik. „Egyedül az sms-t nem tudják rögzíteni”, jelentette ki többször is.

„Mocskos módon”, válaszolom gondolkodás nélkül. Másodpercen belül jön a válasz: „Részleteket!” Jól van, gondolom magamban, aztán nekiállok. „Meztelenül, lehajtott fejjel várlak”, írom, de nem folytatom. Ismerem a koreográfiát, tudom, hogy most játszanom kell vele egy kicsit. „Tovább!”, jön a válasz. „Elém állsz, és én lehúzom a sliccedet”, felelem. „Aztán tövig a szádba nyomom”, veszi át az irányítást, mint minden alkalommal, Viktor.

Délután öt óra. Már három órája nem láttam Viktort. Nem írt, nem is telefonált. Szerintem filmet néz az interneten, mert gyanús hangok szűrődnek ki a szobájából.

Pontosan hat órakor lép ki az ajtón, és miközben rám kacsint, egy szórólapot tesz elé. „Dirty Santa Party HelloBaby”, áll a színes lapon, két Mikulásnak öltözött, szőke, műmellű, kurvás kinézetű lány között.

* * *

Este.

„Dirty Santa! Dirty Santa!”, kiabálja a mikrofonba a dj, aztán elhaddarja, hogy éjfél után fél egyig vodka-akció lesz, egyet fizet, kettőt kap. Évvél már egy órája bóklászunk a tömegben. Csakúgy, mint én, vidéki lány, és albrétben lakik, de velem ellentétben, nincs senkije. Viktor neki is szólt a buliról. Most azt reméli, hogy talán ma összejön valakivel. Idefelé jövet megemlíti, milyen kedves dolog volt Viktortól, hogy elhívta. „Viktor jó fej”, jegyzem meg egy fölényes, de egyben sokat sejtető mosoly kíséretében. Egyelőre nem akarom, hogy többet tudjon.

Csupa ismerős mindenfelé, ügyvédi meg tanácsadó irodákból, bankokból és hasonló helyekről. Valamilyen megmagyarázhatatlan ok miatt majdnem minden vendég Mikulás-sapkát visel, és Fényt iszik. Az első ember, akivel találkozunk, a kollégánk, Gyuri, aki már részeg. Állítólag az egész osztályunk Viktorra vár, mondja, aztán a tömeg felé mutat, amely egyre nő. Hiába pásztázom a lézerefényekben felvillanó kifejezéstelen tekinteteket, és hiába mutogat egy sötét sarok felé kivörösödött fejjel Gyuri, sehol sem látom a többieket. Végül az egyik karzaton fedezem fel őket. Sötét, alaktalan csoport, néha végigfutnak rajta a lézerefények. Unott arccal bámulják a táncolókat meg a szemközti falra a zene ütemére vetített képeket.

Azzal rázzuk le Gyurit, hogy végére kell mennünk. Megvárjuk, amíg elfordul, aztán visszasomfordálunk a tömegbe, amely azonnal szorososan körbevesz bennünket. Újabb és újabb ismerős arcok. Minden férfi meg akar hívni egy italra, amit már-már lekezelő hangon utasítok vissza. Percenként ellenőrzöm az időt, Viktornak már fél órája itt kellene lennie. Évi egyfolytában sms-eket ír, és ő is egyre sűrűbben pillant az órájára, amit nem tudok mire vélni. Nem említette, hogy vár valakit. Amíg a tömegben nyomorgunk, a telefonom folyamatosan rezeg, folyton üzeneteket kapok. „Hogy szopnál le?”, kérdi Viktor már a tizedik sms-ben.

– Jó, hogy végre megjöttél! – próbálom túlkiabálni előbb a zenét, aztán a dj-t, aki közben bejelenti, hogy elkezdődött a vodka-akció.

– Jó a buli! – üvölti vissza Viktor, de a tekintete tompa és közömbös. A lehelete alkoholszagú.

– Már voltál valahol? – üvöltöm oda neki.

– Ja! – kiabálja, miközben a tekintete a termet pásztázza. – Az Oscarban melegítettünk.

– Jó volt? – teszi fel az idétlen kérdést Éva.

– Jó! – rikkantja Viktor, és elindul a bárpult felé.

Mindhárman Fényt kérünk, amit meglepően gyorsan meg is kapunk. Mivel a tömegetől moccanni sem lehet, lecövekelünk a bárpultnál. Megpróbálok Viktorral beszélgetni, de nem figyel rám, két diszkóleszbit bámul meredten. A lányok, húsz körül lehetnek, fekete, straszszokkal kirakott koktélsruhát viselnek, és szőkék. Kéjes mosollyal az arcukon, egymás ölébe ülve táncolnak, s a zene ütemére mozdítják előre-hátra a csípőjüket, tudomást sem véve az őket vizslató tekintetekről. „Még öt perc az akcióból!”, a dj üvöltése kirántja Viktort a merengéséből, és úgy néz ránk, mintha álomból ébredne. Egy laza mozdulattal átkarolja mindkettőnk derekát, s miközben finom, mégis ellentmondást nem tűrő mozdulattal magához húz bennünket, elégedett mosollyal az arcán bámulja tovább a zene ütemére vonagló két kiscsajt.

* * *

Éjjel kettő.

Már a harmadik pasast küldöm el, amióta Viktor elment a végére, és én negyed órája várok rá. Évi is felszívódott. Azzal hagy ott, hogy meglátott valakit, de még visszajön. Mivel Viktor a tizedik hívásomra sem veszi fel a telefont, és az üzenetemre, amelyben azt tudakolom, hol van, sem válaszol, utána megyek a mosdóba.

– Ti mit csináltok itt? – kérdem teljesen kiakadva, és egyben összezavarodva a csókolózó Viktor és Éva látványától.

Mintha lassított felvételt néznék. Mindketten felém fordulnak, aztán Viktor elengedi Évit, de a bal tenyerét továbbra is a hátán nyugtatja. És ami a legjobban felkavar, hogy még csak zavarba sem jön. Mosolyogva nevetgél, és hol engem, hol meg az egészen picire összezugorodó Évit mustrálja, aztán már-már tárgyilagos hangon megszólal: – Lányok, mi lenne, ha most szépen egymással csókolóznátok?

Elakad a szavam, és minden megszűnik körülöttem. Hosszú, hosszú csend következik, csak a dj hangja töri meg időről időre. „Dirty Santa! Dirty Santa!” üvölti újra meg újra, és nekem az jut eszembe, hogy sohasem fogja abbahagyni.

Percek telnek el így, miközben hol halkabban, hol erősebben lüktet körülöttünk a zene.

– Na, lányok? – sürget bennünket Viktor, miközben én tompán, de érzékelem, hogy férfiak és nők mennek el mellettünk, és mindnek egyforma az arca.

– Ha... akarod – mondja rövid habozás után, szinte már suttogva Évi.

Viktorra nézek, ő biztatóan rám mosolyog, és én feleslegesnek érzek minden választ. Csak bólintok.

Apokrif, 2014/1.

Takács Zsuzsa

ÉRZÉSEK ÁRADÁSA

Egy alagsori tanteremben találkoztam álomban *Veled*, azaz: *Magával*, így kellett volna mondanom, hiszen ötven évvel ezelőtt még magázódtak egymással tanárnők és tanárok. Ugyanaz a dohszag, mint hajdanán, a pinceablakon beömlő homály, a falakon futó csöveken hideg verejtékcseppek. Nem változtál te (azaz: Maga) sem, kék Don Quijoteszed vizenyősen tapadt rám, ahogyan a boldog időkben. *Milyen szép ma is!* Bókodtól megnyugodtam, hogy valóban a régmúlt tenyerén ülünk, huszonnégy éves vagyok, egy Rusz (vagy Lucs) vetítógép zümmög a teremben, s a bevezető után kezdődik a nagyfilm. A fejünk fölött vergődő csőből azonban előtört a víz, egyesek máris fuldokoltak. Éreztem is, hogy az alagsor 2/a-ban vagy hosszabb tusa esetén a Bródy Sándor utca felé kanyargó jeges áradatban halunk meg 1964-ben, s még örülhetünk, hogy agóniánk közben a *Lenin Párizsban* című szovjet filmet nézzük, bár nem tudjuk meg sosem, hogy a történet vége jó lesz-e avagy rossz.

Holmi, 2014/4.

Dimény H. Árpád

ERZSINÉNÉM

haza akartak-e vagy haza kellett jönniük erről soha nem meséltek azt tudtuk hogy erzsiniéném a háborúban született miközben bombáztak istvánnagyapám szerint a martinok és a sturmovikok a rádió mondta krokodil gross hangjukat meg lehetett szokni de volt amit nem irénnagyanyám megszokta az új szent jános kórház ágyát a diós árok utcában ahol '44 decemberében szült nagyapám a légítámadásokban leomlott és kiégett házak látványát naponta miközben a szüléset felé lopakodott az úton keresztbe szakadt fákon át a kiégett kidőlt oszlopokat ahogy összegubancolódott villanydrót-kezekkel markolászna a semmibe megszokta az utcák ideges hangulatát a kószáló éhező lovakat a margit körúton végigdübörgő harci kocsikat a 7.5 cm-es a 4 cm-es és a 8.8 cm-es ágyúkat azt hogy egyik éppen az új szent jános kórházra mered ahol erzsiniéném született december 25-én megszokták hogy mindenre bombáznak és a bombázás helyén szajréznak szökemarcásák is onnan ami kezük ügyébe akadt fegyvert is szereztek később odahaza anyám látta eldugva a hiúban ha ők nem viszik az oroszok marad aztán megszokták a hatheti pinceéletet a dávajt a kiégett állomásokat a dermesztő hideget hazáig az üres vagonban a párhónapos néném sírását akit pelenkának használt szaros lepedőkbe csavartak hogy ne fagyjon meg paptercsiéket akik ugyancsak karon fekvő babával jöttek haza a rég nem látott imecsfalvi állomást amely még négy-öt kilométer gyalogút ottahonról csak azt nem amikor paptercsi az állig bebugyolált gyerekét nagyanyám kezébe adta fogja még leszállnak ő pedig erzsiniéném nagyapának a csendet nem szokta meg a pólya alól és a fagyos áttörhetetlen hideget a gyermek üveges szemében

Látó, 2014/3.

■ Dimény H. Árpád 1977-ben született Kézdivásárhelyen. Verset ír.

Tózsér Árpád

MÖBIUS-TÉL

Meghökkenesz, hogy nyitott furgonodból (költözködsz megint) éppen ez a régi könyved hull ki a óra: *Művészettörténet*, címlapján Maurits Cornelis Escher *Möbius Stripje*.

A desperáció (több nyelven s jól olvashatóan) bele van írva a tájba: kozmikus kilakoltatási végzés. A kocsik ablaka az égre nyílik, fölötted egy platán csupasz ága elhagyott szarkafészket himbál.

A szürke ég papiruszára átrajzolódó folt nem utal semmire, makula-degenerációs homálynak tűnik. Hirtelen a szem tükre nélkül észlelsz színről színre egy régi tájat, holdból fakadó forrást, éjszakát s reggelt,

férfit és asszonyt, az üzekedések s a szülés naponta lendülő lét-igéit. Az örök körforgás s menekülés Möbius-szalagában látsz mindent, hangyaként mászik benne az ember, körbe-körbe.

Kortárs, 2014/4.

■ Tózsér Árpád 1935-ben született Gömörpéterfalván. Verset ír, műfordítással foglalkozik. József Attila- és Kossuth-díjas.

Jelen számunk tanulmányrovata elé nem kívánkozok hosszas bevezető. Nem csupán azért, mert köztudomású, hogy Magyarországon – sőt széles e világon – a futballhoz mindenki ért, még az írók és az irodalomírók is (sőt, ők különösen). S nem is csupán azért, mert lapzártánk idején javában dübörög a brazil világbajnokság, így méltán bízhatunk benne, hogy olvasóink kellő fogékonysággal viszonyulnak mindehhez, ami a témával kapcsolatos. Hanem elsősorban azért, mert a foci egyszerűen hálás terep a művészet és a kultúra értelmezői számára: vizsgálható önmagában mint összetett kulturális vagy történeti jelenség, egyes alkotások konkrét tárgyakként, vagy akár az azokban megjelenő, önmagán túlmutató metaforikus jelentésképző entitásként. Hogy mindez valóban így van, reményeink szerint igazolást nyer az alábbiakban is.

Hans Ulrich Gumbrecht

DIONÜSZOSZI TÁNC?

*Nemzeti stílusok a dél-amerikai futballban**

Nem kell szurkolónak lenni ahhoz, hogy – az előttünk álló világbajnokságra tekintve – konkrét képzeteket alkossunk, amikor valaki az olasz vagy a holland, a brazil vagy a német futball stílusáról beszél. És hogy az ilyen tartós mozgásformák nem a nemzeti vérmérsékletek „ki-fejeződései”, ahogy azt gyakorta feltételezik, majdnem annyira evidens, mint a létezésük. Hiszen miközben a brazil vagy az angol futball képhez mindig társíthatók vonatkozó sztereotípiák, nincsenek odaillő identitásfogalmak az olasz futball már szinte fél évszázada uralkodó védekező irányultságához, vagy a hollandok szimpatikus hajlamához, hogy vállalják a támadásokkal járó kockázatokat.

Azt viszont, hogy milyen feltételek mellett keletkeznek az efféle specifikus stílusformák, nehéz megragadni. Csak „történetileg magyarázhatók”, csak a mindig egyedi történetek fejlődésén keresztül, mindenféle induktív vagy deduktív módon levezethető szabályszerűség nélkül. Aki a sportbeli stílusokra összpontosít, aligha kerülhet el egy ismeretelméleti előfeltételt és egy módszertani problémát. A mozgásokat – hangzik a szükséges előfeltétel – performanciaként és nem cselekvésként látjuk, azaz nem motivációk megvalósítására való irányultságukban, hanem terek és szabályok éppen adott keretei közötti koreográfiaként. A performancia történeti vizsgálatának módszertani problémája a száz évnél régebbi mozgóképek teljes hiányából adódik. Valószínűleg ez a nehézség szorította a sporttörténeti kutatást az intézmények és ideológiáik szintjére mint fő kutatási területre. A sport elmúlt aktualitásában való rekonstrukciója azonban csak az élőképek feltalálása után indulhatott meg, és a 20. század első felének tekintetében még többnyire a heti filmhíradók filmanyagára van utalva, amely a maga pontszerű-minimalista gesztikulációjával legjobb esetben is csak első intuíciókat válthat ki. Ezeket aztán újságíró vagy néha iro-

* Az írást a szerző engedélyével közöljük. A tanulmány egy változata lapzártánkat követően megjelent a ZU Daily honlapon: Hans Ulrich GUMBRECHT, *Von „Catenaccio” und „dionysischem Tanz”*, ZU Daily 2014. június 18., https://www.zu-daily.de/daily/zuruf/2014/06-18_gumbrecht-zuruf-fussballwm-2014.php.

dalmár szerzők sokszor homályos sportleírásai alapján kell összesűriteni annyira, amennyire csak lehet, miközben ez a sűrűség mindig hipotetikus marad.

Szemben a „dél-amerikai futball” közkedvelt fogalmával, az ottani játék hasonlóképpen differenciált, mint Európában. Az első nemzeti stílusok, melyek jóval az európaiak előtt keltették fel a nemzetközi figyelmet, a skót hatásokat felmutató uruguayi és az angol kivándorlók hatását felmutató argentin futballra vezethetők vissza. Uruguayban ezzel magyarázzák a „labdakezelés” állítólag fölüeny színvonalát. A két nemzet között sokkal világosabbak a társadalmi határok a futball tekintetében. Uruguayban – és itt alig több mint hárommillió lakosságról van szó, azaz Montevideóban – 1900-ban alakultak meg az alsó középosztály klubjai (mint a Peñarol) és a felső tízezer klubjai (mint a Nacional), melyek mindegyike nyitott volt a társadalom pereméről érkező tehetséges játékosok előtt. Buenos Airesben ezzel szemben mind a mai napig uralkodó a város negyedei szerinti megkülönböztetés, azok stadionjaival és politikai ideológiáival együtt (a San Lorenzo, Ferenc pápa kedvenc csapata természetesen egy szocialista hagyományokkal rendelkező munkásnegyedhez tartozik).

Több Copa América¹ után az uruguayi nemzeti válogatott és vele együtt a futball az 1924-es párizsi olimpiai játékok fő igézetévé vált. Az, hogy a kiemelkedő főszereplő, José Leandro Andrade afro-uruguayi volt, csak fokozta a lelkesedést abban a történelmi pillanatban, amikor „Négritude”-ként fedezték fel az afrikai kultúrát, miközben az amatőr sport iránt elkötelezett Nemzetközi Olimpiai Bizottság azóta is (egészen napjainkig) meg akarja akadályozni a futball potenciális uralmát a játékokon. Uruguay azért négy évvel később Amszterdamban még egyszer megnyerte az olimpiai futballtornát, immár Argentína ellen, míg 1930-ban, Uruguay Argentínától való függetlenedésének százéves ünnepén a futball és az olimpiai sportok közötti feszültség alább nem hagyott az első világbajnoksággal, ahol Uruguay – megint Argentína ellen – győzött 4:2-re.

Ezzel véget is ért a futball Rio de la Plata-i világsikerének első szakasza, feltehetőleg azért is, mert Mussolini Olaszországa „honosítás-sal” és magas fizetésekkel csalogatta Európába az argentin és uruguayi játékosokat az 1934-es világbajnokságra készülve. Technikás, atletikus és fegyelmzett játékosoknak számítottak, az uruguayiak támadó stí-

1 A bajnokság akkoriban még Campeonato Sudamericano de Selecciones néven volt ismert, jelenlegi nevét 1975-ben kapta (a Ford).

lusuk melletti biztonsági játékkal, miközben az argentinok vertikális-támadó stílusa Guillermo Stábile személyében adta az első világbajnoki gólkirályt. Itt már megmutatkozott bizonyos játékos típusok nemzeti aurája is, ami Lionel Messivel és Diego Forlánal egészen napjainkig folytatódik.

Am a futball e dicsőséges évtizede elsősorban a kettős nemzeti lelkesedés része volt: az uruguayi, amely akkor „Dél-Amerika Svájcának” számított, és az argentiné, amelyre a jövő világgazdasági hatalmaként tekintettek. Modern stílusú versek, melyek még mindig az irodalmi kánon részei, a kiváló futballistákat jelenük és a nemzeti haladás embélémaiként énekelték meg. Uruguayban a nemzeti válogatott nagy sikerei még kétszer voltak szinkronban ezen önérték megújulásának pillanataival: 1950-ben a vendéglátó Brazília fölötti szenzációs vb-győzelem alkalmával, valamint 2010-ben és 2011-ben a Copa América megnyerésekor a dél-afrikai világbajnokságon elért meglepő sikerek után. Ambivalensebb viszonyban áll a nemzeti futball az argentin történelemmel: az otthoni 1978-as első világbajnoki győzelem mindörökre összekapcsolódik a kontinens minden katonai diktatúrája közül a legkegyetlenebbre való emlékezéssel, miközben a második világbajnokság megnyerését 1986-ban nyilvánvalóan a demokrácia új ébredésének szimbólumaként élték meg.

A brazil futball nem sokkal később indult útjára, mint a Rio de la Plata-i, bár eltérő társadalmi feltételek mellett. Rio strandjain, különösen Flamengo-ban és Botafogóban a privilegizált negyedek regatta-klubjaiban a helyi elit és a bevándorlók homogén réteggé álltak össze, amely – akárcsak a nemzeti válogatott – messzemenően elzárkózott az afrobrazil és proletár származású játékosok elől. Ezzel egyidejűleg főleg São Paolóban klubok alakultak a különböző származású hátrányos helyzetűek számára is. Ezek közé tartozott az SC Germânia, amelyben Arthur Friedenreich, egy német apa és egy afrobrazil anya fia vált a brazil futball első főszereplőjévé. Nemzetközi sikerek és kapcsolódó filmdokumentációk hiányában alig lehetséges képet alkotni az 1938-as franciaországi világbajnokság előtti brazil futballról. Először ott aratott sikert a nemzeti válogatott a maga afrobrazil játékosaival, mindenekelőtt azzal a Leônidas da Silvával, akinek csillaga meredeken emelkedett, és aki máris – akárcsak negyed évszázaddal később Mané Garrincha – azt az artisztikus és néha játékos, mindig kockázatos és gyakran ellenállhatatlan stílust testesítette meg, melyet mind a mai napig elvárunk a brazil futballtól.

Ezt a formát, melyet minden társadalmi osztály minden nézője ünnepe, a Getúlio Vargas elnök körüli protofasiszta ideológia hangulatában olyan értelmiségiek avatták „dionüszoszi táncként” a „fajkeveredés” vágyott nemzeti identitásának emblémájává még az 1938-as világbajnokság vége előtt, mint a nagy antropológus Gilberto Freyre. Ez a stílus még egyértelműbben hatott vissza a brazilok kollektív önképére, mint Uruguay vagy Argentína esetében – talán mert Brazíliában a nemzeti sport válságai gyakorta konvergáltak a nemzeti politika válságaival. Az 1950-es, mindmáig „tragédiaként” emlegetett Uruguay elleni vereség feltehetően hozzájárult a Vargas-állam hanyatlásnak kezdetéhez, amely aztán – egy újabb kiábrándító világbajnokságot követően – 1954 augusztusában az elnöknek a hadsereg erőteljes nyomására bekövetkezett öngyilkosságával ért véget. Elsősorban az első világbajnoki cím (5:2 Svédország ellen, Stockholmban) miatt, de a felemelkedés Juscelino Kubitschek elnöksége alatti hangulatára is emlékezve, amikor elindult a fővárost az ország központjába telepítő projekt megvalósítása, 1958-at „a boldog év”-ként tartják számon a brazil történelemben. Az elmúlt évtizedben az országot érintő minden látványos változás ellenére úgy tűnik, ezen identitásfogalom és ezen futballstílus alapvető átalakulása egészen napjainkig elképzelhetetlen.

De vajon miért nem alakult ki Chilében, Dél-Amerika politikai, gazdasági és kulturális modellnemzetében – ha eltekintünk a Pinochet alatti katonai diktatúra éveitől – sikeres vagy egy bizonyos stílushoz kötődő futballhagyomány? E hagyomány története, Brazíliához hasonlóan, a heterogén alsóbb rétegek és azon klubok (melyek gyakorta angol neveket viseltek, mint Wanderers vagy Everton) közötti elszigetelődéssel kezdődött, amelyekben a nemzeti kváziarisztokrácia találkozott a bevándorlók elitjével. Minden bizonnyal annak, hogy a chilei politikában korán uralkodóvá váltak a szocialista elképzelések, köze van ahhoz, hogy majdnem száz éve elsősorban az alsóbb osztályokhoz tartozó klubok kialakították az amatőr sport offenzív önképét, amely minden professzionalizmust morális előítéllettel látott el, miközben mindez a felsőbb rétegeket arra indította, hogy a sporttevékenységeket az egyetem intézményével társítsák (a csúcstartó Colo-Colo mellett – melynek neve a gyarmatosítások előtti idők egyik mitológiai „törzsfőnökét” idézi, de 1926-ban végzős egyetemisták találták ki – a chilei futballt mind a mai napig az Universidad de Chile és az Universidad Católica uralják). Egyúttal Chilében a „szerény” és „kis ország” önképe alakult ki, amely földrajzi kiterjedését és 17 milliónyi stabil népességét

tekintve sajtóságos túlzásnak tűnik. De mindkét tényező – a profi sporttal szembeni szocialista fenntartás és a „szerénység” mint az önkép uralkodó értéke – bizonyosan korlátozta a chilei futball fejlődési potenciálját, ami megakadályozta, hogy a sikerek – mint az 1962-es otthon rendezett világbajnokság harmadik helyezése – saját stílushagyomány kiindulópontjává váljanak.

A futballstílusok koreográfiai formák emlékezeteként léteznek, és ahol tartóssá válnak, ott két egymástól elválaszthatatlan előfeltételen nyugszanak – mint azt Chile ellenpéldája egyértelművé teszi. Habár nem allegóriákként vagy szimbólumokként jönnek létre, hanem legtöbbször kiemelkedő edzők ötleteire vezethetők vissza – mint Helenio Herrera „catenaccioja” és Rinus Michels „totális futballja” –, a nemzeti önképekre és történelmekre tekintettel allegóriaképeseknek kell lenniük. A futballstílusok folyamatosságot végül a karizmatikus játékosfigurák és a sikeres csapatok emblematisztikus státusza révén érnek el. Az ilyen stílusok keletkezésénél és létezésénél sokkal figyelemreméltebb dolog az a nehézség, hogy meghaladják őket. Brazília és Németország, két klasszikus futballnemzet számára a stílusváltás konszolidálása a következő világbajnokságon elért siker előfeltétele – bármennyire is fenyegeti őket folyamatosan a hagyományos nemzeti mintába való visszacsúszás.

E jelenségkomplexum megértése a nemzeti-kulturális hangnemek elemzésének paradigmájává válhatna. Mindannyian tudjuk, hogy a szomszédos nemzeti kultúrák, mint például a svájci vagy az osztrák, a spanyol vagy a portugál kimondottan különbözőek maradtak, mindegyik előtt a hangulat alapvető dimenzióját tekintve, melyet a vonatkozó kutatások alig vettek figyelembe. Vajon a német futballban a Joachim Löw által kigondolt stílusváltás olyan megvalósíthatatlannak bizonyulhat, mint például az a javaslat, hogy megszilárdítsuk a bécsi mondatritmust a zürichiek nyelvében?

Vincze Ferenc fordítása

(A fordítást az eredetivel egybevetette Kelemen Pál)

Barna Péter

LABDARÚGÁS A 21. SZÁZAD VÁLTOZÓ MEDIÁLIS KÖZEGÉBEN

A 21. század technikai és mediális közegének robbanásszerű átalakulásával a sportmédiá, a televíziós közvetítések és a sportújságírás is gyökeresen megváltozott. Az egyre szélesebb körű virtuális nyilvánosság növekedésének köszönhetően a régi, jól bevált alapok megrendültek, és új tendenciák tűntek fel, melyek lényege az, hogy az alapvetően ebben az új mediális közegben szocializálódó generációknak nyújtsanak olyan élményt, hogy megérje nekik leülni a televízió elé, ahelyett, hogy kilátogatnának a stadionba. A fő cél az lett, hogy a filmnézéshez hasonlóan a meccseket is otthon, a meleg szobában vagy kisebb társaságokban nézzék a szurkolók, úgy, hogy ne legyen hiányérzetük. A közvetítések így nem korlátozódhatnak csak a mérkőzés idejére, azoknak a felvezetés, majd az utóhang is szerves részük. A klubok pedig mindent megtesznek azért, hogy a szurkolás ne csak hobbi, hanem életérzés is legyen, és az is felejtethetetlen élményben részesüljön, aki több ezer kilométerre lakik a kedvenceitől. A személyes kötődés kialakításának záloga a média új felületei nyújtotta lehetőségek kihasználásában rejlik. A változó tendenciák szerteágazóak, és külön-külön is hosszan értékelhetők. Jelen írás célja, hogy a teljesség igénye nélkül, röviden számba vegye azokat az elemeket, amelyek a sportmédiá és a sportvilág mediális tulajdonságainak és jelenségeinek újszerűségét adják.

Labdarúgás a megváltozott mediális közegben

A futball szeretete ma már nem feltétlenül esik egybe a meccsre járás, a helyszíni szurkolás tapasztalatával. A mediális sokszínűségnek, valamint a különböző médiumok és virtuális valóságok egyre gyakoribb és népszerűbb megjelenési formáinak köszönhetően a meccsek a hálószobákba költöztek. És bár a *support your local team* filozófiája örökké élni fog, egyre inkább jellemző az is, hogy a felnövő szurkolók generációja és a jövő közönsége, hacsak nem a világfutball egyik fővárosában él, más város, más ország csapatát fogja kiválasztani kedvencének. Meg-

teheti, hiszen a közösségi média, az internet és az egyre nagyobb mértékben mediális beágyazottságú világ lehetőséget biztosít erre: egyre inkább nyújtja a személyesség érzését. A legnagyobb sportszergyártók és szponzorok mindinkább bevonják magukat ebbe a folyamatba, nekik is céljuk, hogy minél több ember élje futballfüggőként az életét. Sporttal, focival pedig szinte mindent el lehet adni, ma már azokat a termékeket is focistákkal reklámozzák, amelyeknek semmi közük ehhez a sporthoz. Nem kell mást tenni, mint kialakítani a személyes kötődést játékos és néző, csapat és szurkoló között. A figyelmet nem elég kilencven percre lekötni, a legfőbb törekvés, hogy a szurkoló a nap huszonnégy órájában szurkoló legyen. Ennek eléréséhez be kell vonni a játékba, el kell vele hitetni, hogy neki is beleszólása van kedvenc klubjának ügyeibe, rajta is múlik egy-egy siker. Ez a tendencia természetesen nem újkeletű. A '90-es évektől kezdve az EA Sports minden évben új FIFA-játékkal jelentkezik, talán ez volt az első lépés afelé, hogy minden gyerek szobájában jelen legyen egy, a modern kor fociját közvetítő termék.

A videojátékokon, ajándéktárgyakon és az egyre szélesebb körben terjedő marketing- és PR-termékeken kívül a sportszergyártók – elsősorban a két óriás és örök ellenfél, a Nike és az Adidas – járnak élen abban, hogy a pályán kívüli jelenlétet minél inkább birtokolják. Ma már nem telik el úgy világbajnokság, Európa-bajnokság, hogy ne rukkolnának elő valamilyen új reklámmal. Ezek a termékek természetesen reflektálnak a meccsek történéseire, a játékosok magánéletére és az aktuális futballbajnokságokat meghatározó diskurzusokra. Sőt továbbírják, kiegészítik azokat, így meghatározó szerepük van a focisták imázsának felépítésében. Érdemes megfigyelni, ahogyan az egyes játékosokra jellemző mozdulatok, jellegzetességek, esetleg a róluk kialakult sztereotípiák egyrészt megjelennek, másrészt átalakulnak a rövid filmekben. Nemzetkarakterológia vagy egy-egy csapatra jellemző kialakult képek színrevitelének, vagy az egymással való rivalizálás lenyomatainak ugyanúgy szemtanúi lehetünk. A legfőbb prioritás természetesen a márka hirdetése, népszerűsítése, ugyanakkor tevékeny szerepet vállalnak abban is, hogy a futballfüggőséget és az előbb már említett domesztikációt kiteljesítsék. Legyen az videojáték, tévéreklám vagy közvetítés, a fő funkció a néző bevonása a játékba. A határok egyre inkább elmosódnak, a szurkolási élmény így nagyobb, közvetlenebb és élvezhetőbb lesz. Ez a mediális átalakulás

természetesen a 3D térnyerésével és egyre nagyobb népszerűségével fog kiteljesedni.¹

Érdemes megfigyelni azt a kölcsönhatást, amely a videojátékok és a tévéközvetítések között alakult ki az évek során. A vizuális megjelenítettség módozatait és fajtáit tekintve a '90-es évek végének, a 2000-es évek elejének játékaik természetesen a televíziós közvetítések alapjaira támaszkodtak a kamerabeállításokat, ismétléseket, különböző effekteket tekintve. Ezek a beállítások aztán egyre életszerűbben, egyre kidolgozottabb grafikával adták vissza mindazt, amit egy közvetítés tud nyújtani. A játékosok arca, testalkata kidolgozottabbá, a technikai repertoár színesebbé, az összhatás élethűbbé vált. Ez az egyirányúság mára megváltozott. A FIFA fantáziadúsabb ötleteinek és a technikai fejlődésnek köszönhetően a hatásból oda-vissza hatás lett. A televízió ötleteket szerez a játékból, és egyre többször alkalmazza azokat. Szabadrúgásnál a sorfal távolságának lemérésekor rajzolt nyíllal mutatják meg a méterek számát; a játékosok pozícióit és a taktikai hadrendet úgy érzékeltetik minél világosabban, hogy kört rajzolnak a játékosok köré, hogy azok mozgásait le lehessen követni; az ismétléseknél ugyanezt láthatjuk, kiegészülve a passzok nyilakkal való szemléltetésével. A kamerabeállítások is sokat változtak: a mozgó kameráknak köszönhetően tulajdonképpen már nincs olyan szög vagy beállítás, ahonnan ne nézhetnénk meg egy-egy jelenetet, sőt arra is van példa, hogy egy kamera kizárólag egy játékos mozgását követi a teljes mérkőzés alatt.² Továbbá míg a büntetőket korábban oldalsó kameraállásból mutatták, ma már szinte kizárólag a rúgó játékos háta mögül láthatjuk a jelenetet, ahogyan ezt a FIFA-ban megszokhattuk.

Ma már nincs olyan adat, statisztika vagy érdekesség, amit ne rögzítenének a mérőzések közben. A labdabirtoklás, a kapuralövések, szögletek, szabálytalanságok száma alapadat, illetve olyan extrákat is kapunk, mint hogy hány kilométert futott egy játékos, milyen százalékban passzolt hatékonyan, elhelyezkedési területét és aktivitását hőtérképen, a mérkőzés dinamikájának alakulását pedig grafikonon követhetjük. Az adatok, kimutatások és statisztikák tükrében, az egymáshoz hasonló kamerabeállításoknak és effekteknak köszönhetően a határok egyre inkább elmosódnak a televíziós közvetítések és a videojátékok kö-

1 2010 januárjában volt az első olyan sportesemény, amelyet erre alkalmas készülékkel élőben lehetett 3D-ben követni, amikor is Arsenal – Manchester United mérkőzést rendeztek a Premier League-ben.

2 A 2014-es Bajnokok Ligája-döntőt 33 kamerával közvetítették a liszaboni Estádio da Luzból.

zött. A játékosok az új narratívában elgépiesednek, a szurkolói köznyelv például Cristiano Ronaldót már csak CR7-ként, igazi futballkiborgként szólítja és definiálja.³ A közvetítések minden részletre kiterjedő, egyre többet, egyre aprólékosabban megmutató sugárzási módjának köszönhetően a néző mindent kézhez kap. Már a félidőt sem kell megvárnia ahhoz, hogy a legérdekesebb adatokról értesüljön, és tisztában legyen a rivális csapatok mérkőzésének állásával. A kommentátorok szerepe így drasztikusan megváltozik és átalakul. Míg eddig mindeért ők feleltek és adott esetben elemeztek, értékelték is, addig mára az események közvetítésére, szó szerinti narrálására korlátozódik a feladatuk. Egy készen kapott terméket kell kíséreniük kilencven percen keresztül. Érdemes megfigyelni például, hogy egyre kevesebbszer nyilvánítanak véleményt egy-egy kialakult helyzetről vagy kétes bírói döntésről.

Mindezen technikai változások elsőszámú küldetése, hogy bevonják a befogadót az élménybe, a játék részévé tegyék, és elhittessék vele, hogy neki is helye van a pályán, a csapatban. Itt érkezőnk el a Nike- és az Adidas-reklámokig, melyek egyre inkább reflektálnak erre a megváltozott mediális tapasztalatra.

Légy része!

Take it to next level; My time is now; Risk everything; All in or nothing; Impossible is nothing – néhány kulcsmondat és jelige a Nike és az Adidas reklámjaiból, amelyek mára a termékadás fellendítésén kívül már korántsem csak a focirol, a focinak szólnak. Pszichológiájuk lényege, hogy beférkőzzenek az emberek életébe, és olyan mentális pluszt adnak nekik, amit saját problémáik esetén is hasznosítani tudnak. A siker fundamentális összetevőire világítanak rá; teszik ezt úgy, hogy rövid, vélszlogenjeik legnehezebb pillanatainkban is eszünkbe juthassanak, hitet, önbizalmat adva. Az üzenet a következő: bár más közegben és máshogy, a saját életedben te is bajnok, hős tudsz lenni. Akkor, ha követed a pozitív példákat, ha rajongsz, és akkor, ha te is ugyanolyan márkájú ruhákban éled az életed, mint azok, akiket a képernyőn látsz. A mintát a legnépszerűbb focisták adják, akik példaképként állnak előttünk motiváció és hozzáállás szempontjából is. Szükségszerű azonban, hogy a markáns határ a mindennapok embere és a sztárok között

3 A portugál világklasszisról szóló legújabb könyv címe is beszédes: *CR7 – The Secrets of the Machine* (írója Luís Miguel Pereira).

elmosódjon vagy – ha csak virtuálisan is, de – áttörhetőnek látszódjon. Ebben segítenek a reklámok, a videojátékok és a televíziós közvetítések. Nem mindenkinek adatik meg, hogy akár életében egyszer is testközelből szurkolhasson kedvencének. Így meg kell fordítani a szituációt, és a sztárokat kell házhoz vinni. Ha máshogy nem megy, hát reklámok, különböző projektek, játékok segítségével.

Így történhet meg az, hogy a Nike reklámjaiban fokozatosan helyeződik át a hangsúly a befogadó, a néző oldalára. A húzóemberek, mint például Ronaldo vagy Rooney, kiszorulni látszanak főszereplői pozíciójukból, sokkal inkább csak apropót szolgáltatnak arra, hogy a megjelenés éreztesse: nem lehetetlen, hogy a néző aktív részese legyen a show-nak. Így az Adidas egyik 2006-os kisfilmjében két unatkozó kisserác választja ki világsztároktól hemzsegő csapatát, úgy, ahogyan a videojátékokban tesszük: átigazolásokat bonyolítunk le, hogy aztán azokat tudjuk irányítani, akiket a leginkább szeretnénk. Ennek a reklámnak egy későbbi, mondhatni továbbfejlesztett variánsa a Nike legújabb filmje, a 2014-es brazil labdarúgó-világbajnokság hivatalos beharangozója, a *Risk everything*. Az élvezetes kisfilm magukat az utcán focizó gyerekeket pozicionálja játékosként, sőt azzal a képességgel is felruhazza őket, hogy a mérkőzés adott szituációjában egy csettintéssel átváltozhatnak azzá a játékosná, aki abban a pillanatban a leginkább hasznukra van: szereléseknel Piquét, cselezésnél Ronaldót, kapualövésnél Rooneyt választják. Apró gegek is felvillannak: a lelátón összeszólalkozó két szurkoló Roy Jonesszá és Anderson Silvává alakul át; a szögletet megelőző kavarodásnál a kapus Hulkként csinál magának helyet. A lényeg azonban a befejezésen van: a mindent eldöntő büntetőnél Ronaldót az utcagyerek arrébb tessékeli, hogy ő szerezze meg a győztes gólt. A bálvány tehát csak egy eszköz, a fókusz már nem a játékosokon, hanem a közönségen van.

Bár korábbi reklám, hasonló narratívát képvisel a Nike 2008-as, az Európa-bajnokságot beharangozó *Take it to next level* című filmje is, melynek rendezője Guy Ritchie. A hangsúly itt is az „én”-en van: a fejkamerának köszönhetően mindenki behelyezkedhet a játékos-pozícióba, így bejárhatja a ranglétrát az amatőr csapattól a válogatottságig, megvívhatja harcait a csapattársakkal és az ellenfelekkel, és persze ünnepelelheti a sikereket. Arsène Wenger, az Arsenal csapatának edzője mint megfigyelő, aki az amatőr csapatban is kiszúrja a legtehetségesebbeket; Marco Materazzi, a kellemetlen, verekedős ellenfél; a sztársággal járó szép lányok és luxusautók forgataga – mind olyan toposzok, melyek

a futball világának sajátjai, és ezúttal egy megrendezett környezetben is érvényre jutnak. A főhős bejárja a ranglétrát és sztár lesz, a különleges húzás pedig itt is az, hogy nem tudjuk meg, ki is ő pontosan. Persze a cél nem is ez, hanem az, hogy érezzük: mi vagyunk, mi lehetünk. Ha csak három perc erejéig is, de részesei lehetünk egy ilyen fantasztikus karriernek.

A reklámok nem csak ebből az aspektusból érdekesek. Fenntartói és felépítői emellett annak a metaforikus nyelvezetnek és harci retorikának, amely a sportújságírásra és a focit övező közbeszédre jellemző. Ezek a narratívák ugyanis előszeretettel kölcsönzik a háborúval kapcsolatos kifejezéseket, frázisokat, hasonlatokat. Ennek megfelelően a játékosok a szezon elején háborúba, a mérkőzések előtt csatába indulnak, hogy összecsaphassanak egymással. Harcosok ők, akik vérüket adják a csapatért, annak sikeréért és bajtársaikért, a szurkolókért. A következő kifejezések és szókapcsolatok nem csupán kísérői a futballt és általánosságban a sportot övező diskurzusoknak, de meghatározó tényezői is azoknak, a tudósításokat, riportokat és szakkomentári mégszólalásokat már el sem tudjuk képzelni nélkülük: csapatok összecsapása, küzdelme; lescsapdát állít; védekező vagy támadó hadrend; az edző hadvezér, a játékosok katonák/harcosok; leszerel egy játékos; lecsap egy kósza labdára; a győztes csapat megnyerte a csatát, győzedelmeskedett a vesztes felett; a válogatott játékosok küzdenek hazájukért, becsületükért; a világbajnokság a nemzetek összecsapása. A reklámok ennek a retorikának a tükrében építik fel saját világukat, történeteiket, mondanivalójukat. A pálya a háború, a jó és a rossz összecsapásának terepe lesz.⁴

*A blogok és a közösségi média térnyerése,
a professzionális újságírás háttérbe szorulása*

A klubok mára nem kizárólag sportegyesületek, hanem olyan brandek, amelyek a társadalmi szerepvállalásban is élen járnak. Jótékonyági meccseket, tornákat rendeznek, egyes játékosaik nagykövetként képviselnek egy-egy humanitárius ügyet. Mára a legnagyobbak címeré-

4 A tévéreklámok mellett már rajzfilmeket is nézhetünk a játékosokról. A leghíresebb ezek közül a spanyol *Marca Toons* vagy az angol *Four-Four Toons*. Előbbi a José Mourinho Real Madridnál töltött évei alatt különösen ellenségessé vált Real Madrid – Barcelona rivalizálást, míg utóbbi az angol első osztály toposzait, aktuális témáit figurázza ki. A rövid filmekben több médiaműfaj is keveredik, az aránytalan és túlzó rajzok például a karikatúrákat és a képregényeket idézik.

vel szinte mindent el lehet adni; köszönhető mindez szerteágazó, sokoldalú és mindig újat hozó média- és marketingtevékenységüknek is. A közösségi oldalakon több tízmillióan követik őket, beszélnek és írnak róluk. Míg a figyelem fenntartásáért és a témák generálásáért korábban a sportújságok, honlapok, hírügynökségek voltak felelősek, addig ma már sokkal inkább bevett szokás az, hogy az adott klub saját médiatermékei termelik a híreket, interjúkat. Ezzel természetesen szűrik is a tartalmat, így negatív hírek nem vagy csak korlátozottan látnak napvilágot. Közzései oldalaik rendkívül aktívak, általuk az összes lehetséges módon minél személyesebb és közvetlenebb kapcsolatot alakítanak ki rajongóikkal. Mobiltelefonos applikációk, valamint a Facebook és a Twitter, az Instagram és a Youtube segítségével rajongók millióit tudják megszólítani, és fanatikusok tömegeinek tudnak exkluzív információkat, képeket, videókat adni az edzésekről, a felkészülésről. Ezzel a televíziók, de még a legprofibb sportújságírók sem mindig tudnak versenyezni. Az összeállítások már jóval a mérkőzés megkezdése előtt kint vannak a Facebookon, de a követők olyan pillanatokba is betekintést nyerhetnek, mint az edzések, az öltözői ünneplések vagy a játékosoknál szervezett vacsorák, programok. A néző tehát joggal érzi: részese a felkészülésnek, az összecsapásoknak és az ünnepléseknek, röviden: klubja történéseinek.

A hagyományosabb értelemben vett sportmédiák egyre inkább kiszorulnak a primér közegből, következésképpen olvasóikat is nehezen tartják meg.⁵ Az internetes újságírás forradalmának következményeként pedig az egyre szélesebb körben terjedő blogok magukba olvasztanak és befogadhatóbban közvetítenek minden olyan igényt, ami egy szurkoló oldaláról jelentkezhet.⁶ Amíg ugyanis egy-egy elemző

5 Az újságírás egészét tekintve megfigyelhető a tematikus blogok és a nem főállású újságírók előretörése, térnyerése. A sportmédiában azonban szembetűnőbb és speciálisabb a helyzet. A offline lapok nem tudnak közvetlenül a sporteseményt követően reagálni, így egyetlen esélyük, hogy exkluzív tartalmakat, interjúkat és elemzéseket közöljenek, amikkel többet és mást adnak, mint az online felületek gyorslezéseit. Sajnálatos módon azonban ez ritkán és periférikusan van csak jelen a sporttal – vagy azzal is – foglalkozó nyomtatott lapokban, melyek ennek következtében egyre súlytalanabbakká válnak a piacon. A kereslet sokkal inkább a képi és mozgóképi megjelenítettség irányába tolódik el; az olvasókat már nem lehet szimplán a tudósításokkal rávenni a lapok megvásárlására, hiszen ha a helyszínen vagy a televízióban nem is látták a mérkőzést, a gólokat és a helyzeteket akár már a mérkőzés közben vagy azt követően pár perccel visszaneézhetik az interneten. A sportújságírás világa alapvető reformok elé néz. Ezek nemcsak a következő évek, évtizedek feladatai lesznek, hanem arról is döntenek majd, hogy a jövőben létezni fognak-e egyáltalán nyomtatott sportlapok.

6 A legjelentősebb magyar sportblogok a Nemzeti Sport Online és az az alatt működnek vagy kezdték meg működésüket. Szinte az összes nagy szurkolói bázissal bíró csapatnak külön felülete van, aktív kommentéttel és rendszeres, jelentős olvasottsággal.

műsor vagy riport negatív hangot is megüthet a kedvenc csapattal kapcsolatban, addig a szurkolói blogok még vereség esetén is igyekeznek a pozitívumokra építeni. De ha nem is teszik ezt, az olvasók akkor is szívesebben veszik a kritikát egy egyébként maximálisan lojális bloggertől, mint egy kívülálló televíziós szakértőtől, akiről nem mindig tudni pontosan, hová is húz a szíve. E blogok ráadásul fokozatosan kinövik magukat, és újabb határokat feszegetnek. Egyre több, minden igényt kielégítő taktikai elemzést és szakmaibb jellegű írást közölnek, vagy közös meccsnézéseket, programokat szerveznek, amivel még szorosabb kapcsolatot építenek ki közvetlenül blog és szurkoló, közvetetten szurkoló és csapat között.⁷ Egy-egy posztjuk alatt több ezren kommentelnek, így egyfajta műhelyként is funkcionálnak. Legfőbb erényük pedig a minden manírt és udvariaskodást nélkülöző nyelvezetük, érthető és élvezhető stílusuk. Az olvasó ennek következtében is otthonosabban érzi magát a felületet böngészve, hiszen nincs az az érzése, hogy egy szakértő kimérten és érzelem nélkül értékeli csapata teljesítményét. Akinek az elemzését olvassa, az egy a sorstársai közül; egy azok közül, akikkel leül megnézni a meccset, és akikkel kedvenc csapatának köszönhetően mindig lesz egy közös pont az életében.

Változások a pályán belül és kívül

A 21. század tehát nem csak a világfutball megváltozását, alapvető értékeinek és jellegzetességeinek átértékelődését hozta el. Amellett, hogy átalakult a klubok tulajdonosi rendje és filozófiája, költségek, módszerei és játékospolitikája, gyökeresen felfordult mindaz, ami a pályán kívül található. És bár a legszínvonalasabb bajnokságok fordulóról fordulóra teltházat tudnak produkálni, a hangsúly egyre inkább átkerül a pályán kívülre, a privát szférába. A legfontosabb, hogy azok is meg legyenek szólítva, akiknek nem adatik meg a személyes élmény varázsa. Bár ez a paradigma több szeletből áll, a részek sosem tudnak teljesen elszakadni egymástól, és egy irányba mutatnak. Ugyanazt akarja minden médium: tudatos stratégiával irányítani a szurkolók figyelmét. Futball mindenhol: a telefonunkon, a számítógépünkön, a metron és a bevásárlóközpontban. A futball maga a néző, a hétköznapi ember,

7 A 2014-es angol FA-kupa döntőjébe bejutott Arsenalnak több mint ezer magyar fanatikus szurkolt a budapesti Hősök terénél. A közös meccsnézés szervezője az Útweinger elnevezésű Arsenal-blog volt.

aki ha követi a megjelenített példákat, a saját életében is győztes és bajnok lesz. A futball nem korlátozódik a pályára és a világbajnokság vagy a nemzeti bajnokságok helyére, idejére. A futball időn és téren túl mutat. A futball mi magunk vagyunk.

Fodor Péter

KITÖRÖLT MÚLT, MEGSZÁLLT JELEN

*Civil a pályán**

„Én a magyar sportolók élcsapatát [...] egyszerűen a demokratikus sport élmunkásainak nevezném, és ha én osztogatnám az élmunkásjelvényeket, mindegyiknek odátűzném a mellére.”

Rákosi Mátyás

„Én nem csináltam semmit.”

Szűcs Sándor

Noha modernitás, civilizációkritika és sport kapcsolatrendszerének legnagyobb hatású mozgóképi megjelenítése – természetesen nem függetlenül az 1936-os berlini játékok sport- és politikatörténeti kontextusától – bizonyára Leni Riefenstahl monumentális *Olympiája*, nem érdemes megfeledkezni arról, hogy a rendező jelentős mértékben támaszkodott a *Wege zu Kraft und Schönheit* című filmre. Az Universum Film AG kultúrosztályának támogatásával 1925-ben készített, *Ein Film über moderne Körperkultur* alcímmel ellátott alkotás hat fejezetben sorakoztat föl egymástól egészen távoli példákat arra, hogy milyen módon lehet képes ellensúlyozni a nagyvárosi életformával járó lelki nehézségeket és testi deformációkat a testgyakorlás: a Freikörperkultur-mozgalom, az Ausdruckstanz és az 1810-es években létrejött német torna mellett számos angolszász, skandináv és távol-keleti változata villan föl az akkori kortárs testkultúrának. A weimari köztársaság idején készült tanító célzatú film úgy jeleníti meg a nagyvárosi életformának a testi-lelki egészségre gyakorolt ártalmas hatásait, hogy a nagypolgári család, a padban görnyedő kisdíákok, az ülőmunkát végző gépíró- és varrónők, a könyvmoly tudós, az éjszakázó aranyifjak vagy épp a gyári munkás képsoraiban afféle társadalmi keresztmetszetet is

* A kutatás az Európai Unió és Magyarország támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával, a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosítószámú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergenciaprogram” című kiemelt projekt keretei között valósult meg.

ad – az életformák különbségét színre víve, de egyszersmind mind-egyikben megmutatva az egészségre káros mozzanatok.

Miközben a testről szóló diskurzus aligha nélkülözheti az ideológiai vonatkozásokat, a *Wege zu Kraft und Schönheit* jóformán apolitikusnak tűnik a Slatan Dudow által rendezett, Bertolt Brecht és Ernst Ottwald forgatókönyvéből 1932-ben készült *Kuhle Wampe oder: Wem gehört die Welt?* című film mellett. A gazdasági világválság idején játszódó történet egy proletárcsalád sorsát követve előbb a testi erőfeszítést (kerékpározás, gyaloglás) az állás- és lakáskeresés (reménytelen) töredelmével montírozza össze, majd egy munkás sportfesztivál képeiben láttatja az osztályöntudat és -szolidaritás fejlődését, mely a zárlatban a sportolásból Berlinbe visszatérő, s a világ megváltoztatására immár késznek mutatózó proletárfiatalok által válik társadalmi-politikai cselekvéssé.

A 20. század első felében a magyarországi munkáskultúrában is egyre nagyobb szerepet kaptak a szabadidő eltöltésére létrejött szervezetek. Közülük az 1906-ban alakult, olimpikonokat, világ- és Európa-bajnoki helyezetteket is adó Munkás Testedző Egyesület (MTE) volt a legjelentősebb. Az 1920-as évektől kezdődően „Előterbe került az önkéntes és önszerveződő [munkás] aktivitás, amely örömet talált a közösségiség megélésében és közvetlen alakításában. Ez pedig új formákat igényelt, az addigi szórakozási szokások újfajta politizálását, az addigi agitációs és felvilágosító rutinok egyirányúságát feloldó újfajta kommunikációt, a politikai keretek elfogadása helyett a keretek folyamatos teremtésének aktusait.”¹ Noha a korszak testkultúrájában teoretikusként, tanárként és szervezőként fontos szerepet betöltő Madzsarné Jászi Alice „testfelfogása alapvetően a polgári individualizmusban gyökerez[ett]”,² 1922-től együtt dolgozott az MTE tornászaival, s a Madzsar-iskolából kikerülő tanítványok az évtized végétől kezdődően tevékeny szerepet játszottak a munkáskultúra alakításában. A fent említett német filmes példákban megjelenő életformareform (Madzsar Alice szerint „a mozdulatművészet válasz a modern ipari társadalom káros hatásaira, és ebben az összefüggésben az iskolás gyerekek nevelésének és a felnőttek fejlesztésének is hatékony eszköze”³) és a baloldali osztályöntudat összekapcsolódására tehát Magyarországon is akadt egyidejű példa alulról építkező, civil szervezeti keretek között.

1 KONOK Péter, *A metszéspontok dinamikája. A Madzsar-iskola a baloldali miliőben = Elmozdulás. Munkáskultúra és életmódreform a Madzsar-iskolában*, szerk. CSATLÓS Judit, Petőfi Irodalmi Múzeum – Kassák Múzeum, Budapest, 2012, 62.

2 CSATLÓS Judit, *Bevezető = Elmozdulás*, 12.

3 *Uo.*, 10.

Mindezt csak azért volt érdemes az eddigiekben szóba hozni, hogy mintegy ellenpontot képezhessen a testgyakorlás abbéli értelmezésének, melyet írásom szűkebben vett tárgya színre visz. Az eladott mozi-jegyek száma alapján minden idők legsikeresebb honi sportfilmjének tekinthető *Civil a pályán* ugyanis egyfelől sportszervezet-történeti szempontból némileg félrevezető címet kapott, másfelől mind a testről, mind a társadalomról való összetett képi-verbális diskurzusnak híján van. Míg Pataki Ferenc 1948-ban a londoni olimpián az MTE tornászként szerzett aranyérmét, addig az 1951-ben forgatott filmben már úgy alakítja önmagát, hogy közben az MTE a magyar sport szovjet típusú átalakításának részeként megszűnt, s beolvadt a Budapesti Vörös Meteorba – az utóbbi elnevezés el is hangzik a *Civil a pályán*ban. Keleti Márton úgy tett eleget a korszak filmgyártását (párt)központilag irányító megrendelői akaratnak, hogy az 1951-es előírt tématervből szereplő MHK-filmet leforgatta, s egyszersmind a mozgókép pecsétjét ütötte arra az átalakításra, amely a magyar sport akkor már legalább fél évszázada épülő intézményi struktúráját fölszámolta. A cím azért félrevezető, mert az 1948 előtti, részben alulról szerveződő civil sportszervezeti intézményrendszer helyére 1951-re egy teljes mértékben államosított, bázisintézmény-alapú, a sportegyesületeket szakszervezetekhez és minisztériumokhoz rendelő rendszer jött létre.

A filmben voltaképpen senki sem civil, amennyiben az első osztályú futballistáknak és az atlétikai pályán csetlő-botló munkásoknak éppúgy nincs civil életük abban az értelemben, hogy az független lenne a munkahely szférájától. A magánélet terei jóformán teljesen hiányoznak – egyetlen rövid jelenet játszódik lakásban, családtagok között (Teleki apuka akkor is épp munkába indul). Helyszíneként csupán a gyár vagy a gyárhoz tartozó sportpálya szolgál, illetve a politikai eseményként koreografált békestaféta esetében Budapest belvárosa, a váltófutás céljaként a Szabadság téri szovjet hősi emlékmű. A szereplőknek nincs privát szabadidejük: a sportpályára a gyári MHK miatt, vagy a gyár csapatában játszani, illetve azt buzdítani mennek. A balatoni nyaralás sem kivétel, hiszen azt is a gyár szervezi számukra, így nem meglepő, hogy a női főszereplő, a Ferrari Violetta által alakított Teleki Marika az Újpesti Selyemgyár sportuniformisában tűnik föl. Noha a *Civil a pályán* többek között az ő és Rác Pista (Soós Imre) szerelmének szárba szökkenését viszi színre, a szerelmesek magánemberként csupán egyszer találkoznak, de akkor sincsenek teljesen egyedül, s amikor az érzelmeikről beszélnek, akkor sem feledik, hogy ők épp egy

munkahelyi kollektívát, a selyemgyár vagy a traktorgyár MHK-sait képviselik – ahogy ez például az akkor épülő Népstadionban játszódó jelenetben történik. A közösségtől való térbeli eltávolodás kifejezetten negatív színben tűnik föl, az ugyanis a filmben kizárólag az összeesküvéssel és a (haza)árulással kapcsolódik össze: amikor Teleki Jóska (Szusza Ferenc) nincs a csapattal, akkor éppen az ellenséggel konspirál.

A magyar sport intézményi átszervezését a névadás/átnevezés retorikai művelete kísérte. Keleti filmjének rögvest a főcíme megkettőzött példáját mutatja ennek: a stáblistát olvasva megtudjuk, hogy a Vörös Traktor labdarúgócsapatát a „Dózsa csapat” alakítja. Az Újpesti Torna Egyletet a megelőző évben rendelték a Belügyminisztérium alá, tüntették el nevéből a városrésze utaló jelzőt, s lett belőle Budapesti Dózsa. A film tehát egy frissen átnevezett minisztériumi egyesületet fazoníroz át gyári csapattá úgy, hogy a nyitó jelenetsorban egy szakszervezeti csapattal, az Óbudai Vasassal játszik bajnoki mérkőzést. A filmben tehát megvalósul az a program, amely a nagy sportegyesületek hagyományos társadalmi gyökereit kívánta elvágni,⁴ s ez teljes összhangban van az- zal, hogy a karakterek mögül mindenféle szociokulturális háttér hiányzik – uniformizáltak, legfőjebb jellemhibáik egyéníti őket, melyek viszont szintén nincsenek társadalmi meghatározottságokra visszavezetve, s a főszereplők esetében javíthatónak mutatkoznak.

Figyelmet érdemel az a részlet is, hogy a főcím vége a központosított magyar sportstruktúra legfőbb szervének, az 1951 elején megalakított Országos Testnevelés és Sport Bizottságnak a film elkészítésében nyújtott támogatását jelzi. Aki valamelyest ismeri az OTSB elnökének, a vasesztergályosból nagyhatalmú sportvezetővé vált Hegyi Gyulának a karriertörténetét, azt különösebben nem lepi meg, hogy a filmben Rácz Pista maga is ezt a szakmát űzi, s lesz a film végére sikeres tömegsport-funkcionárius.

Amiképp az ismert, a fegyveres testületeknek jelentős szerep jutott az új, szovjet mintát követő sportegyesületi rendszerben: az említett BM mellett a Honvédelmi Minisztérium és az ÁVH is intézményi bázisként működött, olyannyira, hogy Farkas Mihály szó szerint megke- rülhetetlen úr volt a sportéletben is. Ez az összefüggés teszi indokoltá, hogy a filmben a vasöntéstől századosi rangig jutó, Görbe János által mindvégig egyenruhában alakított Dunai Feri a legfőbb tudója annak, miképp kell megszervezni a munkás-sportéletet, s az egyetlen

4 Vö. FRENKL Róbert – KERTÉSZ István, *A magyar sportirányítás 1945 után*, História 1995/5–6., 65–67.

olyan szereplője a *Civil a pályának*, akinek az egyéni távlaton túlmutató, átfogó ismeretei vannak a társadalom üdvös működésmódjáról. Filmbéli *entrée*-ja a korszak irányítástechnikai elvének iskolapéldája: a gyári gyűlésen Lenin, Sztálin és Rákosi képei előtt tart buzdító beszédet, verbálisan nem kell hivatkoznia feletteseire, ezt elvégzi a reprezentációs környezet, s egyetlen pillanatig sem kétséges, hogy amit mond, az helyes és föltétlenül végrehajtandó.⁵ Dunai a párt megbízottjaként afféle bölcs és támogató apafigurává válik Rácz számára, kettejük párbeszédei hivatottak ideológiailag összeegyeztetni azt a két szférát, amely a kommunista hatalom számára egyaránt fontos volt. A világbajnok Dunai előbb a versenysportban elért sikerek „országimázs-formáló” hatása mellett érvel, majd a „békestaffétán” futóként leszerepelő Ráczot arra figyelmezteti, így nem lesz belőle jó katona. Mindez nagyon is beleillik abba, hogy a kommunista „pártvezetés a testnevelést és a sportot elsősorban honvédelmi szempontból tartotta fontosnak”, másfelől igyekezett kihasználni „a sportsikerek nemzetközi és hazai propagandaérték[ét]”.⁶

A címbeli „civil” jelző az 1949-től kezdődően üzemi szinten (gyár, termelőszövetkezet, vállalat) kötelezően megszervezendő Munkára, Harcra Kész mozgalomra volt hivatott utalni. A Szovjetunióból átvett tömegsportrendszer „célja elsősorban az volt, hogy az ipari munkások és parasztok azon tömegeit vonják be a sportba, akik addig nem sportoltak. Ezenkívül azonban kiterjesztették a mozgalmat az iskolákra, a hivatalokra, a fegyveres testületekre. Azt is várták az MHK-mozgalomtól, hogy a sporttehetségek felszínre jutásának eszköze lesz.”⁷ A szakszervezetekre várt a feladat, hogy élére álljanak a kezdeményezésnek, ez ugyanakkor nem mindenhol ment gördülékenyen. Keleti Márton filmje egyfelől csúcsra járatta azt a népszerűsítő kampányt, amelyet 1951 előtt vizuális médiumként a szocialista realista agitatív plakát vezetett föl (e plakátok egyike és számos szlogen fel is bukkan a filmben),⁸ másfelől tulajdonképpen színre vitte az illetékesek által

5 Vö. RAINER M. JÁNOS – KRESALEK GÁBOR, *A magyar társadalom a filmben. Társadalomkép, érték és ideológia*, Szellemkép 1990/2., oldalszámozás nélkül.

6 SIPOS Péter, *Sport és politika 1949–1954*, História 2003/8–9., 16.

7 FÖLDES ÉVA – KUN LÁSZLÓ – KUTASI LÁSZLÓ, *A magyar testnevelés és sport története*, Sport, Budapest, 1989, 346. Az MHK felfedezte sporttehetségekre a futásban jeleskedő fiatal gyári munkás, Lakatos a filmbéli példa.

8 Ahogy az a diktatúrákban lenni szokott, a meggyőzésnek természetesen közvetlenebb módjai is rendelkezésre álltak: „Mint ez akkortájt jó szokás volt, az MHK-t is erőszakos eszközökkel terjesztették, kizargatták az üzemek, vállalatok dolgozóit a sporttelepre, és nem volt apelláta, futni, ugrani kellett. Öregnek, fiatalnak, pocakosnak, kövérnek,

1950-ben kimutatott, az MHK elterjesztését akadályozó szervezési problémákat. Amikor Rác Pista a szemére lobbantja az üzemi sportfelelősnek, hogy az nem világosította föl őt a mozgalom valódi jelentőségéről, akkor voltaképpen parafrázeálja a Vas- és Fémipari Dolgozók Szakszervezetének Sportbizottsága által 1950 júniusában készített jelentést az MHK-t nehezítő tényezőkről.⁹

Leegyszerűsítő lenne az az értelmezés, amely amellet érvel, hogy a film pusztán a kommunista rendszernek egyaránt fontos verseny- és tömegsport összebékítésére vállalkozik. E két szféra ugyanis éppen olyan jól megfér egymás mellett azon az 1950-es MHK-plakáton, amely a zakóján MHK-jelvényt viselő Papp Lászlót ábrázolja, mint a film megvilágosodás-jelenetében (Rác Pista fölismeri a sport nagyszerűségét), amikor is Szepesi György egy mondaton belül üdvözlí a balatoni sportünnepség résztvevőit: „olimpiai, Európa- és főiskolai világbajnokainkat, az üzemek MHK-s sportolót és az itt üdülő dolgozókat”, ráadásul az MHK-gyakorlatokat Pataki Ferenc vezeti.¹⁰ Rác Pistát nem más javasolja sportfelelősnek, mint a Ferencvárosból a Dózsába átvezényelt válogatott kapus, Henni Géza által játszott labdarúgó¹¹ – a sportvezető filmbeli cseréje persze ráérhető arra a folyamatra is, ahogy a kommunista nómenklatúra emberei 1948–1949-ben megszállták az egyesületek elnökségeit. A vászonra vitt világban egyetlen olyan sportág van, amelynél nem természetes az összhang, s ez a futball; noha túlzás lenne azt állítani, hogy ez rendszerszintű problémaként jelenik meg, ugyanakkor a sportágválasztás bizonyára nem volt véletlen.

Mielőtt erre a kérdésre rátérünk, érdemes szóba hozni, milyen műfaji klisékből építkezik a film, s ezek milyen módon alakítják a reprezentáció modalitását. Sokat elárul a honi filmgyártás korabeli helyzetéről, hogy az akkor már 46 éves, pályáját még a Horthy-rendszerben kezdő – ha tetszik: régi szakember – Keleti Márton rendezte azt az

sokgyermekes anyának. Még minket, élsportolókat is köteleztek az MHK-próbák letételére. Néhány hónapos alapos munkával sikerült mindenkivel megutáltatni a tömegsportot.” ZSOLT Róbert, *Sportpáholly*, Magvető, Budapest, 1988, 73.

9 FÖLDES-KUN-KUTASI, I. m., 347.

10 Szepesin kívül Gulyás Gyula rádióriporter és Csillag István újságíró is részt vett a film történetének kiöltésében – részben ez is magyarázhatja, hogy Keleti előszeretettel használta közbeiktatott médiaműfajként a labdarúgó-mérkőzés rádiós kommentálását, a balatoni sportfesztivál esetében pedig a filmhíradós tudósítás eszközeit.

11 A filmben fölbukkan az átigazolásdiktatúra jegyében hasonló utat járó középcsatár, Deák „Bamba” Ferenc is. Vö. DÉNES Tamás – HEGYI Iván – LAKAT T. Károly, *Az otthon zöld fűvén. Magyar bajnoki és kupameccsek könyve*, MLSZ, Budapest, 2013, 158.

alkotást, amely szintiszta propagandája a kommunista hatalomátvétellel együtt járó elitcserének: Rác Pista ugyanis mintakaraktere annak a társadalmi mobilitásnak, amely a szakértelemnél sokkal többre becsüli a munkateljesítményt és a rendszerhűséget, s erre hivatkozva le is értékeli annak jelentőségét.¹² Keleti nagyfokú alkalmazkodóképességét mutatja, hogy „a termelési filmek sorát megnyitó *Dalolva szép az élet* is úgy készül, mintha mi sem volna természetesebb, mint hogy a megelőző darab [*Janika*] taxis-szállodás-bejárónős polgári miliője után a nehézipari gyárak munkaverseny, osztályharcos világába lépünk át”.¹³ A megjelenített világ és ideológiai hangoltságának lecserelése egy szersmind nem jelentette a bevált műfaji keretek sutbadobását.¹⁴ A *Civil a pályán* a sematikus termelési és szabotázsfilmek kliséit a két főhős (Rác és Teleki) fejlődéstörténetére fűzi föl, ugyanakkor ezeket romantikus vígjátéki és operettbetétekkel vegyíti. Ez utóbbi műfajokban nemcsak a rendező, de a *Civil a pályán*ban „önmagukat alakító” karakterszínészek (Latabár Kálmán, Gózon Gyula) is otthonosan mozogtak. Az így létrejövő műfaji kevercsben a múlt alakjai nem veszítik el sajátos, de veszélytelen „idegenségüket” a befogadói filmes emlékezetben, miközben mai szemmel az a föltehetően szándékolatlan hatás is föl-tűnhet, hogy Soós Imre – akinek jóformán csak életidegen, papírízű szónoki mondatok jutottak – karakterének infantilis naivitását még inkább hangsúlyozza Latabár Karikásának az emberi viszonylatokban jobban kiigazodó, minden karikatúrisztikus vonása ellenére természetesebb alakja.¹⁵ Miközben a dalos betétek föltétlenül hozzájárultak a mozgókép egykori népszerűségéhez, szükségképpen olyan metafiktív hatáseffektusként működnek, amelyek épp az ábrázolásmód műviségét, csináltságát, a történet kitaláltságát emelik ki. A film közepén láthatjuk azt a jelenetet, amelynek során az üzemi daltrióval kiegészült Karikás önmagából kíván viccet csinálni, viszont a jelenet vége mégis sajátos gellert kap: a színpadon az MHK mellett agitáló dalt éneklő négy férfit a gyári munkások kikacagják, s mivel a színpadi események komikumfaktora korántsincs összhangban az általuk kiváltott nevetés

12 Vö. RAINER M. – KRESALEK, I. m.

13 CZIRJÁK Pál, *A közönségfilm vonzásában. Rendezőportrék: Keleti Márton*, Filmtett.ro 2005. április 15., www.filmtett.ro/cikk/2402/rendezoportrek-keleti-marton.

14 Nem is késett a kritikus elmarasztalás: „A film meséje gyakran a polgári vígjátékok szokványos, elcsépelet helyzetkomikumait, fogásait idézi.” GYERTYÁN Ervin, *Civil a pályán. Színes magyar sportfilm*, Népszava 1952. január 12., 4.

15 Sokatmondó, hogy a Magyar Nemzet kritikusja épp azoknak a színészeknek a játékát bírálta, akik nem a sematizmus szabályai alapján formáltak meg karakterüket. Vö. KISJÓ [Sándor], *Magyar színes sportfilm. Civil a pályán*, Magyar Nemzet 1952. január 17., 4.

heveségével, tulajdonképpen a munkásokból tömegsportolókat formálni igyekvő mozgalom maga válik nevetségessé.

A romantikus vígjátéki keretezés valamelyest föllazította a szabotázsfilmek kétosztatú világát: nincs szó jók és rosszak egyenlő mértékben kidolgozott, tükörszerűen szembenálló csoportjairól.¹⁶ Az MHK és a versenysport szembeállítását ugyanis csupán egyetlen figurának, a Vörös Traktor futballcsapata intézőjének áll érdekében. A középcsatár törvénytelen Nyugatra szerződéséből anyagi hasznot remélő Bogdán (Solthy György) valójában nem az MHK ellensége, hanem annak az üzleti alapú professzionális labdarúgásnak a „retrográd” képviselője, amelyet az 1948 utáni államosítás és központosítás volt hivatott eltörölni, s amelynek anyagi bázisát az egyesületek fönntartásában korábban jelentős szerepet játszó nagypolgárság kifosztása tüntette el. A Bogdánal együttműködő játékosügynök mondja ki a kulcsmondatot: „Ebben az országban már nem üzlet a sport.” Ami azért is jelentésteli, mert az egész filmben ez az egyetlen verbális utalás arra, hogy nem azzal a világgal kezdődött a történelem, amit a filmvászonon látunk – az 1948 előtti magyar sporthagyományokról egyetlen szó sem esik (a fent említett munkásmozgalmiakról sem).

Itt érdemes visszatérni egy gondolat erejéig a film térhasználatára: a gyár a maga valóságérőtlenségében föltétlenül újnak hat, a külső helyszíneken fényképezett jelenetek esetében visszatérő háttér a szoc-reál lakótelep, a forgatás idején még csak félig kész Népstadion imázs-kommunikációs fontosságát aligha kell hangsúlyozni, mint ahogy eltéveszthetetlen a Budapest történeti épületei (például Lánchíd, Parlament) nyújtotta kulisszák között a mellükön vörös csillagot viselő atléták váltófutásának a teret elfoglaló, s azt egyben át is értelmező ideológiai jelentősége. Ez utóbbival rokonítható az a gesztus, hogy a balatoni nyaralás idején a Magyarországon is hagyományosan arisztokrata és nagypolgári társadalmi bázisú vitorlázás is versenyszám lesz a budapesti (!) gyári munkások versengésében.

A filmben a labdarúgás kiemelt szerepét több okkal magyarázhatjuk: a századfordulótól kezdődően nálunk is ez a legnépszerűbb, a legnagyobb nézőközönséget vonzó sportág. A kommunista hatalomátvételt utáni gyökeres átalakítás is ezt érintette a legmélyebbre hatóan, az átnevezések, az erőszakos arculatformálás (például a mezzszínek megváltoztatása) és csapatrombolás, illetve -építés itt váltott ki jelentős

16 VARGA Balázs, *Fent és lent. Az ötvenes évek magyar termelési filmjei*, Art Limes 2004/2., 56–65.

ellenszenvet (főképpen a rendszer ellenségének számító Ferencváros szurkolói körében). Ráadásul a futball volt az elsőszámú nemzetközi sportágunk, „1945 előtt több mint félezer magyar labdarúgó, illetve edző játszott, illetve dolgozott európai csapatokban, és vállalt tevékeny részt több európai ország (ma futballnagyhatalom!) labdarúgásának fejlesztésében”,¹⁷ így a „rendszerbomlasztó”, Nyugatra dolgozó ellenséget is itt lehetett valamelyest hihető módon fölléptetni. Mindezeket túl a film egykori tragikus aktualitását és fenyegető üzenetét is értenünk kell: Keleti Márton stábja 1951. június 28-án kezdte a forgatást, vagyis bő három héttel azt követően, hogy Szűcs Sándort, az Újpest tizenkilencszeres válogatott hátvédjét kivégezték. Szűcs szerelmével, Kovács Erzsi énekesnővel az őket zaklató hatalom elől Nyugatra kívánt szökni, de az ÁVH törbe csalta. Úgy tudni, a játékosnak Olaszországból volt szerződésajánlata – sokat elárul a Rákosi-rendszer természetéről, hogy épp annak a Szusza Ferencnek adatott meg, hogy eljuttassa a *Civil a pályán*ban az Itáliába invitált labdarúgót, aki csapattársa volt Szűcsnek, akinek a siralomházból üzent, hogy kísérelje meg kijárni a hatalomnál büntetése enyhítését, s aki próbált is segíteni, de már nem tudott. Keleti Márton alkotása azzal, hogy a film végére a gyári munkát korábban elhanyagoló csatárt a kor hivatalos antropológiai szemléletéhez illeszkedve visszavezette az esztergapadhoz, mintegy a fonákjáról legitímálta az élsportolók körében bejáratott színekúrát (képtelen módon elhíttetni igyekezve, hogy ők is ugyanolyan munkát végeznek, mint bárki más) – ezzel üzenve, hogy a rendszer kedvezményezettként tekint rájuk, másfelől a disszidálást megszervezők rendőrkézzre juttatásával, ami Szűcs Sándor elveszejtésének megidézéseként is értelmezhető, figyelmeztette is őket alávétettséjükre.

17 SZEGEDI Péter, *A magyar futball európai expanziója, avagy hogyan lettek tanítók a tanítottakból*, Szociológiai Szemle 2003/2., 3.

Hlavacska András

SAKK ÉS FOCI*Duatlon Dragomán módra*

*A fűhér király*¹ recepciójának egyik általános tapasztalata, hogy a mű jobb megértéséhez szinte elkerülhetetlen a regény metaforáival való szembenézés, az ezek megfejtésére való törekvés. Kardos András az *afrika* című fejezet ördögi sakkautomatájának metaforikus jelentésrétegeit tárja fel kritikájában;² M. Nagy Miklós a *csákány* című fejezet szituációjában a koncentrációs táborok viszonyait látja tükröződni;³ Takács Ferenc a határátlépéseknek tulajdonít különös jelentőséget („Hősünk folyvást átlépi a határokat, s drótkerítések túloldalán, gödrök mélyén, alagutak másik végén mintha egy másik világban találná magát”);⁴ Szabó Róbert Csaba a csontkirályt a győzelem szimbólumának nevezi⁵ stb.

Az alábbiakban én is ebből a szempontból közelítek Dragomán György immár kilenc éve megjelent regényéhez: azt vizsgálom, hogy *A fűhér király*ban található játékok, versenyek, sportesemények milyen többletjelentéssel rendelkeznek, hogy ezek a történetek hogyan tükrözik a mű világában uralkodó zsarnoki hatalmat, és hogy ezekben a részekben a Dzsátának jutó szerepek mit árulnak el a főhősről. Az elemzés során több játékot is érintek majd, a sakkot és a focit pedig részletesebben is tárgyalom.

A fűhér király rengeteg játékot sorakoztat fel: ezek egy része fókusz-helyzetbe, egy-egy fejezet középpontjába kerül (a *világvége* című fejezetben a focimérkőzés, a *szelep* címűben a lövésverseny, a *háborúban A Pál utcai fiúk* zászlóért folytatott összecsapását idéző háborús játék, az *afrika* címűben pedig a sakkparti), akadnak azonban teljesen marginálisak is, melyek különösebben nem befolyásolják a fejezetek főbb történéseit, és nem is nyerne hosszabb kifejtést. A regény hangulatá-

1 DRAGOMÁN György, *A fűhér király*, Magvető, Budapest, 2005. A regényből vett idézetek oldalszámait a főszövegben hivatkozom.

2 KARDOS András, *Picsafüst = Uó., Kritikus apák*, Alföld Alapítvány, Debrecen, 2008, 81–87.

3 M. NAGY Miklós, *Bildungs(?)roman(?)*, Jelenkor 2006/9., 912–916.

4 TAKÁCS Ferenc, *Fekete mágia*, Mozgó Világ 2005/8., 119–120.

5 SZABÓ Róbert Csaba, *Figyeld az elbeszélő arcát*, <http://szaborobertcsaba.blogspot.hu/2011/02/figyeld-az-elbeszelok-arc-at-dragoman.html>.

nak, kegyetlen és gonosz légkörének megteremtéséből viszont ezek is kiviszik a részüket. Most csak néhányat említek ezek közül.

Az *ugrás* című fejezetben például Dzsáta és egyik barátja, Szabi a következőképpen ütik el az időt: az egyikük szobornak tettei magát, a másik pedig kövekkel dobálja. A szabályok egyszerűek: míg az utóbbi „egyszerre csak egy murvaszemcsével” dobhat, addig az előzőnek arra kell törekednie, hogy minél tovább kibírja mozdulatlanul (24). A játék végén, éppen amikor Dzsátának kell a szobor szerepét betöltenie, Szabi megszegi a szabályokat, és egy egész marok murvát vág a főhőshöz. A *muzsika* című fejezet elején Dzsáta egy padon ücsörög, és a biciskáját próbálja megjavítani, amikor valaki hirtelen hátulról befogja a szemét. A játék szabályai szerint a főhős háta mögött álló személynek mondania kellene valamit, támpontot kellene adnia ahhoz, hogy Dzsáta ráismerhessen. A mostani játszótárs azonban nem mond semmit, ezért a főszereplő rá is szól: „ne csaljál, mert ha nem kérdezted meg, hogy ki az, akkor miből ismerjelek meg?” (60) Az *alku* elején Dzsáta fej vagy írást játszik az iskolatársaival, és elnyeri az összes pénzüket. A hihetetlen szerencsesorozat azonban nem marad megtorlatlanul, a vesztesek tanítás után a hazafelé vezető úton csoportosan támadnak a főszereplőre.

Ezeknek a játékoknak (és szinte kivétel nélkül a regény minden játékának) a legszembetűnőbb hasonlósága, hogy egyik sem zajlik le szabályos keretek között, mindegyikhez valamilyen becstelen, sportszerűtlen cselekedet (vagy legalábbis az arra való törekvés) társul, ami megelőzi, megzavarja őket, vagy a következményük lesz. A játékok tehát *A fűhér király* kegyetlen, erőszakos, tisztességtelen világának a lenyomatái, ezek is a diktatúra atmoszféráját erősítik, még hangsúlyosabbá téve M. Nagy Miklós azon kijelentését, amely szerint „az »ahol zsarnokság van ott zsarnokság van« alapotívuma [...] keresztül-kasul át-szővi a regényt”.⁶

Am emellett az általános tapasztalat mellett érdemes még két dolgot megfigyelni. Egyrészt, hogy a szövegben megjelenő játékok eloszlása teljesen aránytalan: lényegesen több jut belőlük az első kilenc fejezetre, mint az azt követőkre; másrészt, hogy a főszereplő egy kivétellel mindig elszenvedője, nem pedig okozója a sportszerűtlenségeknek, szabálytalanságoknak.

6 M. NAGY, *I. m.*

Sakk...

Ez az egy kivétel a sakkautomatával vívott harc, ahol a reménytelen helyzetből Dzsáta csak úgy szabadulhat, ha megszegi a szabályokat: „láttam, hogy most már vége, akármit is lépek, a következő pillanatban bekapom a mattot, és az automatára néztem, a néger bácsi arcára, a poros szürkére száradt bőrére, és tudtam, hogy nem fogom hagyni, hogy megmattoljon azért sem, és akkor kinyúltam, és lekaptam a tábláról a fehér királyt” (172). Már említettem, hogy Szabó Róbert Csaba az elefántcsontból faragott királyt a győzelem szimbólumának tekinti: jogosan teszi, és ezt a regényben található játékok még inkább megerősítik. Míg az első kilenc fejezetben Dzsátának kizárólag az áldozat szerepe jut ezekben a helyzetekben, addig a sakkpartival fordul a kocka, ő szegi meg a szabályokat, ami által elkerüli a vereséget és a büntetést. Gyorsan tegyük hozzá, ez a győzelem nem hősi diadal, semmiképp sem triumfálás, hiszen a sakkautomata legyőzésének morális üzenete, hogy a becstelenségen, az aljasságon, a diktatúrán csak akkor lehet úrrá lenni, ha az ember hasonlóvá válik hozzá, ha a zsarnokság eszközeit a zsarnokság ellen fordítja. Nincs tehát ebben semmi felemelő, *A fehér király* nem ámít azzal, hogy a jó és az igaz a legkegyetlenebb, legembertelenebb időkben is elnyeri jutalmát – ha talpon akarsz maradni, ha győzedelmeskedni akarsz, neked is át kell hágnod a szabályokat, sportszerűtlenné kell válnod.

A csontkirály szimbolikája nem merül ki ennyiben, számos más megközelítési módot is megenged. A király például szimbolizálhatja Dzsáta elhurcolt apját is, a főhősnek a sakkautomatával folytatott küzdelme az apa birtoklásáért folyik. A jelenetnek ezt a fajta értelmezését már többen kifejtették (a legrészletesebben talán Kránicz Gábor),⁷ amihez itt csak egyetlen kiegészítést szeretnék hozzáfűzni. Szilágyi Zsófia *Lávaömlés vagy hídláb?* című írásában József Attila *A bőr alatt halovány árnyék* című verse felől közelít Dzsáta és a bábu játszomájához;⁸ Kardos András Walter Benjamin *A történelem fogalmáról* című értekezésének első pontjából indul ki a jelenet értelmezésekor;⁹ én a magam részéről Rakovszky Zsuzsa *A hullócsillag éve* című regényét hívom segítségül.

7 KRÁNICZ Gábor, *Apukatasztászis*, ÚjNautilus 2007. június 10., <http://ujnautilus.info/apukatasztaszis-dragoman-gyorgy-a-feher-kiraly>.

8 SZILÁGYI Zsófia, *Lávaömlés vagy hídláb?*, Alföld 2007/1., 57–76.

9 KARDOS, I. m.

Rakovszky regényének utolsó szakaszában, az *Újra minden* című fejezetben Piroska, a könyv hatéves főszereplője egy felnőtt férfival, a „lakójukkal” sakkozik. A jelenet vége felé a következőket olvashatjuk: „Leütöttem a királynődet!» Piroska lekapja a tábláról a fekete figurát, amelyiknek fehér kereszt van a feje búbján, és diadalmasan kacag. Ez az ember itt az övé, az ő játékszere, azt csinál vele, amit akar. »Hohó, kisasszony, a bástya nem úgy lép! Tedd csak szépen vissza azt a királynőt!» »De igenis úgy lép! Most úgy lép!» Piroska marka összezárul a királynő körül, de hiába, az ujjait feszegető férfikéz sokkal nagyobb és erősebb az övénél.¹⁰ Ahogy Dragomán regényében a fehér király értelmezhető az apa szimbólumaként, úgy *A hullócsillag évében* a fekete királynő megfeleltethető Piroska édesanyjának. Mindez elsőre paradoxnak tűnhet, hiszen mind a két gyerek az anyjával él, mindkettőnek az apja hiányzik – miért harcolna tehát Piroska valami olyasmiről, amit már birtokol? Ha azonban figyelembe vesszük, hogy Piroska ellenfele, a lakó gyengéd érzelmeket táplál Piroska édesanyja, Flóra iránt – melyek, ha nem is túl romantikus úton, de végül célt érnek –, akkor máris átláthatóbbá és érthetőbbé válik az idézett szövegrész szimbolikája. „Piroska külvilággal vívott küzdelmének két összefüggő motívuma van. Az egyik az anya birtoklásáért és megtartásáért vívott harc, érzelmi zsarolások láncolata” – írja Márton László Rakovszky regényéről.¹¹ Pontosan ez a birtoklási vágy fejeződik ki a sakkjátszmában, melyben Piroska alulmarad, és ahogy alulmarad, úgy távolodik el egyre jobban az édesanyjától, úgy válik egyre jobban a zsarnoki világ (Magyarország, ötvenes évek) megtört, betagozódó áldozatává. (Ez a „külvilág” egyébként – átvitt értelemben – ugyanolyan tisztességtelen módszerekkel játszik, mint amilyenekkel *A fehér király*ban találkozzunk: a lakó például a sakkozás apropóján látogatja meg Piroska anyját – „Csak a gyereket szeretném látni! Ha beengedsz...»¹² –, tehát nem nyíltan, hanem a kislányon keresztül közeledik Flórához.) *A hullócsillag éve* felől szemlélve *A fehér király* sakkpartiját, Dzsáta magatartása, az elefántcsontból faragott király megszerzése is más megvilágítást kap. Mert bármennyire is hasonló a két regény sakkozós jelenete, a játszma kimenetele mégiscsak szembeállítja egymással Rakovszky és Dragomán könyvét: Piroska a királynőért vívott harcban elbukik – a külvilággal szemben tanúsított ellenállása megtörik; jöllehet ez a ve-

10 RAKOVSKY Zsuzsa, *A hullócsillag éve*, Magvető, Budapest, 2005, 357.

11 MÁRTON László, *Miért nem mer előjönni Ilonka a fűdősobából?*, Holmi 2006/1., 108–109.

12 RAKOVSKY, I. m., 357.

szély Dzsátát is sokáig fenyegeti, neki végül sikerül megkaparintania és megtartania a királyt, ami megelőlegezi a könyv záró soraiban leírt magatartását: „és akkor a hátsó ajtó rácsai mögött megláttam az apa csontfehér arcát, és akkor azt is tudtam, hogy mehet akármilyen gyorsan, úgymint utol fogom érni, utol fogom érni, igen, és a fejem fölé emeltem a feszítővasat, és úgy rohantam, egyre gyorsabban, egyre gyorsabban és gyorsabban és gyorsabban a rabszállító után” (301). Dzsáta tehát nem adja fel a harcot, a rendszernek nem sikerül megtörnie az ellenállását.

Dragomán György és Rakovszky Zsuzsa regényében sok a közös vonás. Mindkettő egy gyerek nézőpontjából ábrázolja a történeket (*A fehér királyban* Dzsátának jut az elbeszélő szerepe is, *A hullócsillag évében* Piroska nem tölt be hasonló szerepkört, viszont a mű nagyobbik részében az ő tudata szűri meg az eseményeket), mindkettő egy diktatórikus világot mutat be, mellyel a főhősöknek újra és újra meg kell küzdeniük stb. Ezeket a párhuzamokat viszont már-már kísértetiesé teszi az a tény, hogy a két – egyazon évben (2005-ben) megjelent – regény többször is ugyanazokat a szituációkat, eseménysorokat használja a külvilággal vívott harc bemutatására. A sakkozás mellett a másik legszembevetőbb találkozási pont a megtömési jelenetek. *A hullócsillag évében* erre az óvodában kerül sor, míg Dzsátát a *csákány* című fejezetben a focipályára érkező munkások kényszerítik arra, hogy karamellát egyen: „éreztem, hogy hátulról valaki megfogja a vállam, a másik munkás volt [...], hallottam, hogy azt mondja, hogy ne mozduljak, mert széttép, és azonnal tátsam ki a szám, az egyik kezével a nyakam fogta hátulról, éreztem, hogy a hüvelyk- és mutatóujjával megszorítja oldalt az állkapcsomat, hogy nyissam ki a szám, [...] aztán hallottam, hogy az egyik munkás azt kiáltja, ne úgy, az orrát fogd be, Traján, és akkor éreztem is már, hogy nem kapok levegőt [...], aztán már ott volt a karamella a nyelvemen, a munkás két ujjal tette be a számba [...], ki akartam köpni, de összenyomták a szám, és megint befogták az orromat [...] aztán elengedtek, a földre estem, és ki akartam köpni, de akkor már semmi nem volt a számban” (47). Márton László *A hullócsillag évéről* írt kritikájában nemtetszésének ad hangot az említett jelenettel kapcsolatban: „Bármilyen drámai a megtömési jelenet, melynek végén az áldozat azonosul a tettessel, mégisincs életre szóló tétje. Válogatós kislányba erőszakkal beletömik a tarhonyás pörköltet: ezt rakni egy regény leg- hangsúlyosabb helyére, végkicsengés előtti összegzés gyanánt: én ezt bizony nem tartom kielégítőnek.”¹³ Első ránézésre jogosnak tűnhet ez

13 MÁRTON, I. m., 109.

a kijelentés, ha viszont *A fehér király* felől közelítünk ehhez a jelenet-hez, a dolgok máris kettős megvilágítást kapnak. Egyrészt még mindig mondhatjuk, hogy Márton Lászlónak igaza van, hiszen Dzsátával számtalan erőszakos, a megtömésnél kegyetlenebb esemény történik, a megtömés tehát nem kerül középpontba, és így – epizódként – megállja a helyét. Másrészt azonban ennek a történetnek mégiscsak nagy jelentősége van. Ahogy Végh Balázs Béla fogalmaz: „A prózaíró többi megjelent munkájához hasonlóan *A fehér király* is a szabadságról szól, a korlátozott szabadságról, ill. a szabadság hiányáról.” Ha valamire, hát ennek ábrázolására messzemenőkéig alkalmas a megtömési jelenet, melyben a főszereplőt megfosztják attól a szabadságától, hogy eldönthesse, mikor és mit egyen. Emellett az is árulkodó, hogy Márton László éppen azt a témát fedezi fel ebben a szituációban, amit a *csákány* című fejezet kapcsán M. Nagy Miklós is kiemeli: „A lágerőrökkel – vagy általában az elnyomókkal – való azonosulás pszichológiai mechanizmusának tökéletes leképezése ez a kis elbeszélés.”¹⁴ Úgy tűnik tehát, hogy gyermekperspektívából bemutatott történetek esetében a megtömés eseményén keresztül jól ábrázolható a zsarnoki világ működésmdja.

... és foci

Dragomán regényében a foci is hasonló – még ha talán nem is olyan látványos – metaforikus funkciót tölt be, mint a sakkpárti. Akárcsak a regény többi „játékos” részéhez, a labdarúgáshoz is folyton a becstelenség, a sportszerűtlen beavatkozás képzeje társul. A legjobb példája ennek a harmadik, *világvége* című fejezet, amely egy focimérkőzés köré szerveződik: a főszereplő kiesésre álló csapatának az Áttörés nevű katonacsapattal kell összemérnie a tudását, és csak akkor marad esélye a bennmaradásra, ha nyernek. A katonacsapat „támogatói” azonban még a mérkőzés előtt, a pályán kívül megpróbálják bebiztosítani maguknak a győzelmet azáltal, hogy ráijesztenek az ellenfél kapusaira, Dzsátára és Janikára. A derbi előtt egy ezredes magához hívja a fiúkat, és a következő történetet adja elő számukra: „baleset történt a Nagyszovjetunió egyik atomerőművében, és a szél idehozta a rádióaktivitást, és igazság szerint nem is volna szabad megtartani a meccset, de nem akarnak pánikot, úgyhogy meg lesz tartva, de ő azt tanácsolja nekünk,

14 M. NAGY, I. m.

kapusoknak, hogy ne vetődjünk, és kerüljük a kapcsolatot a labdával, mert az összeszedi a rádióaktivitást a fűből” (37–38). Az említett bal esetben *A fehér király* több értelmezője is a csernobili katasztrófára ismert, így ennek valóságalapját, hitelességét a mű világán belül nem feltétlenül kell megkérdőjeleznünk; az ezredes érvelése ettől függetlenül képtelenség, és érezhetően rossz szándékú. De a *háború* című fejezetben sem zajlanak másképp az események: a környékre költöző Frunza testvérek megtiltják Dzsátának és barátainak, hogy a pályájukat használják, amikor pedig Nagyprodán kiröhögi őket, nemes egyszerűséggel vállon szúrják, és elveszik a labdáját. (Itt érdemes megemlíteni, hogy *A fehér király*ban végig jelen van a játékoknak ez a fajta katalizátorfunkciója: a *háború*ban voltaképpen a foci, illetve a labda eltulajdonítása a *casus belli*; az *alkuban* Lupu és bandája azért támadják meg a főhőst, mert fej vagy írásban túl sokszor nyert ellenük; az *ugrás*-ban pedig azért kell Dzsátának és Szabinak gyorsan lebetegednie, mert elautomatázták az osztálypénzt.)

Ezeket a tisztességtelen cselekedeteket túl érdemes azt is szem előtt tartani, hogy Dzsátára milyen feladatok hárulnak, milyen szerep jut neki a pályán. A *világvége* című fejezetnek rögtön az elején megtudjuk, hogy ő a csapat kapusa („Velünk, kapusokkal külön foglalkozott Gica bá” [31]), bár nem az első, hanem csak a második számú („én csak cserekapus voltam, Janika volt az igazi kapus” [32]). A történet szintjén ennek nincs túl nagy jelentősége, legfeljebb annyit tudunk meg ebből az információból, hogy Dzsáta valószínűleg nem egy labdazsonglőr, inkább csak szeret focizni, de feltehetően nem túl tehetséges, hiszen ha így lenne, akkor a mezőnyben, de mindenképpen a kezdőcsapatban kapna helyet. Ez azonban a regény értelmezése során nem releváns szempont. Dzsáta csapatban betöltött szerepe viszont egyből fontosabbá válik, ha metaforikus jelentést tulajdonítunk neki.

Paul de Man egyik, Camus-ról szóló írásában kitér a Nobel-díjas francia író „focistamúltjára”, innen merít metaforákat Camus személyiségének leírásához: „Camus fiatalon kapus volt egy diák futballcsapatban [...]. Egy futballcsapat kapusa bizonyos mértékben kitüntetett figura: mezének színe különbözik a csapattársaitól, rendelkezik azzal a kiváltsággal, hogy megérintheti a labdát a kezével stb. Mindez megkülönbözteti a többiektől. Ugyanakkor fizetnie kell mindezért azzal, hogy szigorú korlátozásokat fogad el: szerepe pusztán védekező és védelmező [...]. A *Naplók*ban uralkodó melankólia Camus fiatalkori, a futballpályán érzett szomorúságára emlékezteti az embert: mivel túl

magányos volt ahhoz, hogy csatlakozzon elől a többiekhez, ám nem eléggé magányos ahhoz, hogy lemondjon a csapatban való részvételről.¹⁵ Abban, hogy de Man Camus személyiségére vonatkozó megállapításai helytállóak-e, nem vagyok biztos, abban viszont igen, hogy az általa felvetett metaforikus megfeleltetések segítséget nyújthatnak *A fehér király* értelmezésében. A kapus legfőbb tulajdonságai a magányosság, valamiféle kívülállóság és a védelmező szerepkör – ezek Dzsátának is meghatározó vonásai. Miután apját egy petíció aláírása miatt elhurcolják a Duna-csatornához, a csonkán maradt család jól érzékelhetően kirekesztetté válik. Az csak a tizenharmadik, *alagút* című fejezet elején derül ki, hogy Dzsáta anyja férje rendszerellenes cselekedete után elvesztette az állását („Épp leckét írtam, anya meg dolgozatokat javított, mióta nem engedték tanítani, sokkal többször javított dolgozatokat, mint azelőtt, mert a volt kolléganői sokszor neki adták oda titokban a javítani valót” [208]), az viszont többször is előkerül a regény során, hogy az apa elhurcolása után a nagyszülők elfordulnak a családtól, az anyával szóba sem állnak, és Dzsáta is csak évente kétszer, a születés- és a névnapján láthatja őket. De a főhős kívülállóságát más megoldásokkal is hangsúlyozza Dragomán. Két olyan jelenetet is találunk például a regényben, ahol Dzsátát kirekesztik egy csoportból, ahol szembekerül azzal a társasággal, amelynek eredetileg a tagja kellene hogy legyen. Először a *csákány* című fejezet végén, amikor az egyik munkásban – tévesen – az apjára ismer: „és akkor egyszerre mindenki kacagni kezdett körülöttem, Traján is és Feri is és a Prodánok is, és a többiek is, és a ragyásképű munkás is” (58). Ez a kinevetés aztán a *számok* című fejezetben ismétlődik meg, amikor a matematikatanár, Klidész bá kirángatja Dzsátát a táblához, és megmutatja az osztálynak a füzetébe rajzolt pucér nőt: „kinyitotta, és az osztály felé mutatta a rajzomat, úgy, hogy mindenki lássa [...], és akkor hallottam, hogy a többiek röhögnek rajtam” (77). A kapusposzt ezt a kirekesztettséget, kívülléteket húzza alá. Ez a megoldás egyébként nem teljesen előzmény nélküli a magyar prózairodalomban, gondoljunk csak Ottlik Géza *Iskola a határon* című regényére: a focicsapatban kapott hely vagy a csapatból való kikerülés ott is szorosan összefügg a szereplők közösségben betöltött szerepével.

Dragomán regényében a magányosság mellett a kapusok másik attribútuma, a védekező funkció is előtérbe kerül, ami szorosan összekap-

15 Paul de MAN, *Albert Camus maszkja* = Uő., *Olvasás és történelem*, ford. NEMES Péter, Osiris, Budapest, 2002, 24.

csolódik azzal a ténnyel, hogy a főszereplő csak cserekapus. A második számú kapusok szomorú szereplői a focitörténelemnek, sorsukban még akkor is van valami melankolikus, ha szép karriert futnak be, hiszen felemelkedésük mindig csak valakinek (az első számú kapusnak) a bukása révén következhet be (ez persze mezőnyjátékosokkal is megtörténhet, de a hálórökre fokozottan igaz). Idézzük csak fel röviden az utóbbi tíz év talán leghíresebb kapusának, Iker Casillasnak a pályáját. Első igazán emlékezetes teljesítményét a 2002-es Bajnokok Ligája-döntőben nyújtotta, miután a 68. percben becsérték a sérülést szenvedő César Sánchez helyére; bő tíz évvel később, 2013-ban az ő „bukása”, mellőzése kellett ahhoz, hogy Diego López felemelkedhessen (hogy Casillas legutóbbi, a holland–spanyol világbajnoki meccsen nyújtott teljesítménye hogyan illeszkedik ebbe a párhuzamba, azt már az olvasó képzeletére bízom). Ezt a sorsot Dzsáta sem kerülheti el: ahhoz, hogy „védhessen”, valakinek buknia kell, mégpedig a saját apjának. Hiszen miután edesapját elhurcolják a Duna-csatornához, neki kell(ene) betöltenie a családfői szerepet. A búcsúzáskor az apja ezt a lelkére is köti: „apa akkor lehajolt, megpuszította a homlokomat, de megölelni nem ölelt meg, és mondta, hogy vigyázzak anyára, legyek jó fiú, mert most én leszek a férfi a háznál” (9).

*

A fehérr királyban tehát a sportok szervesen hozzájárulnak a regény kegyetlen és erőszakos világának megteremtéséhez, lépten-nyomon tudatosítják az olvasóban, hogy itt az ember még tehetséges (sportlövészet) és szerencsés (fej vagy írás) sem lehet; illetve lehet, de a dolgokon ez sem változtat, a rendszer így is kénye-kedve szerint bánik vele. A felülemelkedés egyetlen módja, ha ugyanolyan piszkosan játszik az ember, mint a fennálló hatalom – ezt fogalmazza meg szimbolikusan a bábuval játszott sakkparti. Dragomán regényének másik fontos metaforája a foci: a Dzsátának jutó kapusposzt a főhős kirekesztettségét jelképezi. Ezt a kívülállóságot a fentiekben a közösségekre vonatkoztattam, de ennél általánosabban is értelmezhetjük, s akár a gyermeki nézőpontból elbeszélte történetek főhőseinek magányával is összekapcsolhatjuk, hiszen ezek a szereplők szinte mind különcök, viselkedés- és gondolkodásmódjuk kiemeli őket a velük egykorúak közül.

KÖZÜGY

JÁTÉKOSMEGFIGYELŐK ÉS KISKAPUK

Beszélgetés Takács Tiborral

A futball háború. A futball tudomány. A hidegháború egy rövid, számmunkra méltán emlékezetes periódusában pedig a mieink tanították focizni a világot. Takács Tibor történész *Szoros emberfogás – Futball és állambiztonság a Kádár-korszakban* című könyve látszólag egy sikersportágról szól, de egyúttal rávilágít arra is, hogy abban az titkosszolgálat elsősorban politikumot, a játékosok egy része és a körülöttük dolgozók pedig jobbra üzletet láttak, s csak másodsorban játékot. Milyen kiváltságokat élveztek a magyar élsportolók? Min morgolódtak a totózókban és a füstös presszókban a focirajongók? Hogyan változtak a lelátói szokások? Csupán néhány a felmerülő témák közül. Szóba kerül továbbá a szurkolás identitásképző ereje, de a kádári újbeszél olyan kifejezései is, mint a „szocialista sporterkölcs” vagy a „rosszul értelmezett sportbarátság”. Takács Tiborral Vass Norbert beszélgett.

– *„Minden ellenkező finom elgondolás ellenére az ember nem azért drukkol egy csapatnak, mert a csapat jó, hanem mert a miénk”* – idézi könyvében Esterházy Pétert. *A hazai fociklubokat 1945 után fegyveres testületek és szakszervezetek csapataivá alakították, vagyis a labdarúgást a hidegháborús paranoia kontextusában értelmezték újra, miközben a szocialista létesítményhez passzintották. Van-e tudásunk arról, hogy a világháború előtt és után változott-e az egyesületek szurkolótábora, hogy mennyiben bolygatta meg a klubhűséget a politikum részéről történt új – oktrojált és kisorszított – identitásadás?*

– A klubok átalakítása, újraidentifikálása ismereteim szerint csak részben volt sikeres. Hiába nevezték máshogy az egyesületet, hiába öltöztették a játékosokat más színű mezekbe, aki kijárt az Üllői útra, az a Ferencvárosnak drukkolt, aki pedig Bástya- vagy Vörös Lobogómeccsre ment a Hungária körútra, az az MTK-nak. Hiába nevezték tehát másképp a csapatokat, számos visszaemlékezőtlő tudjuk, hogy az

ötvenes évek első felében több mérkőzést szakítottak félbe azért, mert az 1951-ben Kinizsire keresztelt IX. kerületi szakosztályt „Hajrá, Fradi!”-val buzdították a lelátóról. Akadnak persze olyan egyesületek is, amelyek máig viselik az átalakítás nyomait. A kispesti csapatot például a mai napig Honvédnak hívják, de számos szurkolónak – persze nem a liláknak – még mindig Dózsa az Újpest is.

– *Az imént egy szurkolói rigmust említett. Kíváncsi lennék, milyen eszközei voltak a rajongás kifejezésre juttatásának egy olyan korban, amikor nem léteztek még ajándéktárgyak, mezek, sálak, bögrék, volt viszont foci. Mit tudunk az ötvenes-hatvanas évek szurkolói szokásairól?*

– 1956 után a szurkolói viselkedés megváltozott. Ha megnézzük a legendás 1953-as magyar–angol mérkőzésről készült felvételeket, azt látjuk, hogy a lelátókon kalapos, kabátot vagy zakót viselő úriemberek ülnek, s ha egyikük valami méltánytalanságot lát a gyepen, legfeljebb indulatosan – de méltósággal – a levegőbe bokszol. Az ötvenes évek végén aztán változások történtek a nyugat-európai szurkolói szokásokban, s ezek a hazai lelátókon is elterjedtek. Olyan, mai szemmel ártatlan dolgokról van szó, mint kereplők használata vagy zászlók lengetése. S nem csak a válogatott mérkőzésein.

A Fradi-meccseken megjelenő zöld-fehér zászlók vagy az Albert Flóriánt éltető molinók természetesen az állambiztonság figyelmét is felkeltették. A titkosszolgálat a hatvanas évek elején gyakran kíváncsiskodott a transzparenszeket a stadionokba cipelők kilétéről, de betiltani már nem tudták ezeket, hiszen a külföldi közvetítéseken minden magyar focidrukker láthatta, mi zajlik egy nyugati stadionban. Később – vasfüggönyön innen és túl – egyre hangosabbá váltak a lelátók, a rajongók repertoárja folyamatosan bővült. A különbség talán annyi, hogy Nyugaton rendszerint nem tulajdonítottak politikai jelentőséget a szurkolói megnyilvánulásoknak. A hetvenes évektől aztán már itthon sem. Az argentinai világbajnokság után – amikor szokássá vált a pénztárgépszalagok hajigálása és megjelent a tribünökön végigfutó hullámmászás – már itthon is inkább rendvédelmi, mintsem politikai kérdésként kezelték ezeket. A hatalom okosabb lett addigra. Belátták, szükség van arra, hogy a mérkőzésekre kilátogatók – bizonyos keretek között – kiereszthessék a gózt.

– *Ez azért némi folyadékbevitelt is előfeltételez. Úgy sejtem, a meccsre menet elfogyasztott nagyfröccsöknek is volt abban szerepük, hogy oldottabban,*

őszintebben biztassa csapatát a népi demokrácia polgára. Kíváncsi lennék, milyen jellegű kritikát, problémákat fogalmaztak meg a szurkolói rigmusok. Előkerült-e a lelátókon a Kádár-korszak talán legnagyobb tabuja, 1956?

– '56 nemigen jelent meg a stadionokban, egyetlen esetről van csupán tudomásom. A Ferencváros Győr ellen játszott szezonzáró meccsét követő bajnokavatóján, 1964-ben az ünnepelni kívánó tömeg a rendőrség fellépése miatt kiszorult a Népstadionból. A Thököly úton vonuló feldühödött szurkolók állítólag olyasmiket mondtak akkor az őket kísérő rendőröknek, hogy „banditák, olyanok vagytok, mint ötvenhatban voltak”. De azt hiszem, ez tényleg kivételes eset lehetett, direkt módon aligha jelent meg a lelátókon a forradalom emléke.

Két témakör viszont vörös posztó volt a rendszer számára. Az egyik neuralgikus pontot az antiszemita megjegyzések jelentették, amelyek főleg – de nem kizárólag – az MTK játékosai ellen irányultak. Ezek kapcsán nem voltak ritkák a nyílt eljárások sem, de a háttérben az állambiztonság is igyekezett fellépni a nézőtéri rendbontók ellen, az efféle inzultusokat megelőzni, megakadályozni. Érdekes ugyanakkor az is, hogy amennyiben az amúgy a hatalom által is „zsidó klubként” nyilvántartott MTK szurkolói részéről jelentkeztek cionista jellegű megnyilvánulások, akkor ellenük is intézkedtek. Sok mindent elárul a Kádár-rendszerrel, hogy nemcsak az antiszemitizmusnak, de a zsidó identitás kifejezésének sem biztosított teret. Érzékeny témának számítottak továbbá a megszálló Szovjetunió csapatával kapcsolatban skandált rigmusok is, amelyek – mivel a Kádár-rezsim egyik alapvető rendszertabuját érintették – óhatatlanul politikai tettként értelmeződtek.

– *Több helyen említi a könyvben, hogy totózókban, presszóknál gyakran arról dörmögtek a futballszeretők, hogy a Szovjetunió válogatottját egyszerűen nem verhetjük meg. A hangadókat eszerint a stadionon kívül is figyelték.*

– Itt alapvetően két különböző dologról van azért szó. Ha egy focimeccsen összegyűlik több tízezer ember, az a hatóságot értelemszerűen közrendvédelmi feladatok elé állítja, a rendőrségnek ezt a tömeget valahogyan kezelnie kell. Az állambiztonság azonban egészen más jellegű munkát végzett. Részt vettek a mérkőzések megfigyelésében, de működésük titkos volta miatt az állambiztonsági tisztak nem igazoltathattak egy, a lelátón „mocsos ruszlik”-at kiabáló szurkolót, és nem is járhattak el vele szemben. Ügynökeik révén viszont rendszerint megtudták, kik a rendbontók, akik ellen – ha szükségét érezték – titkos nyomozásba kezdtek, felelősségre vonásuk érdekében terhelő bizonyí-

tékokat gyűjthettek velük szemben. Ugyancsak az ügynökök feladata volt a nézőtéri hangoskodók bizalmába férkőzni és információt szerezni tőlük arról, terveznek-e rendbontást a következő meccsek során. Az állambiztonság elsősorban a megelőzésre törekedett, így aztán egy közelgő magyar–szovjet összecsapás előtt alaposan kikérdezte például a Fradi-táborba beépített besúgóit. Igyekeztek folyamatosan szondázni a szurkolók hangulatát, ezért valóban számos totózóban és eszpreszóban hallgatóztak a belügy meghosszabbított fülei.

– *Noha az állambiztonság minden jelentéssel ön maga hasznosságát, jelentőségét, legitimitását kívánta megrendelője tudtára adni, azért a dramaturgia frissítése tekintetében nem eröltették meg túlságosan a fantáziájukat. Számos – a focival vagy a könnyűzenével kapcsolatos – aktában, nyomozásban, eljárásban az '56 utáni megtorlás narratívája ismétlődik. A szurkolók között imperialista és a Horthy-rendszerrel szimpatizáló elemeket keresnek, igyekeznek továbbá a hangadókat – tegyük a szívünkre a kezünket: nem is lehetett túl nehéz dolguk – köztörvényesként megjeleníteni. A „huligán” kifejezés, amit már '56-ban is használtak, később igen szép karriert futott be.*

– Igen, ezzel több önálló kutatás foglalkozott már, és a probléma először valóban 1956-ban jelentkezett. Az „ellenforradalmi” tevékenységgel perbe fogottak, majd elítéltek többsége ugyanis munkás származású volt, ez pedig nem fért bele abba a képbe, amit Kádárék '56-ról kialakítani igyekeztek. A „huligán” kategóriája a munkások arányát csökkentő bűvészmutatvány érdekében született meg. Később azért futhatott be jelentős karriert, mert mindazokra az elemekre rá lehetett sütni ezt a bélyeget, akik '45 előtt szimplán munkásként jelentek volna meg a kriminalisztikai statisztikákban. Mert hogy nézett volna ki, hogy a munkás-paraszt kormány regnálása idején éppen a munkások bűnöznek? Így lettek belőlük huligánok. A lelátói rendbontások esetében ráadásul kialakult nyugaton a futballhuliganizmus diszkurzusa, egyszerű volt tehát azt mondani, hogy nálunk is – a kapitalisták által megmértelyezett – huligánok tehetőek felelőssé a zavargásokért.

– *Az elit a focin keresztül igyekezett láthatatlanná tenni az őt a tömegektől elválasztó határokat, ami annál is fontosabb volt, mert éppen a munkásokra és földművelőkre hivatkozva gyakorolták a hatalmat. A focisták – írja Majtényi György – afféle népmesei figurák voltak, akik a legkisebb fiúkból váltak világsztárrá, és saját példájukon keresztül valamiképpen a rendszer demokratikus voltát jelképezték. Világsztárok, de mégiscsak amatőr státu-*

szú játékosok – elég érdekes ellentmondás. Hogyan sikerült őket – ha sikerült – itthon tartani, milyen előjogokat élveztek, mivel kompenzálta, kényeztette őket a rendszer?

– A focinak azért volt kiemelt szerepe, mert az ötvenes évekre a magyar sportdiplomácia nemzetközi kapcsolatrendszere meglehetősen leépült. Ebben az időben jobbra csak akkor utazhattak világversenyekre a sportolóink, ha érem- vagy legalább pontszerzési esélyeik voltak. A labdarúgók egészen a hatvanas évek végéig a világ élvonalába tartoztak. Az alapvető konfliktust valóban az jelentette, hogy nálunk amatőrök játszottak a nyugati profikkal megegyező színvonalon, vagy náluk is jobban. Ezt az ellentmondásos helyzetet valamiképpen fel kellett oldani. A sportolók egészen a hetvenes évekig nem kaphattak pénzt az egyesületüktől, így aztán gondoskodni kellett róla, hogy hivatalos állásba kerüljenek. Ez a Honvéd vagy az Újpest esetében nem volt nehéz, ugyanis egyszerűen besorozták a játékosokat, de a többi egyesület is megtalálta a módját, hogy különféle nemlétező állásokkal oldja meg labdarúgói javadalmasát. Az egyébként – természetesen – be nem töltött munkakörből származó bér, valamint a meccsek után járó prémium összege azonban meg sem közelítette egy hasonló szintű nyugati futballista keresetét. Az ötvenes évektől ezért kialakult az a rendszer, hogy a játékosok a nyugati túrák alkalmával beszerzett és az országba becsempészett termékekkel seftelhettek, csencselhetek. Ezekre az egyébként bűncselekménynek minősülő tettekre tulajdonképpen fizetéskiegészítésként tekintett mind a sport-, mind pedig a párt- és államvezetés. Ahogy a bundázást az egyik irat „rosszul értelmezett sportbarátságnak” nevezi, úgy elképzelhető, hogy a csempészetet és a feketekereskedelmet afféle sportnagyköveti piárkölségként számolták el magukban a döntéshozók. A rendszer, bár rövid távon és kifelé a szocializmus játékszabályainak betartását kínálta, azért volt mégis káros, mert a sportolókat nem közvetlenül a teljesítményük árnyában honorálta, hanem ehelyett kiváltságokat, kiskapukat biztosított a számukra.

– *Az összekacsintások, a kiskapuk és kis hazugságok, a némaságban fogant bűnök, amelyekbe a rendszer belekényszerítette polgárait – és ezek közé sorolhatók az imént említett csencselések, feketézések is – szerintem a Kádárkorszak talán legkárosabb hordalékát jelentik.*

– Az összekacsintás ráadásul ezúttal a társadalom többi részének kizárásával történt. Az élsportolók – bár becsülettel dolgoztak – azért

tehettek szert jogtalan előnyökre, kiváltságokra, mert a politikai vezetés úgy érezte, saját reprezentációs, sportdiplomáciai céljai érdekében fel tudja őket használni. E kiváltságokról alighanem a társadalom többi része – *nota bene* a labdarúgók rajongói – is tudtak, de amíg a csapat szállította az eredményeket, nekik sem számított. Attól fogva viszont, hogy romlott a teljesítmény, egyre többen kezdtek zúgolódni. Addigra viszont már nem lehetett lebontani az apró kedvezmények rendszerét.

Voltak persze olyanok is, akik – utalva Majtényi előbb említett hasonlatára – a népmesei legkisebb fiúhoz hasonlóan nem maguknak, hanem másoknak jártak ki kedvezményeket, kiváltságokat. Puskásról például köztudott volt, hogy a Farkas Mihállal meglévő jó viszonyát barátai, ismerősei megsegítésére is felhasználta.

– Az állambiztonság – olvassuk a kötetben – politikai indokokra hivatkozva még a hatvanas évek legvégén is belenyúlt a válogatott keretébe. Milyen magas polcon születtek a focival kapcsolatos intézkedések, mennyi információ jutott el a legmagasabb szintű politikai döntéshozókig?

– Rákosi idején még előfordult, hogy a Politikai Bizottság, vagyis a legfelsőbb pártvezetés foglalkozott a labdarúgás területén előforduló „káros jelenségekkel”, a Kádár-korszakban viszont mindez egyre inkább adminisztratív, sportszervezési feladattá vált. A sporttal és így természetesen a labdarúgással kapcsolatos kérdések a minisztertanács mellett működő Országos Testnevelési és Sportbizottsághoz tartoztak, amely az állampárt iránymutatásának megfelelően vezette és ellenőrizte a sportéletet. Bár 1956 után megszüntették, más néven ugyan – Magyar Testnevelési és Sporthivatal, majd Magyar Testnevelési és Sport Tanács –, de ugyanúgy működött tovább. Nem szabad elfelejteni azonban, hogy ez egy sokszereplős játék volt, amelyben a klubok mögött álló „bázisszervek” és a helyi vezetés is befolyással bírt. Érdeemes lenne ezért egyszer megvizsgálni például a ferencvárosi tanács, a IX. kerületi pártbizottság és a Ferencvárosi Torna Club viszonyát.

A focival kapcsolatos döntések meghozatalában fontos szerepe volt tehát a mindenkori sport- és a mögötte álló pártvezetésnek, de persze az ÁVO-nak, majd később az ÁVH-nak is volt szava. Hiába gyűjtött azonban az állambiztonság terhelő bizonyítékokat arról, hogy egyes játékosok politikailag megbízhatatlanok, ha a pártból valaki kiállt mellettük – mint például az előbb említett Farkas Mihály –, akkor nem kerülhettek bajba.

A korábban említett álságos amatőrizmussal kapcsolatban is nagyon különös az állambiztonság szerepe. A jelentésekből legalábbis úgy tűnik, mintha a tartótisztek tényleg hinni szerették volna, hogy itthon amatőrök fociznak. Az átigazolási híreket a „szocialista sporterkölcs” megcsúfolásának tartották. Persze az is igaz, hogy az ÁVH próbálta a saját szerepét is újra meg újra legitimálni, és ennél fogva túllontul sok eseményben igyekezett politikai aktust látni.

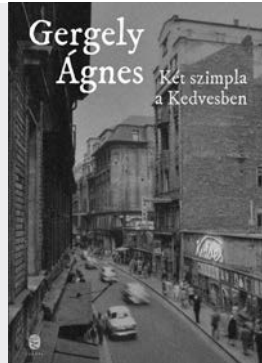
– Több ízben reflektál arra a kötetben, hogy az állambiztonsági forrásokban található valóság töredékes és – akarva-akaratlanul – pseudo. Milyen módszertan szabhat új irányt a kutatásoknak? Hogy tárulhat fel a történet egy másik olvasata, rétege?

– Hiba volna azt gondolni, hogy az állambiztonság egykor titkos irataiból feltárható a Kádár-rendszer valódi arca. Zsákutcának tartom ezért azt is, ha valaki kizárólag ügynökjelentések alapján kíván megírni egy klubtörténeti monográfiát. A többszörös áttétel miatt nehéz készpénznek venni az olyasféle kijelentéseket, hogy az ügynök szerint az egyik labdarúgó ezt meg ezt mondta. Mondhatta éppenséggel, az ilyesmit mégis alapos kritikával kell kezelnünk. Mindazonáltal ezek a levéltári szövegek mégiscsak lenyomatát adják annak a kornak, amelyben születtek. A jelentések ugyanis – ha igazságtartalmuk csekély is – arról mindenféleképpen árulkodnak, hogy az ügynök vagy a tartótisztje milyen jelentéssel kívánta felruházni azt a valóságot, amit szemmel tartott, amiről beszámolni volt kénytelen, illetve hogy besúgó és tartója milyen elvárásoknak kívánt megfelelni.

Jó irány lehet szerintem a forrásszövegek kulturális antropológia felől való értelmezése. Ezek mentén nyomon követhető például a szurkolói szokások változása is. A lelátói pletykák sokat mesélnek a korabeli emberek gondolkodásmódjáról, világlátásáról. Mindezzel együtt azt azért hangsúlyoznám, hogy az általam is vizsgált iratok elsősorban az állambiztonságról szólnak. Arról tudósítanak, hogy ők mit láttak a fociban – vagy éppen a foci helyett.

KRITIKA

Gergely Ágnes

**Két szimpla
a Kedvesben***Memoár*Európa Könyvkiadó
Budapest, 2013

Csuka Botond

SÖTÉT IDŐK

„A legtöbb, amit elérhetünk, hogy pontosan megismerjük azt, ami volt, s elviseljük ezt a tudást, majd türelmesen várunk, hogy kiderüljön, mi származhat tudásunkból és kitartásunkból.”

Hannah Arendt: *Embernek lenni sötét időkben* (ford. Veres Máté)

Gergely Ágnes nyolcvanadik születésnapjára jelent meg fiatakorát elbeszélő memoárja, a *Két szimpla a Kedvesben*. A recenzensnek meggyűlik a baja a memoárral: ha íté, egy másik ember életét ítéli-e meg? Leválasztható-e a szavak, szintagmák vagy átfogó struktúrák kritikája azokról a személyes tapasztalatokról, amelyeket kifejezni hivatottak? Vagy ha őszintesége miatt, a múltjával való szembenezésért méltatni akarná a szerzőt – megteheti-e ezt, és kit is méltat, és miért is, ha ezt teszi? Még akkor is nehéz munka ez, ha a recenzens tudja, a memoár őszintesége, sőt a saját élettapasztalatok múltbeli rajzolatának leképezése valójában erősen kérdéses: a memoárban a narratív eljárások, a textuális megformáltság és egyáltalán a verbális expresszió következményeképpen a megképződő önarckép leválik a szerző arcáról, egyfajta – szükségképpen torzított – maszkként. A memoár elrejtő karakterrel bír.

Kiről is ítélnünk tehát, melyik énről: akinek része van az eseményekben, a memoár tulajdonképpeni szereplőjéről? Vagy a vele elvileg azonos énről, aki visszapillantva elbeszéli az eseményeket? Vagy magáról a szerzőről, Gergely Ágnesről? A fenti, műfajspecifikus megfontolásokat alapul véve bátran állítható, hogy utóbbi megítélése nem képezi részét a kritikának, ugyanis a memoár nem az ő arcát festi meg. Nekünk a maszkkal van dolgunk: azzal a fiatal Ágnessel, akinek finom és elegáns arcvonásai kirajzolódnak az elbeszélés során, és azzal az idő elbeszélővel, aki személyes hangon elmondja nekünk, olvasóknak a fiatakorát.

Mindennek tudása persze értékes exkurzusokra adhat alkalmat, de magát a memoár olvasásának tapasztalatát mégiscsak az a Philippe Lejeune által felismert – és azóta sokszor idejétmúltnak ítélt – „szereződés” határozza meg, amelynek értelmében a címlapon szereplő nevet mint hitelesítő, az őszinteségért és a referenciák valóságáért felelősséget vállaló aláírást azonosítjuk. Elvárásaink jelen esetben számtalanok lehetnek, lévén a *Két szimpla a Kedvesben* egy neves költőnő gyermek- és fiatakorát beszéli el, így mindenekelőtt a személyes identitás megtalálásáért való küzdelem leírását várhatjuk. Hogy milyen identitás lenne ez, az attól függ, minnek is tekintjük elsősorban a szerzőt, milyen fénytörésben nézünk rá: eszerint lehet például a költővé válás vagy akár a nővé válás elbeszélése. S bár a könyv végén az elbeszélő valóban költőként ismeri föl önmagát, és vállalja a költészet munkáját, mégsem a költészetről vagy a költővé válásról szól ez a könyv. Mások a tétek, más viszonyok rajzolódnak ki, s ezekben a történeti, társadalmi és személyes viszonylatokban a költővé válás is más értelemmel bír majd.

A memoár a költőnő életét születésének évétől, 1933-tól a hatvanas évek elejéig beszéli el. A közép-európai olvasó ebből már sejti, mire kell felkészülnie. Rögtön szembetűnő az érzékeny, rezdülékeny költői próza, Gergely Ágnes szikár költői nyelvének finom mondatai éppúgy, ahogy a kötet elliptikus szövegszervezése, melyet a múlt egyes darabjainak gondos, takarékos kiválasztása irányít. Főként a gyermekkor éveit elbeszélő részek elliptikusak, főként ezek dolgoznak a múlt egyes képeinek – véletlenszerűnek tetsző – felvillantásával. Ennek oka talán a gyermekkor múltba tűnése, az időbeli távolság narratívazagató ereje, hiszen a későbbi részek jobban követnek valamiféle kronológiai linearitást, még akkor is, ha a képek köré szervező elliptikusság megmarad. Ezek a képek azonban intenzívek, gazdagok, és az olvasóban nem marad hiányérzet: nincs szükségünk többre, hogy értsük, lássuk,

amit értenünk vagy látnunk kell, a felmutatott képek pontosan magukba sűrítik az elmondhatót és talán az azon túlit is. Az 1945-ben, a budapesti gettó kapuinak kinyílása után az utcán botorkáló, felszabadított életben maradtakat, köztük a tizenkét éves Gergely Ágnes és anyját körülvevő némaság megragadása például ennek köszönhető: „Mindenki hallgatott, ez volt a legkülönösebb az egész menetben: a némaság. Semmi üdvrivalgás, semmi mosoly, semmi szabad lélegzet. Lovak az út mentén, döglött állatok; emberek késsel, némán. Halottak az üres kapualjban, csak az újságpapír zörög” (46).

Az elbeszélés hangja hangsúlyosan személyes, közvetlen beszéd-situációt teremt már a kezdő sorokban: „Teljesedjék be a sorsunk: elmondom neked ezt a történetet” (7). A személyességhez az elmondott eseményeket kísérő értékítéletek is kapcsolódnak, azonban nincs magyarázkodás, nincs önmarcangolás sem: józan, higgadt és rezignált a beszélő hangja, egyszerre szimpatikus és fájdalmas. Érezhető, még mindig nem könnyű az egykori veszteségekről, fájdalomokról, megaláztatásokról beszélni, ahogyan az egykori boldog pillanatokról sem. Ezekből riasztóan keveset mutat a könyv: nincs olyan pillanat – a gyermekkoré vagy az ifjúkori szerelemé –, amelyet ne piszkolna be valami, ami ott lebeg fölötte, vagy lassan terjed szét körülötte: a történelem eseményeinek mocska nyomot hagy a mindennapok legtriviálisabb személyközi gyakorlatán is. Valami visszavonhatatlan történt ebben a században ezzel az országgal, nem múlt el nyomtalanul az időknek az a sötétsége, amely először a harmincas évektől, aztán egy újabb, másféle rohamban a negyvenes évek második felétől áradt szét. Nem kívülről jött: a szomszédok, a barátok, a munkatársak közötti réseket töltötte és mérgezte meg, visszavonhatatlanul – ezt állítja a könyv, szomorú és őszinte vallomást téve a gyűlölet ittragadságáról, a soha el nem múlt gyűlölet átható jelenlétéről. „A történet besároz minden tragédiát” – áll a kötet elején, mottóként.

Az endródi és zalaegerszegi gyermekkor, a család és a játszótársak környezete persze önfeledt és boldog idő, de az elbeszélő hang alapvetően itt is azonos a későbbiekkel. Nincs idill, vagy ha igen, akkor is mindig fenyegetett: „Csukjátok be a spalettákat” – mondja a battonyai rabbi nagyapa az 1940-es években, a *Jud Süss* vetítése után – „Másképp a tömeg beveri az ablakot” (15). Volt-e valahol menedéke a gyermeknek? Talán a „Játék”, a kreatív gyermekjáték, a „csontkemény szabadság” (31), de ebből sem hiányzott a körülöttük zajló valóság valamiféle tükröződése. A zsidó polgári értelmiségi családnak, az apa újságíró-szerkesztői

állásának, s a szociáldemokrata barátoknak (Peyer, Rassay, Drozdy) köszönhetően „életünkben súlyosan jelen volt a politika” (19). És jelen is maradt, mindvégig – az indoklás változott.

Az apát elhurcolják, nem jön vissza – ez pedig sötét foltként ott marad a háború utáni felszabadult szegedi életben is, főként az anya sokatmondó bezárkózásában a zajos rokon háztartásban. Szeged színtere azonban az „antik fényű” gimnáziummal annak a polgári kultúrának a letéteményese, amely már utolsó óráit éli: az apa halálának bizonyosságával, majd a fordulat évével és az államosításokkal vége a gyermekornak. Egy új kultúra köszönt be, melyet testközlelől, diáktársai, majd munkatársai, a munkásosztály fiatal és új pozícióba emelt tagjai között él át az elbeszélő. A fiatal lány azonban az elmúlt világból nyerte első impulzusait és neveltetését, a latin nyelvet, a költészet szinte természetes szeretetét, a művészettörténetet vagy a zeneoktatást. Ebből adódik az elbeszélő egyfajta arisztokratizmusa: „Dunnyuska, az kell nektek, vigyék! [...] Elegáns leszek, mint Louise. Fontos, mint a gróf úr. Művelt, mint az egyetlen unokabátyám” (95). De nem feltétlenül pejoratív értelemben írom ezt, finomságnak, törekénységnek is nevezhetném, ahogy azt a fiatal lányt körülvevő társak is lépten-nyomon megemlítik. Ezt az arisztokratizmust, a keserű kívülállást azonban mintha nem maga választaná: egyfelől persze nem találja a helyét, de amikor megteszi, ami tőle telik – a zuglóci cionista gyermekotthonban vagy az iskolában, illetve később az esztergályosműhelyben a munkások között –, akkor nem fogadják be, mert „úrilány”, mert „nem egy a Chevrával” (72). Mindezek után mi lenne az a csoportidentitás, amely meghatározhatóvá válhatna?

„Mit remél az a politika, amelyik jutalmazza a műveletlenséget?” (100) – kérdezi az elbeszélő sikertelen színművészeti bizottsági meghallgatása után, amely elbocsátás oka feltehetően polgári értelmiségi származása és apja szociáldemokrata kötődései, miközben a lány gyermekotthonban, anyja pedig sötét szobáskájában nyomorog. A második felvételin már okosabb: az „alliteráció” kifejezést hallva értetlenül néz, hiszen „én egy egyszerű esztergályos vagyok” (118). Közben ugyanis kitanulta a vasesztergályos szakmát is, mert nem volt más út, és mert „kordivat volt, mondják, vasasnak menni, »bekerülni a munkásosztályba«” (101). A korszak kitűnő érzékeltetése végett: ezt a „beilleszkedést” később „betolakodásnak” nevezik, és visszavonják egyetemi ösztöndíját, nehogy elvegye a lehetőséget a munkásgyerekek elől. Tanítói állást is alig kap, s végül azt is otthagyja a könyv végén, mert elviselhe-

tetlen számára az oktatássá emelt népbútítás és a számon nem kért pedofil párttitkár. Mit kellene ilyen korban tenni? Hogyan kellene helyesen cselekedni?

Mindeközben zsidósága is lépten-nyomon olyan tényezőnek bizonyul, amely tovább növeli idegenségét – legyen szó az esztergályosműhelyről vagy utána a szakérettségi tanfolyamról. Az antiszemizmus olyan áramlata a könyvnek, amely elbeszélőjét mindvégig kíséri, s a legvázatlanabb helyzetekben és pillanatokban kell szembesülnie vele. Tragikus és talán kevésbé hangsúlyozott, hogy a nemzetiszocializmus évei alatt faji alapon halálra ítélt zsidóság életben maradt része jó eséllyel ítéltetett ismételt nemkívánatosnak és belső ellenségnek a kommunizmus terrorja során, immár osztályalapon történő kiválasztás alapján, amennyiben történetesen „burzsujoknak” találtak. A kettő kimeríthetetlen módon fonódott egybe: akinek úgy tetszett, könnyen fölismerhette a kapitalista szinonimájaként a zsidót – a gyűlölet végtelenül kreatív és sajátosan generatív.

A fiatalkori szerelem a műfordító Papp Zoltánnal a regény egyik legmegrázóbb pontján éppígy az évek alatt valahogy beivódott, egy részeg dühkitörésben kirobbanó, és nem is egyenesen az elbeszélő ellen irányuló antiszemita megjegyzés miatt lehetetlenül el. Megbocsátható-e ez? Az elbeszélő dönt: „Minden elnézhető, de ezekhez a szavakhoz vér tapad, az apám vére, éhség, tífusz és országutak”. És ugyanitt, még ebben a mondatban a kínzó belátás: „és ezek a szavak sohasem múlnak el, kitörnek, mint a gejzír, hogy *honnan*, azt nem tudom, szeretném megtudni, de nincs kitől” (199). A memoár ezen pontja azonban nem jelent fordulatot: Gergely Ágnes nyelvének és szövegszervezésének érdeme, hogy lassan készíti elő a szerelem összeomlását, ekként talán még megrázóbb a szakítás – beigazolódnak félelmeink.

Mint a bevezetőben említettem, Gergely Ágnes memoárja nem a költő-identitás kiforrásáról szól. Az említett arisztokratizmus, a műveltség arisztokratizmusa teljességgel természetesnek tűnik számára, belülről fakadó kíváncsiság és vágy a művészet iránt – kedvenc költőit nagy szeretettel fordítja húszas éveitől kezdve. Azonban a költészet, szemben a „Játékkal”, nem menedékként jelenik meg az elbeszélésben. A könyvben – és számomra ez a legigenelhetőbb és legértékesebb mozzanata Gergely Ágnes memoárjának – nincs egyetlen olyan lehetőség sem, amely kivezethetne ebből a világból, amely fényes terével kívül tarthatná az idők sötétségét. Ennek tudatosítása az elbeszélőben akkor történik meg, amikor gimnazistaként egy közeli kocsmába menekül

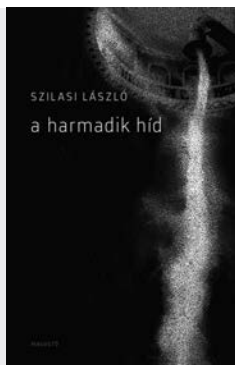
a Rákosi villája előtt éljenző tömegből. Mert inkább a kocsmában lézengőkkel, mint „azokkal”. De a kocsmái élmények onnan is tovább hajtják, s ennek köszönhető a háttér fordítás és a struccpolitika, a „belső emigráció” lehetetlenségének belátása: „Még nem tudtam megfogalmazni, hogy nincs »ezek« és nincs »azok«, s a kettő között nincs kocsmaküszöb, de az embernek tudnia kell a helyét [...]. Tíz perc alatt kigyógyultam egy kórságból, ami másokat évtizedekig kínoz, néha egész nemzedékeket” (91).

A művészet – az alkohol bódulatához hasonlóan – nem ment meg a legnehezebb órákban, nem ad másik világot: ez Hollywood giccse. A művészet nem ment életet sem – a kenyér ment életet és az akaratérő, az anyáé vagy magának az elbeszélőnek az akaratereje, hogy nem törik meg, sem a rendszerektől, sem a férfaktól vagy a kollégáktól, nem pusztul bele a megaláztatásokba, hanem dolgozik, mert élni kell. És hát ez a költészet, ez a műfordítás: munka. Mert nem maradt más út az emberekben, és különösképp a férfiakban való keserű csalódások után. „Neked egyetlen szerelmed van, az írás” – mondja az anyja. „Kifoszthatnak bennünket, a tehetségedet nem vehetik el. Dolgozz. Író leszel, majd én megmutatom. [...] Dolgoztam” (206). S bár így, kontextusukból kiragadva ezek a sorok talán a költő-identitás megtalálásának és egy hivatás vállalásának fenségesen örömteli pillanatát sugallhatják, a könyvben – szűkebb és tágabb szöveggörnyezetében – ez egyfajta csakazértisnek tűnik, a világ ellenében, de nem a fennálló világból kivezette.

Gergely Ágnes szomorú, szép könyvet írt. Képeket mutat nekünk a múltjából, és elhangzott, soha vissza nem vonható szavakat. Egy fiatal lányt, majd fiatal nőt, aki a század legsötétebb éveiben élni akar, ráadásul a költészet közelében. Az élet gazdagságára nyitott emberként azonban különösen fájdalmas e gazdagságtól való megfosztottság: „Csak ne kellene folyton méricskélni a vágyaimat!” (93). *A Két szimpla a Kedvesben* nem a költészetéről és nem a költővé válásról szól. Ehelyett a szomorú, küzdelmes, a vágyakat méricskélni kényszerülő felnövés és a gyűlölet mérgezte társadalomban ellehetetlenített útkeresés tapasztalatának emlékezete íródik meg, kivételes költői prózában.

Szilasi László
A harmadik híd

Magvető Könyvkiadó
 Budapest, 2014

Falvai Máttyás

ALULNÉZETBŐL

Szilasi László első regényét, a *Szentek hárfáját* előszeretettel közelíteték meg olvasói és kritikusai is a bűnügyi regény zsánere felől, amiben annyi igazság mindenképpen volt, hogy egy bűneset állt a történet középpontjában, ennek értelmezése, felkutatása szolgált a szöveg hajtóerejével. A kötet fülszövege is „intellektuális krimi” ígért, és maga a szerző is megerősítette ezt az értelmezést nyilatkozataiban. („A *Szentek hárfájánál* egy fiktív gyilkosság gyötört, aminek utána kellett járnom. Amikor pedig az író egy bűntény után nyomoz, egy bűntényt kíván az írás által megérteni, annak a legtöbbször detektívregény lesz a vége. Én tehát nem választottam a krimi: a műfaj az anyagból következett.”¹) Nem csoda hát, ha *A harmadik híd* esetében is már az első oldalak után gyanakodni kezdünk, hogy ismét bűnügyi regényt vagy valami ahhoz hasonlót kapunk Szilasitól. Az alaphelyzet egy osztálytalálkozó, vagyis egy zárt helyszínen zajló, limitált számú szereplőt magában foglaló szituáció, ideális kiindulópont egy klasszikus *whodunnit* típusú krimihez. Ez a gyanúnk aztán szépen lassan eloszlik. Jóllehet a történet megismerésének módja, a végtelen hosszúságú, vallomásos monológ is paszsolna a hagyományos krimi zsáneréhez, sőt bűntény, rejtély is van,

1 „Mindenki gyűlöl mindenkit, aki veszélyes a tb-jére”. Hercsel Adél interjúja Szilasi Lászlóval, Hvg.hu 2014. március 5., http://hvg.hu/kultura/20140305_Mindenki_gyulol_mindenkit_aki_veszelyes.

nem is egy, nem ezek felfejtése, megoldása adja a regény dramaturgiai vezérelvét, és nem is ez a mű fő intellektuális tetje.

Az osztálytalálkozón Nosztávszky Ferenc (becenevén Noszta), a kanadai emigrációból néhány éve visszatért örök kívüllálló Sugár Dénesnek, vagyis Deninek meséli el külföldön töltött éveit, hazatérését, majd ezt követő gyors lecsúszását és hajléktalanná válását. Elbeszélésének középpontjában egy másik osztálytársuk, a szintén hajléktalanként élő Foghorn Péter áll (aki a történet idején már Robot néven fut). Foghorn a gimnáziumi évek alatt egyfajta vezéregyéniség volt higgadt, határozott személyisége miatt, és a Szegeden együtt mozgó, hajléktalan férfiakból és nőkből álló kis csapatnak – amelyhez Nosztávszky is csatlakozik – szintén Foghorn, azaz Robot szabja meg a mindennapok menetét irányító, megtartó erejű ritmusát. Nosztávszky elbeszéléséből részletesen megismerjük a hajléktalanok életét, a csapat tagjainak lecsúszástörténetét, az utcán való túlélésnek – vagy inkább a halál elodázásának – a technikáit, a hajléktalanok világának bonyolult személyközi, hatalmi viszonyait, sajátos erkölcsi elveit. Mindeközben a regény az utcán élők és az egzisztenciális biztonságot élvező, úgymond „normális” emberek között húzódo törésvonalakat is feltárja, és többek között a – mindkét oldalról való – átjárhatóság kérdését vizsgálja.

A harmadik híd legnagyobb erénye a hajléktalanság kérdésének rendkívül érzékeny, részletgazdag, megvilágító erejű, részvétteljes, de nem leereszkedő vizsgálatában áll. Képes fellazítani eddigi nézőpontunkat nem csupán az utcára kényszerült emberekkel, de saját életünkkel kapcsolatban is. Szövege mentes a témára ráakódott mindenféle közhelytől, és az elleplezés kíméletétől is. Nem szociográfia – bár kétségkívül olvasható ebből az irányból is –, hanem vérbeli regény, olyan témákról, melyek minden vérbeli regény alapvető tárgyai: identitásról, az én helyének megtalálásáról a világban, szerelemről, barátságról, hatalomról, emberi kisszerűségekről, halálról.

Szilasi láthatóvá teszi számunkra a láthatatlan embereket, akiket nem veszünk észre vagy nem is akarunk észrevenni, mert létezésükkel arra emlékeztetnek, hogy ugyanez velünk is bármikor megtörténhet. Hogy mennyire így van, hogy milyen gyors a lecsúszás, milyen törékeny egy ember egzisztenciája, mentális és materiális egyensúlya, arra jó példa Noszta beszámolója saját utcárrakerüléséről. A hajléktalanságot olyan elme- és lelkiállapotként írja le, amely észrevétlen gyorsasággal uralkodik el az emberen és állandósul; a visszatérés a legtöbb esetben – legalábbis *A harmadik híd*-ban elmondottak alapján, de sejtethetően

a való életben is – szinte lehetetlen. Nosztának és Robotnak mégis sikerül, bár csak Noszta felépüléséről és reintegrációjáról olvashatunk valamivel behatóbban, és az osztálytalálkozón már egy visszatért, kiegyensúlyozott férfival találkozunk, aki talán éppen e végeláthatatlan, önelemző, az okokat, indítékokat firtató monológgal igyekszik feldolgozni a vele történeteket. Az is eléggé beszédes körülmény, hogy egy osztályból ketten is hajléktalanná váltak, és a mára jó ötvenes férfiak története tulajdonképpen egy olyan generációról is sokat elmond, amelynek tagjai frontálisan és felkészületlenül szaladtak bele a rendszerváltozásba, a késő Kádár-korban eltöltött fiatalságuk nem vértette fel őket az új társadalmi-gazdasági berendezkedéshez szükséges érvényesülési, megküzdési stratégiákkal. Nosztának tehát sikerült visszatérnie, és éppen a poklokat is megjárt ember mértéktartó, túlzásoktól mentes bölcsességével adja elő történetét, nem dramatizálja túl, nem sajnálatja sem magát, sem korábbi sorstársait, de nem is hibáztatja őket, nem moralizál. Szilasi ebből a pozícióból tudja elérni, hogy tárgyát ne a többségi társadalom felületes nézőpontjából, de ne is egy perifériára szorult ember szemszögéből kelljen elbeszélnie; mindkettő magában hordozná ugyanis annak a veszélyét, hogy az objektív, de odaforduló megértést ellehetetlenítik a különböző előjelű, sztereotípiákból építkező indulatok.

Az életet a legalapvetőbb testi funkciók ellátásáért folytatott küzdelemre lecsupaszító hajléktalanlét természetes, kellemetlenül őszinte és mindenféle aggály nélküli, szókimondó bemutatása egy számunkra ismeretlen világot és e világ látását nyitja meg előttünk, ami egyfelől nagy adomány a könyvtől, másfelől viszont rendkívül megterhelő az olvasása. A távolságtartó, mértékletes tónus ellenére is rettenetes szembesülni a pusztán késleltethető, de el nem kerülhető, totális szétesés folyamatával. A hajléktalan emberek napi rutinjain keresztül, melyek időlegesen felszínen tartják őket, megismerjük a szociális ellátórendszer és a karitatív munkások tehetetlenségét is, és bár lehet, hogy a szerző szándéka eredetileg más volt, de az általa lefestett összkép a probléma végletes reménytelenségét, megoldhatatlanságát sugallja. Különösen fontos pillanat, amikor meglátjuk és átérezzük, hogy ezek az emberek, akikkel soha nem kíséreljük meg az azonosulást, akikről mindig harmadik személyben gondolkodunk, végsősoron ugyanaz iránt sóvárogunk kétségbeesetten és fájdalmasan, mint mi magunk. Nem a biztonságra, nem a kényelemre, nem a megbecsültségre és a méltóságra, hanem a szeretetre és a gyengédségre.

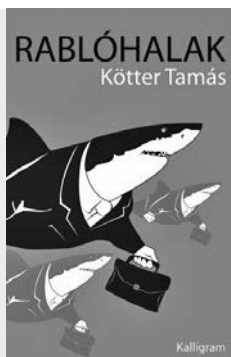
Mindeközben ritka érzékletességgel elevenedik meg a regény lapjain Szeged városa is; ugyan alulnézetből, olykor fiktív elemekkel (mint például a címbeli harmadik híd), mégis felismerhetően, jellemzően, kordokumentumszerű értékkel. Érdekes az is, ahogy a regény végén, amikor Deni visszaveszi a szót Nosztától, mégiscsak visszakanyarodunk az első oldalakon megsejtett, majd háttérbe szoruló bűnügyi szálhoz. Körülbelül ekkor válik világossá, hogy Deni alakja finoman, de egyértelműen a krimik prototipikus nyomozóját idézi meg, ekkor kuszálódnak össze és szálazódnak szét a Noszta szemszögéből már ismert bűnügyek, és végül minden kérdésünkre választ kapunk – ha nem is megnyugtatót. Drámai ereje van annak is, ahogyan Deni deheroizálja a Noszta által már-már legendává konfabulált Foghorn Pétert, hiszen egy titokzatos, karizmatikus vezéregyéniséggel az ember nehezen empatizál, egy esendő, félresiklott sorsú, hétköznapi ember tragédiáját azonban húsbavágonak érezzük.

A harmadik híd nem nélkülözi a problémás – de legalábbis véleményes – megoldásokat sem. Ízlésbeli kérdés, mégis vitatható például a regény narratív szerkezete. Azt kellene elhinnünk a könyvnek, hogy egy este kezdődő és másnap hajnalban végződő osztálytalálkozó során mesél végig Nosztávszky mintegy háromszáz oldalnyi történetet Deninek, mindezt az élőbeszéd sajátosságait teljesen figyelmen kívül hagyó, irodalmi sűrűségű és kimunkáltságú monológjában előadva. Nem kérnénk számon egy irodalmi művön valóságosítást, ha maga a szerző nem próbálná meg ezt a narratív alaphelyzetet fenntartani. Egyfelől az elbeszélést időről időre megszakító jelenetekkel, amelynek során a beszédhelyzetre reagál az osztálytalálkozó kerettörténetet mesélő Deni, másfelől Nosztávszky kiszólásaival. Elfogadható és védhető persze, hogy Szilasi ezt a megoldást választotta, valahogy mégis mindvégig zavaró marad és némiképp anakronisztikusan hat. Ahogy a korábban már dicsért, dokumentatív részletesség is megterheli olykor a szöveget, visszafogva a történet lendületét. Ugyanilyen túlzásnak érzem a ragadványnevek kényszeres gyakoriságú és kicsit eredetieskedőnek ható használatát, vagy Foghorn búcsúvacsoráját, amely a németalföldi festők apokaliptikus világát idéző, karneváli látomással terebélyesedik. A vacsora során fogyasztott kábítószer hatására elburjánzó víziókat látó Nosztávszky zavaros, sűrű beszámolója papírízű, klisé és hiteltelen marad, emlékeztetve számos hasonló irodalmi próbálkozás kudarcára, mint például legutóbb Grecsó Krisztián *Tánciskola* című regényének drogos látomására.

Mindezzel együtt is elmondható azonban, hogy *A harmadik híd* egy arányérzékkel megírt, jól megformált könyv, amely zárt, ellentmondásmentes, jól felépített regényvilágot tár elénk. Fontos és irodalmi szempontból ilyen mélységben még kevésbé feldolgozott témára irányítja rá a figyelmet. Szilasi László regényét az teszi értékké, hogy nem egy szobabölcsész fantáziájának terméke, nem szépelt, álságosan empatikus spekuláció. Az anyagból jól kiérezhető, és a szerző nyilatkozataiból is tudható, hogy alapos, kitartó terepmunka áll mögötte; nagyon szép példája annak, amikor a minden elemében más keretek között élő író kimozdul a könyvtárszobából, és behozza az utcáról az életet egy könyv lapjaira. *A harmadik híd* megmutatja, hogyan tud az irodalom érvényesen reagálni a minket körülvevő társadalom valamely diszfunkciós jelenségére a művészet eszközeivel. Azért is kiemelendő érény ez, mert ez a képesség mintha ritka jószág lenne manapság.

Kötter Tamás
Rablóhalak

Kalligram Kiadó
Pozsony, 2013

Zsolnai György

ORVHORGÁSZAT

Nagy médiavisszhang kísérte Kötter Tamás *Rablóhalak* című kötetének megjelenését. Nem csoda, hiszen az álnéven író szerző a céges világból rándult át a kortárs irodalomba, és mindent hozott magával, ami a sikerhez szükséges lehet: új hangot, új témát és új látásmódot. Kötter novelláskötetének letisztult nyelvezetét, hétköznapi tónusát aligha tud-

ná egy régóta praktizáló író elővezetni, a felső tízezer fojtogató világáról mint témáról nem is beszélve, amely bizony távol esik attól a közegtől, amelyben a tollforgatók ma Magyarországon általában mozognak. Hogy arányban áll-e a médiavisszhang Kötter írói teljesítményével, az más lapra tartozik, de az írói marketing biztosan elért egy fontos eredményt: olyanok kezébe is eljutott a könyv, akik eddig nem találhattak belépési pontot a kortárs magyar irodalomba – egyszerűen azért, mert a belterjes írói valóság mind beszédmódját, mind hitelességét tekintve távol esik az egyszerű olvasó világtól. Így lehet, úgymond, a kánon által kiadott horgászengedély nélkül is valós eredményt elérni manapság.

Az elsőkönyves szerző körül csapott visszhang ellenére is nehéz mit kezdeni azokkal a kritikainak kevésbé nevezhető megállapításokkal, hogy Kötter Bret Easton Ellis nyomdokain halad tovább, vagy hogy a novellák paratextusába beemelt szerzők nevei egyértelműen körülhatárolják a kötteri jelentésvilágot. Már a kötet Cserna-Szabó András által jegyzett fülszövege is méltán világhíres szerzők elősorolásával akarja hitelesíteni Köttert, kevésbé az irodalom, mintsem inkább a marketing oldaláról támogatva meg az amúgy kevés támogatásra szoruló, remek szerzőt. Pedig nem gondolom, hogy Kötter Tamás szövege bármiféle rokonságban állna a kötet elején citált Houellebecqkel, Madonnával vagy akár Akkezdet Phiaival. A sajátos távolságból egymásba kapcsolódó novellák felületes szereplőihez hasonlóan ezek a mottók is csak felületes elősorolásai egy merőben jelenkori kontextusnak, amennyiben a jelenkorba ágyazottság hitelességét hivatottak megteremteni. Ráadásul az előképként megidézett és kezelt szerzők műveihez képest van egy további lényeges különbség is: Kötternek nem áll szándékában, hogy egy lehetséges valóságot mutasson be, mint például Ellis tette Patrick Bateman esetében, hanem az evilágot dokumentálja, a valóság minden olyan szükségszerű körülményével, amelyen keresztül közelebb kerülhetünk saját jelenkorunk egy kevésbé tárgyalt szeletéhez. A nevek, a helyszínek és más referenciális pontok az elmondottak hitelesítését szolgálják: egyedül ezek alkalmasak arra, hogy olyan történetekbe vonják be az olvasót, amelyek azok szereplőit, tartalmát és kimenetelét tekintve kevésbé ismertek előtte. A legnagyobb nehézség ugyanis éppen abban áll, hogy a magyar olvasók többsége nem agyonfizetett ügyvéd vagy annak szeretője, sőt nem is az abszurditásnak terepet adó *corporate*-világ lekötelezettje, ezért a Kötter által bemutatott helyzetek létéről (és így bemutatásuk hitelességéről is) legfeljebb

sorozatokon és mozifilmeken keresztül lehet tudomása. A novellák díszletéül korunk Budapestje szolgál, de nemcsak a megidézett szórakozóhelyekkel, hanem a valóságshow-kból előlépők haknizásaival, a médiavilág hamisan csillogó, partikuláris sztárjaival.

Szerencsére Kötter nem importál hollywoodi megoldásokat, hanem valódi kísérletet tesz arra, hogy a felső tízezerbe tartozók és a „körülakók” életének egy magyarosított lenyomatát adja. Ugyanakkor nem vagyok meggyőződve róla, hogy teljes terjedelmében belakta az ugyancsak nehéz témát, hiszen alig láthatjuk az írói programot végsősoron teljessé tenni képes gesztusokat az egyes novellákban, így például a vidéki elágazások számbavételét vagy a politikához való kapcsolódásokat (néhol előkerül ugyan egy-egy politikus neve vagy például a melegfelvonulás) – persze nem lenne sportszerű, ha olyan téteket kérnék számon a szerzón, melyeket maga nem tett meg, inkább csak a recepció erőltetett rá utólag. De egyáltalán miért is erőltethetett a recepció utólagos elvárásokat a könyvre? Mert igény van a jelenről érvényes módon számot adni képes prózára, ami nem vész el már létrejöttékor a vele szemben támasztott elvárások tengerében, hanem őszintén, leplezetlenül és keresetlenül jelenít meg és fogalmaz. A Kötter által ígért téma azzal kecsegteti a kötetet megvásárló érdeklődőt, hogy egy olyan valóságba tekinthet be rajta keresztül, amely bár vele párhuzamosan létezik, mégis hatással van az életére, és bizonyos elemei lépésről lépésre átszüremlenek az ő valóságába is. Ezért válik a Kötter-féle világ legfontosabb narratív szervező elvévé az őszinteség.

Kötter Tamás szerzői honlapja (ismét remek marketing) szerint a Kötter álnév alatt futó író „az az embertípus érdeklő, amelyik vagyoni helyzetét nem tudja a társadalmi beágyazottsággal szinkronba hozni, s ettől frusztrált lesz. E frusztráció mibenléte műveinek elsődleges tárgya.” Ez az állítás persze igaz lehet, és részben biztosan Kötter szándékait tükrözi, csak hogy jelen kötetnek nem az összes darabja példázza ezt a felfogást. Ebből a szempontból kakukktojásnak tekinthetjük például az *Isten halott* című elbeszélést, amely három, adatrögzítő munkát végző nőről szól, akiknek a helyzete egyáltalán nem nevezhető szociológiai szempontból kiemeltnek. De milyenek is ezek a *rablóhalak* e frusztráción túl (vagy éppen ennek folyamányaként)? Mérhetetlenül infantilisek, ahogyan azt a *Szajónara* és *A mágus* című történetek is intenzíven példázzák. A rájuk bízott munkát nem végzik el (kedvtelenségből, cinizmusból vagy hozzá nem értésből), az élettel és önmagukkal szembeni elvárásaik pedig megrekednek egy animális szinten. Nem

csoda, hogy a legtöbb történet a szexuális zsákmányszerzés körül forog, a gyors öröme és az egyszerű válaszok paravánja mögött. A legtöbb novellában nem valósul meg tényleges dialógus a szereplők között, csak az egymás mellett eltartó vektorok nyelve az, amelyen megszólalnak: felszínes beszélgetések, modorosságok jelenlét nélküli jelenetekben.

Ugyanakkor Kötter nem ad választ arra, hogy pontosan mi szüli meg ezt a közeget, inkább csak haditudósít az általa választott területről. A társadalmi beágyazottságból fakadó jogok és köteleességek rendszeréről nem esik szó a *Rablóhalak*ban, Köttertől távol áll a normativitás. A szereplőkkel szembeni elvárásoknak, az ítéletnek az olvasóban kell megszületnie. A társadalmi kérdéseket mereven eltartja magától, pedig a tétként megjelölt frusztráció megértéséhez mélyebbre is lehetne ásni, a diagnózis felállításán túl lehetne körtörténetet is írni, sőt (és ez talán valóban nem írói feladat) terápiás lehetőségeket is felkínálni. Kötter nem agít a semmittevő felsővezetők ellen, akik videómegosztó-oldalak böngészésével, egész napos munkaebédekkel és -vacsorákkal vagy bármi mással igyekeznek kitölteni kiüresedő életüket. Nem ítélkezik a szeretője telefonjától rettegő férj fölött sem, aki éppen a feleségével vacsorázik. És milyen jól teszi: a filléres erkölcsi tanmesékből éppen úgy elege van az olvasónak, mint a kiüresedésből. Ezen a ponton összeér ugyanakkor az ügyvédi világból érkező író saját valósága a kötet valóságával. Egy Kötterrel készített interjúban, amelyben a kérdező azt firtatta, vajon az ügyvédi praxisa révén megszerzett luxusautóját választaná-e, vagy inkább egy őszintébb, de szegényebb életet, a szerző egyértelmű választ ad: inkább a Porschéja mellett döntene.

Érdemes még felfigyelni arra, ahogyan Kötter egymás mellé varrta a látszólag kevésbé összetartozó történeteket és kerekített belőlük egy majdnem teljes körképet. Ebből a szempontból a leginkább komplementer daraboknak a már említett *Szajónara* és a *Hiábavalóság és szélkergetés* című novellák tűnnek, amelyekben ugyanaz a történet (jelesül egy világszerte több irodával rendelkező ügyvédi iroda budapesti vezetőjének áthelyezése) két szempontból íródik meg: a Japánba való kiküldetésére felkészülő Tamás, illetve a remek utánzóképeséggel rendelkező vezetőhelyettes Péter szemszögéből. Talán éppen e két szövegben kerül felszínre Kötter tényleges írói kvalitása: a gyerekes gesztusoktól hemzsező, egyszerű történet hitelessége a két szereplő eltérő percepciójának köszönhetően valóban többdimenzióssá válik, és a sallangoktól mentes, modorosságokat nélkülöző, már-már dokumentarista stílus dacára is árnyalt jelleget ölt (egyben bevonva minket egy-egy szereplő belső mo-

nológjába, amely gyakran nem nyúl túl az autonarratív eszközökön és az egyszerű mondatformákon).

Gyöngyi Attila borítója és belső, novellaindító fotói külön említést érdemelnek, mivel gyakran a novellák elemi metaforáit építik tovább, és adnak kapaszkodót a pszichológiai fogódzókat kereső olvasónak egy-egy szereplő világának megértéséhez.

Nagy Koppány Zsolt

Nem kell vala megvénülnöd 2.0

Magvető Kiadó
Budapest, 2014

Takács Éva

ZAVAROS UTÓPIA

Nagy Koppány Zsolt: *Nem kell vala megvénülnöd 2.0*. Egy regény, amely igazából három regény, vagy legalábbis ezek egysége, egy főszereplővel, Fényező Nagyjuhász Jánossal, akinek szerelmeit, munkahelyeit és zavarbaejtő öregkorát ismerhetjük meg, vélhetően naplójából, amelynek utolsó része valamikor a 2040-es vagy 2050-es években készült, amikor is a 2001. január 1-je előtt születetteket üldözi az ŐSÖK (tehát az Öregekre Specializálódott Öldöklő-kommandó), vagy talán mégsem, de aztán talán mégis. Negatív utópia, társadalomkritika és korrajz, melyhez nem is nagyon kell ennyit előremenni, hiszen olyan statikus kor a regényben leírt idő, amelynek alapjait mostani mindennapjaink nyújtják. A könyv „vitriolos humorral és lendületes pontossággal teremt meg egy groteszk világot” – harsogja a fülszöveg. S bár igaz, hogy a világ groteszk és elég visszataszító, ám ez nem feltétlenül

a fent leírtaknak köszönhető. A pontosság és a humorosság legtöbbször csak elérni kívánt cél marad a könyvben, ám ez elég ahhoz, hogy viccesnek túl komor, komornak túl vicceskedő legyen. És még nem is ez a legnagyobb baj vele.

Az első részben, a könyv felütéseként olvashatjuk a *Feljegyzések a hivatalból* című, – *ifjúkor, verse* – alcímű satirikus részt, amely egy viszonylag rövid időintervallum feljegyzése: az angoltanár közhivatalnokként érvényesülni próbálásának lenyomata. A főhős múltjáról megtudunk ezt-azt, de a rövid, külön címeikkel ellátott, mégis összefüggő történetek stílusára nehezen találok magyarázatot. Értem én, hogy a főhős fiatal, kiábrándult, hogy a hivatali élet sztereotípiája még akár a megvetésre is okot adhat. Azt is értem, hogy az ide kényszerült értelmiségiből a cinizmus legmagasabb fokát képes kiváltani, de a nőkhöz vagy csak úgy az embertársakhoz való viszonyulás ilyen módjára nem találok kielégítő magyarázatnak az ifjúkor lendületét és merészségét, még ha a továbbiak erre engednének is következtetni. Ugyanis a leírás közönséges, a „humor” forrása kimerül a maszturbálás, a szex, a szexről való álmodozás és a „főhős” számára undorítóknak vélt testek minél részletezőbb (mondhatjuk úgy is: naturalisztikus) leírásában. Mindez körülbelül százhusz oldalra eredményez, amelynek ismeretében (és végigszenvedését követően, közben átélve a főhős iránt, az élete iránt, a könyv iránt érzett ellenszenv és megvetés minden szintjét – nyilván ezt elérni sem kis teljesítmény!) szinte felüdülés a második rész novelláit olvasni.

(*Az angoltanár evangéliuma – férfikor, bridge* –) című egységben (tárca)novellák kaptak helyet. Fényező Nagyjuhász János különböző jeleteteket villant fel életéből, tanulságos avagy éppen vicces krokikat ír, legyen szó az angoltanárokat ért sztereotípiák megerősítéséről, esetenként kifogatásáról; hogy milyen lassan halad egy fordítással; vagy épp az előző részhez hasonlóan: mennyire unja, hogy ezzel kell pénzt keresnie. Itt az elbeszélő nyelve kevésbé közönséges, sokkal nyugodtabb, vélhetően ezzel is erősítve a korábban már pedzegetett nézetet, miszerint a kor előrehaladtával megnyugszik, lecsillapodik az ember. A terhes feleség jelenik meg itt már, a hamarosan családapa-státuszba kerülő angoltanár életképei ezek. Az írásokat nagyfokú önirónia jellemzi, ami némiképp ellensúlyozza azt, hogy az olvasó úgy érezheti: annak bizonyításánál, hogy a szerző ismeri és jól elsajátította a műfaj követelményeit, nemigen kap többet. Ez alól talán az archaizált nyelvű *Epilógus* a kivétel, amely a már az előzőekben, a novellákban elszórt, a főhősre

vonatkozatható tényekből összeálló történet (feleségével való megismerkedése és közös életük, illetve a gyermekáldás) mozzanatait meséli el, kitérve a hivatali élettel folytatott, az első részből ismert küzdelmekre, sőt még korábbra, az angollal való találkozásának abszurd jelenetére is.

Az előző két rész köztihez képest még nagyobb ugrással érkezik a kötet címadó egységéhez, a *Nem kell vala megvénülnöd 2.0-hoz* (– *öregkor, chorus* –) az előzőekben már megedett olvasó. Egy negatív utópia képe bontakozik ki, az öregek társadalmi haszontalanságát középpontba állító Kormány képében, amely végül az öregek internálása és lemeszár-lása mellett dönt. Itt a főhős vejével való kapcsolata kerül középpontba, illetve a kései szerelem, Juli megjelenésével a test romlandóságára irányuló reflexiók lesznek túlsúlyban. Ezen kívül a társadalmi berendezkedésről is esik néhány szó. Kifejezetten jól sikerült rész a (*Klasszikus fordulat*) című, melyben feleségével való kapcsolatának felvázolása után annak haláláról értekezik a főhős. Az utolsó könyvben lepleződik le a naplójelleg is, s válnak a történetek igazán utópikussá és groteszkké. A három rész közül ez sikerült a legjobban, megerősítve az első rész végén Nagyjuhász kirúgásakor elhangzottakat (és valamelyest elhalványítva a naplószerűség tényét): „Egy háromkötetes könyvet írok, és annak csak az első része szól a hivatalról. Illetve nem a hivatalról: egy hivatalról. És őszintén szólva mind az első, mind a második kötet csak előjáték a harmadikhoz. Pusztán azért írom meg őket, hogy annak a sokkját enyhítsék... hogy azt felvezessék, és az olvasók figyelmét eltereljék” (124). Olvasóként úgy vélem, hogy bár valamennyire tényleg előkészítik az utolsó egységet és a figyelmet is elterelik róla, a kötet egészét szem előtt tartva a két ezt megelőző rész inkább negatív, mint pozitív hatásokat eredményez.

A legtöbb felróható problémára (például a hangnemmel vagy az egymástól nagyon eltérő szövegekkel kapcsolatos kérdésekre) a kötet azzal válaszol, hogy ez egy napló. Ezt egyébként elég hamar sejtethetjük, azonban az utolsó részben az időskori szerelem, Juli szájába adni azokat a kérdéseket, amelyek az olvasóban is megfogalmazódnak, majd ezután még válaszolni is rájuk: mindez túl egyértelművé teszi ezt a tényt. Ahelyett tehát, hogy maga a szöveg (annak milyensége, összetettsége) vetné fel a naplóként olvashatóság lehetőségét, a fenti konkretizálással (olvasóra erőltetéssel) kvázi ez válik az „egyetlen helyes olvasattá”. Ugyanez a helyzet azokkal a részekkel, amelyekben egészen abszurd jelenetekről és álmokról olvashatunk. A naplójelleg, illetve a szövegben

található, erre vonatkozó reflexiók ezen, egyébként izgalmas (és a szöveget figyelmesen olvasva, még ha nehezebben is, de szintén megfejthető) részek értelmezési lehetőségeinek halmazát is jelentősen szűkítik. A szintén felmerülő utólagos közreadás (és ehhez kapcsolódóan a címeikkel való játék) előrevetítése is csak ront a dolgon. Némelyik rész a naplón belül szándékolatlan szépirodalomnak készül (többek között az imént említett groteszk történetek leírása), amelynek lezárása a Kafkát megidéző „bíróági jelenet”. Ez a korábban olvasott, a főhős életébe nem illeszthető részeknek értelmet, lezárást biztosít, összeállítva egy, a naplóban külön szálként működő alkotást is. Egyértelműsége ellenére egyébként mégsem tartom rossz húzásnak ezt a (mondjuk úgy) önleplezést; az előző háromszáz oldal függvényében egy ilyen csavar még a fentiekben kifejtett kérdésessége ellenére is érdekes tud lenni.

Ahogy az már kiderült, három nagymértékben különböző rész alkotja a könyvet, ezért is tartottam fontosnak, hogy mindegyikről külön-külön szóljak. A folytonosság már említett hiánya érzékelhető a főhős jellemében is: a három részben három különböző jellem rajzolódik ki, melyek nehezen tekinthetők egyetlen ember három különböző életrészeszbeli változatainak; az időskori mintha nem következne az azt megelőzőekből. Ez pedig (a három én közti átmenet hiánya) nem magyarázható a váltások között eltelt időből származó feljegyzések hiányával. Olyan, mintha Fényező Nagyjuhász Jánosnak csak a teste öregedett volna, és ha a fiatal férfitől különbözik is, ezek a különbségek inkább egy másik, ugyanannyi idős alteregóról, mint önmagának öregkori énjéről tanúskodnak. Természetesen ennek ellentmondanak a folyamatos visszaemlékezések, amelyekkel kitölthetők lennének a naplórészletek közti hiányok, ám ezek nem tudják egyértelműen elhittetni az olvasóval az öregedés tényét. Ezt az elképzelést erősítheti az a keretnek nevezhető, két nagyon emlékezetes és hasonlóan leírt rész, amikor az elején Nagyjuhász nála jóval idősebb főnökével, Edith-tel létesített szexuális viszonyt, a végén pedig szintén egy idős nővel (immáron ő is idősen?), az özvegy Julival. A főhős korát folyamatosan elbizonytalanítja nemcsak beszédmódja, de azok a részek is, amikor Juliról öregasszonyként, vénasszonyként, sőt egy ponton néniként szól, önmagát viszont újra és újra emlékeztetnie kell arra, hogy: igen ám, csak-hogy már ő sem fiatal. A főhős köré írt világ is statikus, egy fél emberöltő történetei között a technika mit sem változik, csupán a hatalmas berendezkedés és a különböző intézkedések, ezzel írva jelenünkbe az egészet, általánosítva, időtállóvá, időtlenné téve azt. Erre a hibaként

felróható mozzanatra Juli az utolsó rész végén szintén rákérdez, a hitelesség és a szociológiai elemzés hiányával együtt, ám erre Nagyjuhász válasza az, hogy naplójának esetleges kiadását egy olyan korra datálja, amikor ezeket már nem kell egy szövegnek magyaráznia, és az egész naplót egy B-kategóriás katasztrófafilmhez hasonlítja.

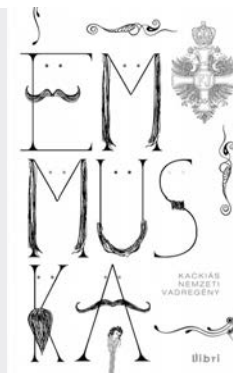
Szintén a kötet vége felé található egy mondat, amely így hangzik: „Maradjon tehát minden sikerülés szép és – esendő leírás helyett – teljes emlék” (317). Én személy szerint rendkívül örültem volna, és az olvasásban is nagyobb kedvem lelem, ha ezt az irányelvet több helyen érvényesítette volna a szerző, többet bízva a képzeletemre. A sokszor erőltetett, közönséges viccelődés, a néhol követhetetlen cselekmény, a véletlen vagy szándékos logikai buktatók egy végső csavarral történő kiiktatása és megmagyarázása számomra élvezhetetlenné tették ezt az egyébként nagyon jó megoldásokat és technikákat alkalmazó szöveget. Mert alapjában véve nagyon tetszett például a vendégszövegeknél található gesztus, miszerint pontosan hivatkozik az idézett mondatokra; önmagában ez a megoldás egy többféleképpen értelmezhető, önreflexivitást sem nélkülöző momentum. De ugyanígy korunk társadalmának az előregedést színre vivő negatív utópiaként való bemutatása is rengeteg lehetőséget magában hordozó alapötlet volna, ahogy egyébként egy angoltanár vagy egy hivatalban senyvedő értelmiségi történetei is szolgálhattak volna egy-egy novelláskötet alapjául. Mintha a három rész önmagában kevés volta ösztönözte volna a szerzőt az egybeírásra. Talán a folytonosság hiányának, esetenként megkonstruált-ságának érzete is éppen ennek lehet a bizonyítéka.

Érdekes könyv a *Nem kell vala megvénülnöd 2.0*, amely kétségkívül játszik az olvasó tűrőképességével, feszegeti annak határait. Mert bár lehet, hogy csak én nem tudom értékelni a „vitriolos humort” vagy a sztereotípiákat megerősítő, azokat le nem bontó, ámbár ironikus elbeszélést, lehet, hogy csak számomra nem semlegesíti ezt eléggé a főhős önmaga iránt tanúsított öniróniája, vagy csak én nem tudok jól szórakozni azon, ha valakiről azt mondják, hogy a szája nem beszédre, hanem szopásra termett – ez tényleg ízlés dolga. Ugyanakkor a szövegek közti kohézió hiánya, a főhős alakjának kifejtetlensége, a naplószerűsége hivatkozott magyarázatok és a sokszor elsütött poénok, úgy gondolom, nem feltétlenül az olvasó ízlésének milyensége miatt válnak kirívóvá, hanem olyan problémák, amelyekkel a könyv sajnos ettől függetlenül is rendelkezik, és amelyek miatt nem csodálkoznék, ha sokan nem jutnának el a kétségkívül legjobban sikerült végkifejlethez.

Győrei Zsolt – Schlachtovszky Csaba

Emmuská

Libri Kiadó
Budapest, 2013

Csufor Lilla

STÍLUSGYAKORLATTÓL LEKTŪRIG

Győrei Zsolt és Schlachtovszky Csaba jól összeszokott szerzőpáros, akik eddig főként egyedi hangú színműveikről voltak ismertek (*Bolygó király, Danaidák, Vuk, Drakula vajda, Mátyás királynak rabja*), de most talán nagyobb közönséget is elérhet új, cirádás szerzeményük, az *Emmuská*. Közös könyvük borítóján a következő olvasható: *Kacsiás nemzeti vadregény*. Az alcím itt sajátos műfajmegjelölésként szolgál, akármit is jelentsen ez az alkalmi szókapcsolat. A kötet mondhatni regény, még ha a maga szokatlanul vad módján is; nemzeti, még ha olykor át is írja a történelmet; de mindenekelőtt kacsiás, a maga helyenként modorosan ható kikent-kifent módján.

Ezt az alkotást szinte lehetetlen egyetlen műfaji csoportba besorolni, ezért a továbbiakban stílusgyakorlatként említem, annak ellenére, hogy ez a fogalom önmagában is elég megfoghatatlan, mégis közelebbi támpontot adhat a regény értelmezéséhez, mint a szerzők által adott kacifántos megjelölés. A szövegnek ezt a jellegzetességét nem konkrét szerző vagy mű utánzásában, hanem sokkal inkább bizonyos technikai megoldások gyakorlásában látom. Ahogy a következőkben általam kiemelt és fontosnak tartott vonások is alátámasztják majd, különböző műfajok, stílusrétegek, motívumok keverednek a kötetben, és ez az, ami azt valóban érdekessé teszi számomra.

A könyv három nagyobb részből (*A cimbalomfenomén*, *A Prémes Rém*, *Kung&Kaiser*) és egy hosszabb *Epilógusból* épül fel, melyek további címmel rendelkező alfejezetekre és azokon belül a borítón is megjelenő, néprajzi motívumra emlékeztető minta segítségével elválasztott kisebb alegységekre tagolódnak.

A regény címadó szereplőjének mintájául Orczy Emma magyar származású angol író, a nagy sikert arató *A vörös pimpernel* című romantikus kalandregény szerzője szolgált. A cselekmény a 19. század végén, a millennium évében játszódik, de valójában ennél jóval nagyobb magyar múltat mesél el. Nagyrészt a Tisza mentén zajlik a bonyodalom, ahová a címadó szereplő angol férjével, Montagu Barstow-val egy gyilkosság miatt érkezik haza Londonból. A világot járó Nyári Flóris cimbalomművész levélben meghívja az utójára gyermekkorában látott Emmuskát a császárnak tartott londoni koncertjére, hogy segítséget kérjen tőle, mert eddigi támogatójáról számára visszatetsző dolgok derültek ki. A rendezvényen azonban váratlanul tragikus események történnek, melyek hatására a bárónó elhatározza, hogy megoldja a gyilkosság rejtélyét, ugyanakkor – ha ez még nem jelentene elég izgalmas kalandozást – a regény során férjével megpróbálják felfedni a Tiszaszalókot félelemben tartó Prémes Rém kilétét, sőt igyekeznek megakadályozni egy Ferenc József császár ellen tervezett merényletet is. Azonban a házaspár már az abádi szülőhelyre vezető út során akadályba ütközik: betyárok támadják meg a kocsijukat. A bonyodalmat tovább fokozza egy szerelmi szál is, Emmuska találkozása régi udvarlójával, Bideskuthy Kristóf báróval, a magyarok hírnevét öregbíteni szándékozó jéggyár tulajdonosával. Majd az események tovább fokozódnak a millenniumi ünnepség során. De minden jó, ha a vége jó, és a titkok napvilágra kerülnek, a betyárok megbűnhődnek, a párok pedig (újra) egyesülnek.

Mindezek ellenére az izgalom valódi okát a regényben nem a cselekmény, hanem a szerzőpáros által alkalmazott narratív megoldások adják. A szöveg jelentős része monológban, kisebb része dialógusban olvasható, úgy, hogy az elbeszélés végig egyes szám első személyű, és a cselekményt maguk a szereplők mesélik el. Tehát a már említett rövidebb egységek más-más alakok nézőpontjából ábrázolják a történetet, akik az érdekesség – vagy esetenként a követhetlenség – kedvéért szinte kivétel nélkül főszereplőként jelölik meg magukat. Így lehet a könyv hőse Ördög Imre, Kapor Vince, Nyári Flóris, Orczy Emma, a Prémes Rém vagy akár egy kutya is, legalábbis a saját kisebb, egyéni

történetükre vonatkozóan. A tudatfolyam technikájának köszönhetően az olvasó mindig csak azokkal az ismeretekkel rendelkezik, amelyekkel az éppen felszólaló alakok, így csupán az lehet teljesen bizonyos, amiről több szereplőnek egybehangzó beszámolója van. A szöveg megteremti saját forrásait, hogy biztosítsa önnön hitelességét. Azonban nem könnyíti meg az értelmezést, hogy a főbb szereplők nem nyilatkoznak egyes releváns helyzetekben, hanem csak a mellékszereplők gondolatfoslányaiból derülnek ki a történetekre utaló információk. Az említett gyakori – átlagosan kétoldalankénti – nézőpontváltás eleinte nehézséggé teszi az olvasást, de van idő hozzászokni a módszerhez a több mint ötszáz oldal során. Ugyanakkor mégis gátolja a megértést, hogy mire az olvasó rájön, kihez kötheti az adott egységet, máris újabb hanggal találkozunk. A regény szerkezete ezért fokozott befogadói aktivitást igényel, mivel ha nem figyelünk eléggé arra, hogy éppen ki beszél, könnyen elveszhetünk a hömpölygő szövegáradatban. Arról nem is szólva, hogy az elbeszélők hangjai nem válnak el élesen, vagy ha mégis, akkor pedig már nagyon modorosnak hatnak. Éppen ezért a mű helyenként kevésbé követhető; át kell küzdenünk magunkat a nehezén, és hozzá kell szoknunk a szerzőpáros stílusához is, hogy a végére érve egységes egészzé álljon össze, és még a fő szálak is kibontakozzanak.

A történet Nyári Flóris cimbalomművész inasának, Ördög Imrénak a gondolataival indul, továbbhaladva egy Bad Ischl-beli orvos szóval meg, majd Ferenc József császár és Sissi beszélgetése következik, ami után feltűnik az eddigiek során csak emlegetett cimbalmos hangja is. De a továbbiakban Emmuska és férje szólama mellett olyan szakaszok is olvashatók, mint egy gólya vagy egy postagalamb gondolatai. A különböző alakok belső monológjai folyamatosan közvetítik az eseményeket, ők alkotják meg a történet nagy részét. A párbeszédekben sem igazán találhatóak kijelentést jelölő igék, a tudattartalom feltárásaként funkcionálnak, így közelítenek a belső monológok közvetlenségéhez. Érzelem- és értelemtükröző erejük rokonítható a dramatikus beszédmóddal, ahol visszaköszön a szerzőpáros színműírói múltja. Ide vezethető vissza talán az is, hogy leírások alig szerepelnek a regényben, ha pedig mégis, akkor többnyire kiemelt helyeken.

Ezen a ponton meg kell említenem azt a látványos megoldást is, hogy nemcsak a nézőpontok váltakoznak a könyvben, hanem a szövegtípusok is. Változó hosszúságú hivatalos és magánlevelek, jegyzőkönyvrészletek, versek, hirdetések, újságcikkek, naplóba írt feljegyzések, tudósítások, útirajzok, sőt blogbejegyzések tűnnek fel. A különböző

nézőpontok és szövegtípusok nyelvi megformáltsága sokszínű, ám olykor mégis erőltetettnek hat az imitáció. Szinte állandósul az archaizáló nyelvhasználat („Én nem értem eztet. Amint valamely bizonyosan életveszedelmes hercehurca kerekedik, rögtön a Gazsiért kiált mindenki. Nem volt nékem eddig elég a kalamajkából?” [290]), amit latin és azt utánzó kifejezések tarkítanak („Az admiralist és nem egy subordinansát kimentették a csatában részt nem vállalt, renegat halászok. Mellette a protector silentiae, Boldizsár fekszik, vastagon bekötözött captummal, alélt állapotba; a tréfás piscatori pipát dugtak a szájába” [252]). Ezek mellett olyan sajtóságos beszédformák is megjelennek, mint például egy öregember („Ééé a e io eóó a ééáóó öö. – Elnézést, édesapámnak nincs már foga, beteg a nyelve is, van rajta valami csúnya göb. Meg az esze is fogytán. – De kend érti, amit mond, Ignác? – Valami ételtárolóról beszél. – Ééáóó, e ééáóó! – Ja, étértároló, nem ételtároló, rosszul hallottam!” [286–287]), vagy egy nyelvét fájlaló hölgy artikulálatlan beszéde („– Tessék befáradni, hölgyem. – Kötönöm tépen. – Tessék? Mit tetszik tépni? – Temmit. Tak megköntötem” [398]). Ezek mind-mind arra szolgálnak, hogy a különböző hangokat elkülönítsék egymástól, és eközben a könyvet mégis egységessé szervezik. De tökéletesen mutatja ezt az angol nyelv („– Isten hozta újra itthon, bárónő. How do you do? It’s a pleasure to meet you – mondom a férjének, aki éppen egy cse-resznye paprikát húz ki egy üvegből. – Be careful with that. I am afraid it’s hot” [121]) és nyelvtan („– Jó reggelt Nelli! Jó reggelt, bárónő. Miért köszönhetem a látását? – Magázol és bárónőzöl? – Csak a tisztelés a ranggal. – Mi lelt? Neheztelsz rám valamiért? – Nehézkedni? Ugyan, nehezkedni, ugyan-ugyan. Kacagás ezért! Mi ok lenni volna én nehezkedni a bárónő iránt?” [518]) használata is, annak magyarra fordítása, az idegen nyelvű kifejezések leírása a magyar fonetikus rendszerben („– Jub tvajú maty, pizdatij csuvák – mormogja Vaszilij a szakálla fölött” [118]) vagy éppen fordítva („Hosszú volna elmondani, milyen kacifántos ügy kapcsán, de lépten-nyomon egy bizonyos Prémes Rém [magyarul »Preimesh Rame«] mítoszába botlunk, aki [vagy ami] rejtekhelyéről időnként előbukkanva tartja rettegésben az ittenieket” [143]).

E szövegek segítségével az olvasó betekintést nyerhet az egyes társadalmi rétegek nyelvhasználatába, a gyakori nézőpontváltások révén pedig gondolataikba, életükbe is. Ezáltal a könyvben átfogó kép rajzolódik ki a kor társadalmi berendezkedéséről. Olyan történelmi események hatnak a szereplőkre, mint a kiegyezés, az osztrák uralom vagy a millenniumi ünnepség közeledése, mely változások még feldolgozás-

ra várnak a regény világában, és befolyásolják az egymás mellett élés körülményeit.

A technikai változások is érintik a társadalmi élet alakulását; az új vívmányok megjelenésével nemcsak a körülmények, hanem az életmód is változik. Az emberek más típusú környezetben találják magukat, ez pedig gondolkodás- és magatartásmódjukra is hatással van. A regényben a lovaskocsik és omnibuszok mellett már feltűnik a Millenniumi Földalatti Vasút, és megjelennek az első autók is az utakon, melyek a cselekmény szempontjából sem elhanyagolható jelenségek. Mindezen újdonságok hatása végigkövethető az egyes szereplők tudatfolyamán, világszemléletének átalakulásán keresztül.

A Ferenc József irányítása alatt álló Osztrák–Magyar Monarchiáról pontos képet kaphat tehát a befogadó. A külső világ a belső világ képeként ábrázolódik: az ünnepségre készülő fővárosi forgatag és a vidéki léggör, a kisemberek és a nemesek közege is terítékre kerül. Jól érzékeltetik a 19. század végi magyar környezetet a Montagu Barstow báró hangján szóló leírások *Útirajz Magyarországból* címmel, melyet azért ír, hogy bemutassa az angolok számára a magyar viszonyokat. De az angol arisztokrácia rétege is felrajzolódik a műben: a fajtisztaságra kínosan ügyelő kutyák ünnepségre való készülődése, az ebek egymáshoz való viszonyulása és világlátása görbe tükröt tart a korabeli angol társadalom elé.

A könyvben szereplő valós történelmi személyek és események ellenére azonban meg kell jegyezni, hogy a cselekmény fikcionalitása és a referenciális valóság között éles határ húzódik; a történet elrugaszkodott kontextusban bontakozik ki annak ellenére, hogy a műben szerepelnek történelmileg hű adatok is. Erre világít rá a regényben feltűnő blogoló is, *lokálpatrióta*²⁷, aki megjegyzi, hogy a szöveg tele van tárgyí tévedésekkel („Én itt abbahagyom az olvasást, de azokat a megátalkodottakat, akiket a helytörténeti »pontatlanságok« nem riasztanak el ettől a lektűrtől, arra biztatom, hogy alapos szövegkritikával és nagy-nagy fenntartásokkal böngésszék a további nyakatekert agyrémeket” [107]), ezáltal többször is megszakítva a történet menetét. Azzal, hogy tudatosan reflektál a kötet fikcionalitására, felhívja a figyelmet az esetlegesen történelmi regényként olvasott műben rejlő kitalált–valós oppozícióra, melynek hatására működésbe lép a befogadó ez irányú értelemképző tevékenysége, és ez nehezíti az egységes elbeszélés megalkotását.

Ebből is kitűnik, hogy a regény eltekint egy nagy általános történelmi igazság kimondásától, helyett inkább a személyes sorsok válnak

érdekessé benne. A kötet humora is érzékelteti, hogy nem az egységes nemzeti identitás megteremtése a célja, hanem inkább az egyes szereplők nézőpontjának érvényre juttatása, valamint annak bemutatása, hogyan képesek külön-külön feldolgozni az eseményeket.

Az eddigiekben említett megoldások, mint a szinte már abszurd nézőpontok, a lényegi információk hiánya, a különböző szövegtípusok vagy az esetenként szinte karikírozott nyelvhasználat is humorforrásként működhetnek a szövegben, ahogy az az általam kiemelt idézetek többségéből is kitűnhet. A humor azonban ebben az esetben semmiképpen sem paródia, hanem inkább az ironia egy fajtája, melynek során egyes műfaji vagy stiláris jellemzők a visszájukra fordulnak. Olyan kliséket és mintákat használnak a szerzők, melyek panelekként szolgálnak bizonyos szövegtípusoknál, ezáltal képesek dialogikus viszonyt kialakítani szöveg és szöveg, alkotó és befogadó között, így el tudják érni, hogy a komoly téma – legalábbis látszólag – súlytalanná váljon.

A könyv több műfajra is reflektál, miközben távolságot is tart tőlük. Magán hordozza a detektívregény, a kalandregény, a romantikus regény, a fiktív történelmi regény vagy akár a fejlődésregény sajátosságait, de mindenekelőtt lektúrként ajánlom, még akkor is, ha nem könnyű olvasni. A kötetet laza humora egyértelműen a szórakoztató irodalomhoz sorolja; ez az a műfaji keret, amely nem okoz csalódást az olvasói elvárásoknak. Talán elmondható, hogy a szerzőpáros bravúros technikai megoldásaival lefektette a kortárs minőségi magyar lektúr alapjait.

Ferenczes István

Ordasok tépte tájon

Magyar Napló
Budapest, 2013

Kovács Flóra

EMLÉKGYŰJTEMÉNY

Ferenczes István nemrég megjelent *Ordasok tépte tájon* című könyve önmeghatározása szerint *Riport-novellákat* tartalmaz. A kilenc szöveg természetéből adódóan az emlékezés folyamatát jeleníti meg, így annak sajátosságait hordozza, s vegyíti az egyéni és a kollektív emlékezet jegyeit. Ferenczes az e kötetben olvasható dokumentumokat leginkább a gyimesi és a moldvai csángók múltjának felelevenítéseiből válogatta, ugyanakkor az egész régió emlékeire ki-kitekint.

Az emlékezés folyamatához tartoznak az átírás és az ebből következő sokféleség attribútumai, melyeket Hans-Georg Gadamer oly részletesen elemzett *Költeni és gondolkodni Hölderlin Emlékezés című verse tükrében* című írásában. Ezeknek a meglétét bizonyítja két emlékezés különbözősége, ahogy azt a Ferenczes-kötetben az *Iamandi Ádám boldog élete* és a *Bíró Albin aknaszilánkjai* közötti eltérés mutatja. Emellett az utóbbi megadja az eltérés okát is, azaz céloz az emlékezés fentebbi jegyeinek lehetőségére, továbbá kitér az alak emlékezetének feltételezhető tompulására is: „az emlékezet véges, s ő sem emlékszik pontosan az akkori eseményekre. Lehet, hogy én sem” (43). E könyv közlői magától az emlékezéstől is menekülnének már részint az egyéni, részint a közösségi tragédiákból származóan: „Érdekes, hogy nem az eddigi életem örömei, boldog percei, hanem a szomorú, bánatos dolgok, a hiányok jutnak eszembe. Azok fájnak” (88). Az emlékéradást nem egyszer

az álmok és az éjszaka eljövételével kötik össze: „csak az éjszakák ne lennének, csak az álmok ne jönnének, mert akkor kezdődik előlről az egész életem, hát ne kezdődjön előlről” (19); „Csak annyit tudok, hogy attól a naptól már sohasem fogok megszabadulni. Azokkal a forrófalviakkal, szerencsétlen csángókkal fogok álmodni egész életemben. Egész életben hallani fogom a váj dumnyezőt és jaj isztenemet” (126).

Az emlékek eltűnésének magyarázata – jöllehet marginálisan – szintén szembeötlő e kötetben, s egy áttelepülés cselekedetéhez párosul. A meglepő leginkább az, hogy a markánsnak vélt gyerekkor emléke háttérbe szorul, és az áttelepüléssel mint cserével az új közeg, új táj kerül előtérbe. A helyváltoztatás az Erdélybe telepedést jelenti ez esetben egy román anyanyelvű egyénnél, akinél a gyermekkori emlékek elő-nemlépése egy álomban diagnosztizálható: „Fiatalabb koromban sokszor álmodtam, hogy otthon vagyok Bărbosban, de most már nem álmodom. Kopár vidék az, nem lehet szépet álmodni róla, mint ezekről a fenyvesekről” (41). E vallomás erősen egy tájhoz kötött, *túlhasznált* sztereotip képet, illetve dichotomikus látásmódot sejtet.

A kollektív emlékezet felől szemlélve a könyvet fel kell figyelünk arra, hogy a közösség milyen időpontokat és eseményeket, illetve személyeket tart meg. Jan Assmann *A kulturális emlékezet* című kötetében a megőrzés módját vizsgálja: „Csak a *jelentőségteli* múltra emlékezünk, és csak az *emlékezetben tartott* múlt telik el jelentőséggel. Az emlékezés a jelentéssel felruházás, a szemiotizálás aktuusa. [...] Mindössze annyit kell a magunk számára tisztáznunk, hogy az emlékezésnek semmi köze a történettudományhoz. [...] társadalmi emlékezet hivatott. Ez utóbbi pedig a történész működésével ellentétben alapvető antropológiai tény. A múlt alaptörténetekre, vagyis mítoszokra fordításáról van szó.”¹ Az események kiemelése, a válogatás tehát fontos mozzanat. A Ferenczes-kötet szereplői visszatérnek a mádfalvi veszedelemhez, a moldvai parasztfelkeléshez, a Maniu-gárdisták cselekedeteihez, az orosz katonák belépéséhez, a brassói perhez, a külsőrekecsini „forradalomhoz”, az egyetemek összeolvasztásához és az 1989-es forradalomhoz.

A kötet közössége, különösképpen a moldvai közlők emlékezte erősen kapcsolódik a szent történelemhez, a szereplők abból vesznek példákat, azzal igazolják sorsukat, esetleg éppen azt elevenítik fel. A *Jánó Ilona pokolra száll* című szöveg a személyes és a szent történelem öszszegyűrését kísérli meg. Az említett egységekben a múlt meghatározó

1 Jan ASSMANN, *A kulturális emlékezet*, ford. Hidas Zoltán, Atlantisz, Budapest, 1999, 78–79.

pontjai igazodnak az adott felekezetben történő változásokhoz, vagyis az idő mérésének, megadásának jelentős ismerve például egy új pap érkezése. A szenthez és az egyházhoz társítást ugyancsak sejteti egy régebben megjelent Iancu Laura-kötet, az *Élet(fogytiglan)*. A használt nyelv pedig markánsan idézi, magában hordozza a Fonó Kallós Zoltán gyűjtéséből kiadott lemez nyelvét.

Ferenczes jó érzékkel nem kizárólag a kisebbségi kérdéskör problematikájához társította a szövegeket, ezért is válogathatta a könyvbe egy román anyanyelvű, többségi szereplő történetét. Mivel ez a személy magyar anyanyelvű közegbe került, a kisebbségi–többségi viszony kérdésköre is változott e riportnovellánál. Emellett e reláció hangsúlyozottan nem markáns a kötetben, ugyanakkor nem felejthető el, hogy pont ennél a helyváltoztató szereplőnél merült fel fentebb a dichotomikus látásmód gyanúja. Ez az adatközlő azonban gyermekkora társadalomszemléletéből emelt be nyomokat: nagy dicsőséget tudhat magának a vele egy közösségből származó, ha elvégzi a tisztképzőt. Ezen túl a születési hely negatív hatását is kiemeli: „Nem volt kötelező ide menni, de gondoltam, ha ezt is elvégzem, akkor tényleg büszke lehet rám a család, a falu, hogy egy jobbágyivadék képes arra, amire eddig csak az urak voltak képesek. [...] Minket moldvaiakat nemigen szerettek” (23).

A társadalomban fellelhető és a betegségből következő oppozíciókra utaló világmagyarázatot a könyv egésze tompítja: a megbolondulás felsejlik a kötetben, az elzárást ez esetben a részvétellel párosítja. A szent terének világiba való lehetséges belépését nem meri megkérdőjelezni a megidézett közeg, így Jánó Ilona kapcsán sem alkalmazható a dichotomikus látásmód. Az oppozíciókra támaszkodás sokkal inkább a világnézet esetében, pontosabban az előző rendszer Romániájából emléként megmaradt világnézeti nyomok kutatása révén olvasható ki.

A kötet ábrázolta feszültségek javarészt a múltinterpretációkból adódnak, s jellemző módon a történelem egy-egy szeletének átörökítéséhez kapcsolhatók. Úgy tűnik, mintha az alakok a történelem interpretáció voltát fel sem vetnék. Az egyik történelemtanár mintha a problematika egészét marginalizálná: az ütközéseket elkerüli, vagyis a saját, gyermekkorából ismert közösségre összpontosít, így tehát a feszültség nem jelenik meg. Múltszemléletében azonban nagy hangsúlyt kap az általa gyermekként hallott történetek átadása: „Amikor az iskolában róla kellett tanítsak, meseanyagért nem kellett a szomszédhoz menjek, falum öregjeinek emlékezéseit elegendő volt felidézni” (20). A másik történelemtanár ugyanakkor forrásokkal operálva, azokat be-

emelve próbál érvelni a kötetben (*Perka Mihály balladája*). Ezen alak műltszemlélete egész identitása meghatározójának mutatkozik, míg a másikonál mintha ez kevésbé emelkedne ki.

Ferenczes István *Ordasok tépte tájon* című könyve ismételtén mutatja a szerző csángóság iránti érdeklődését. A kötet minden egyes alakjánál fellelhető a múlthoz való erős kötődés; ez a szent történelem beemelésénél még fokozottabban érvényesül. A könyv alakjai a valószínűsíthető újramondásokkal, illetve újra és újra felelevenítésekkel – még ha e tett nem is akaratlagos, azaz ha az ettől való menekülés is megfigyelhető – a *közöttiség* állapotában vannak. A múlt ugyanakkor nagyobb jelentőséget kap az esetükben, így a jövő felé pillantás elenyésző, ami nagyrészt adódhat a közlők feltételezhető életkorából is. A szövegek már gyaníthatóan jó ideje készülhettek, így akár egy következő kötet mintegy folytatásként is megcélozható.

A *közöttiség* jegyét maga a kötet szintén hordja, öndefiníciójával (*Riport-novellák*) is ezt sejteti. A kérdező jelenléte csak finoman mutatkozik meg, s így is csak néhol. Ez a jelzett műfajiság akaratlagos sajátjának állítható. Ez a munka a közlők emlékezésének középpontba helyezéséből adódóan leginkább azokat az olvasókat fogja a táborában tudni, akiket e közösség emlékezete kiemelten foglalkoztat.

BIBLIOGRÁFIA

2014. március–április

Bibliográfiánk az elmúlt két hónap szépirodalmi alkotásait regisztrálja, gyűjtőköre a lapunk által szemlézett, nyomtatásban is megjelenő folyóiratokra terjed – pontosabban azokra, amelyek közülük a 2014. év során napvilágot látnak. Frissessége kizárólag ezek rendszeres beérkezésétől függ; a negyedévi és a határon túli lapok természetüknél fogva hordozzák a csúszás lehetőségét. A korábbi évek gyűjtései a Magyar Irodalmi Repertórium eddig megjelent köteteiben (2003–2006), valamint a www.repertorium.hu honlapon érhetőek el. Ezúton is köszönjük a Petőfi Irodalmi Múzeumnak az adatgyűjtésben nyújtott segítséget.

A feldolgozott folyóiratszámok

2000, 2014. 3. 4.	Jelenkor, 2014. 3., 4.
Alföld, 2014. 3., 4.	Kalligram, 2014. 3.
Bárka, 2014. 2.	Kortárs, 2014. 3.
Confessio, 2014. 1.	Liget, 21014. 3., 4.
Élet és Irodalom, 2014. március 7.,
március 14., március 21., március 28.,
április 4., április 11., április 18.,
április 25.,	Magyar Műhely, 2014. 1.
Eső, 2014. 1.	Magyar Napló, 2014. 3., 4
Ezredvég, 2014. 2.	Műhely, 2014. 1.
Forrás, 2014/3., 4.	Műút, 2014. 2.
Helikon (Kolozsvár), 2014. március 10.,
március 25., április 10., április 25.	Napút, 2014. 2., 3.
Híd, 2014. 3.	Palócföld, 2014. 2.
Hitel, 2014. 3., 4.	Pannonhalmi Szemle, 2014. 1.
Holmi, 2014. 3., 4.	Parnasszus, 2014. 1.
Irodalmi Jelen, 2014. 3., 4.	Székelgyűjtés, 2014. 3., 4.
	Tekintet, 2014. 2.
	Tempevölgy, 2014. 1.
	Tiszatáj, 2014. 3., 4.
	Vár, 2014. 1.
	Várad, 2014. 3.
	Vigilia, 2014. 3., 4.

Vers

1. ACZÉL Géza: *(szino)lira*. torzósótár. akcentus. akció. = Élet és Irodalom, április 11. 17. p.
2. ACSAI Roland: *Visszavitt bópelybek*. = Irodalmi Jelen, 3/49–50. p.
3. ÁDÁM Tamás: *Burns kutyái*. = Ezredvég, 2/26. p.
4. ÁFRA János: *A másik fal*. = Magyar Napló, 3/18. p.
5. ÁFRA János: *Szorongásaink*. = Magyar Napló, 3/19. p.
6. ÁFRA János: *Vakfolt*. = Magyar Napló, 3/19. p.
7. ÁGAI Ágnes: *Látomások*. = Ezredvég, 2/7. p.
8. ÁGAI Ágnes: *Meditáció*. = Ezredvég, 2/7. p.
9. ÁGAI Ágnes: *Számonkérés*. = Ezredvég, 2/6. p.
10. ÁGAI Ágnes: *Utolsó utáni szerelem*. = Ezredvég, 2/5. p.
11. ÁGH István: *Az egyetem kertje vasárnap*. = Hítel, 3/3–4. p.
12. ÁGH István: *Karácsony és újév között*. (Amiből ez lett). (Öreg pár). (Szilveszter napján). = Hítel, 3/4. p.
13. ÁGH István: *Second hand*. = Magyar Napló, 4/12–13. p.
14. ANTALOVICS Péter: *Lassú hullám*. = Híd, 3/3. p.
15. ANTALOVICS Péter: *Szíved helyén a kövek*. = Híd, 3/4–5. p.
16. BABICS Imre: *József Attila*. = Napút, 3/6. p.
17. BÁGER Gusztáv: *Csillagkarfiol*. = Tekintet, 2/33. p.
18. BÁGER Gusztáv: *Gyomok*. = Tekintet, 2/33. p.
19. BÁGER Gusztáv: *Illatok*. A királynő. A hercegnő. = Parnasszus, 1/96–97. p.
20. BÁGER Gusztáv: *Négy fekete*. = Tiszatáj, 3/48–49. p.
21. BÁGER Gusztáv: *TD 75*. = Tiszatáj, 3/48. p.
22. BALÁZS F. Attila: *Aznapi profil*. = Várad, 3/6. p.
23. BALÁZS F. Attila: *Campus*. = Várad, 3/4–5. p.
24. BALÁZS F. Attila: *a játék*. = Parnasszus, 1/99. p.
25. BALÁZS F. Attila: *Nyitva felejtett ajtó*. = Várad, 3/5–6. p.
26. BALÁZS F. Attila: *szél lapozza*. = Parnasszus, 1/99. p.
27. BALÁZS F. Attila: *újráfestett rácsok*. = Parnasszus, 1/98. p.
28. BALÁZS F. Attila: *Villon nyakkendője*. = Várad, 3/7. p.
29. BALÁZS Imre József: *Három álomablak*. = Tiszatáj, 4/112. p.
30. BALÁZS Tibor: *Aquincumi fibér*. = Irodalmi Jelen, 4/3–4. p.
31. BALEY Endre: *Csillagszegecsek*. = Napút, 3/5. p.
32. BALOGH Robert: *Borostyánban a bangya*. = Parnasszus, 1/117. p.
33. BALOGH Robert: *Hegyű Öreg*. = Parnasszus, 1/118–119. p.
34. BARAK László: *Sírfelirat I*. = Napút, 3/7. p.
35. BARAK László: *Sírfelirat II*. = Napút, 3/7. p.
36. BARÁNYI Ferenc: *A Biblia két mondatára*. I. Szó, szó, szó. II. Kire? Mire? = Ezredvég, 2/21–22. p.
37. BARÁNYI Ferenc: *Bolondok*. = Tekintet, 2/22. p.
38. BARÁNYI Ferenc: *Fejedelmek figyelmébe*. = Ezredvég, 2/20. p.
39. BARÁNYI Ferenc: *Költői kérdések*. = Ezredvég, 2/19. p.
40. BARÁNYI Ferenc: *Magyarok*. = Tekintet, 2/23. p.
41. BÁTHORI Csaba: *Tavaszi akroszítikon*. = Napút, 3/8. p.
42. BECK Tamás: *Apám ideje*. = Műhely, 1/31. p.
43. BECK Tamás: *A bóján túl*. = Tempevölgy, 1/26. p.
44. BECK Tamás: *Jézus fivére*. = Tempevölgy, 1/26. p.
45. BECK Tamás: *Ovidius képében*. = Műhely, 1/31. p.
46. BECK Tamás: *Színképelemzés*. = Műhely, 1/31. p.
47. BÉKI István: *Oltbatalan*. = Napút, 3/6. p.
48. BENDE Tamás: *hírek*. = Tiszatáj, 3/37. p.
49. BENDE Tamás: *nem én*. = Tiszatáj, 3/37. p.
50. BENDE Tamás: *ölel*. = Műhely, 1/39. p.
51. BENDE Tamás: *pincesor*. = Tiszatáj, 3/38–39. p.
52. BENKE László: *Márai Sándor utolsó pillanata*. = Napút, 3/9. p.
53. BERTÓK László: *Firkák a szalmaszára*. 17. (Harkány). Pálma. Gyógyfürdőben. Csak. Tenyéryni. Út menti. Gyógytornász. Tanuló. Magyar. A monda. 21. (Apránként hozod föl). Ország. Frakció. Az egyik. A másik. A menthetetlen. Üres. Élet. A lélek. Hajolj meg. = Jelenkor, 3/249–251. p.
54. BERTÓK László: *Firkák a szalmaszára 20. (Mintba álmadnál)*. Születésnap. Dolgaikat. A másik vége. Között. Ától zéig. Ó, éden-

55. BÍRÓ József: *Visszhang (1)*. = Tiszatáj, 4/87. p.
 56. BÍRÓ József: *Visszhang (2)*. = Tiszatáj, 4/88. p.
 57. BÍRÓ József: *Visszhang (3)*. = Tiszatáj, 4/89. p.
 58. BIRTALAN Ferenc: *Harminhárom év*. = Eső, 1/6–7. p.
 59. BIRTALAN Ferenc: *Kiss Bence!* = Parnasszus, 1/95. p.
 60. BIRTALAN Ferenc: *Sláger*. = Eső, 1/7–8. p.
 61. BIRTALAN Ferenc: *Személyes név má sok*. = Ezredvég, 2/37. p.
 62. BIRTALAN Ferenc: *Ültetés*. = Liget, 3/22–23. p.
 63. BIRTALAN Ferenc: *A véceláncot*. = Parnasszus, 1/92–94. p.
 64. BODA Magdolna: *apám utolsó útja*. = Műhely, 1/35. p.
 65. BODA Magdolna: *be fogom jární a földet*. = Liget, 3/25. p.
 66. BODA Magdolna: *sejtek*. = Műhely, 1/35. p.
 67. BOGDÁN László [Vaszilij BOGDANOV]: *A Farkas utcai templom*. – Egy hosszú utazás vége. – = Székelyföld, 4/5–6. p.
 68. BOGNÁR Péter: *A-0183/20130906*. = Holmi, 3/282. p.
 69. BOGNÁR Péter: *A-0712/20120719*. = Holmi, 3/281. p.
 70. BOGNÁR Péter: *A-3019/20060529*. = Holmi, 3/281–282. p.
 71. BOTÁR Attila: *Ilyen körül*. = Napút, 3/10. p.
 72. BOTOS Ferenc: *Áldozathozatal*. = Ezredvég, 2/49. p.
 73. BOZÓK Ferenc: *Kardvirág*. = Ezredvég, 2/30. p.
 74. BOZÓK Ferenc: *Lucifer*. = Vár, 1/25. p.
 75. BOZÓK Ferenc: *Újév*. = Vár, 1/25. p.
 76. BÖSZÖRMÉNYI Zoltán: *Majorana az ablakban áll*. = Irodalmi Jelen, 4/42–43. p.
 77. BÖSZÖRMÉNYI Zoltán: *Majorana a reggeli fényben*. = Irodalmi Jelen, 3/3. p.
 78. BUDA Ferenc: *Anagrammák*. Anagrammák. Békeszerződés. Akasztófavirág. Bölcsöde. Alkotmánybírótság. Cellamagány. Áramtalanítás. Csereszabatos. Csödeljárás. Bankautomata. Devizahitel. Egy örült naplója. Gilisztajár. Gyorsétterem. Előválasztás. Határátkelő. Helyszíni szemle. Eu-tárgyalás. Hitelintézet. Felkezeti vita. Intenzív osztály. Iskola. Járasi hivatal. Légiriadó. Kapituláció. Megelőző csapás. Kémelhárítás. Nádi farkas. Napamasszony. 2013. Nehez-
- telés. Klinika. Népáradat. Nézeteltérés. Repülő hollandi. Nyereszkedés. Salátaöntet. Oroszlánketrec. Szabadkikötő. Ötfokú zene. Türelmetjáték. Parlamenti demokrácia. Postahivatal. Utazási iroda. Üzletfilozófia. Zavarórepülés. Zsebszerződés. Válságkezelés. Zsoldos katona. = Álföld, 4/35–40. p.
 79. BUDA Ferenc: *Hatször két haiku*. = Forrás, 4/3. p.
 80. BURKUS Zoltán: *Adagio*. = Műhely, 1/34. p.
 81. BURKUS Zoltán: *Karácsony*. = Műhely, 1/34. p.
 82. BURKUS Zoltán: *Világhologram*. = Műhely, 1/34. p.
 83. CZIGÁNY György: *Álomba zárt*. = Vigilia, 4/282. p.
 84. CZIGÁNY György: *Emlékezet*. = Magyar Napló, 4/19. p.
 85. CZIGÁNY György: *József Attila*. = Napút, 3/10. p.
 86. CZIGÁNY György: *Révvaló végén*. = Vigilia, 4/282. p.
 87. CZIGÁNY György: *Se nyár*. = Vigilia, 4/283. p.
 88. CZIGÁNY György: *Szép magyar liliom*. = Magyar Napló, 4/18. p.
 89. CZILCZER Olga: *II. cento*. = Napút, 3/11. p.
 90. CZILCZER Olga: *Ahogy a cseresznye*. = Liget, 3/67. p.
 91. CSABA Ferenc: *Lélebbe zárva*. = Vár, 1/45. p.
 92. CSÁK Gyöngyi: *Elégtétel*. = Vár, 1/43. p.
 93. CSÁK Gyöngyi: *Közlelési kísérlet*. = Vár, 1/42. p.
 94. CSÁK Gyöngyi: *Létfeltétel*. = Vár, 1/43. p.
 95. CSÁK Gyöngyi: *Varjú szállta völgly*. = Vár, 1/44. p.
 96. CSAVOSSY György: *Üzenet más térből*. = Helikon, április 25. 17. p.
 97. CSEHY Zoltán: *Kifeszített hexameterek*. = Napút, 3/8. p.
 98. CSEHY Zoltán: *A szép tisztessége*. I., II., III. = Kalligram, 3/69. p.
 99. CSIDER István Zoltán: *Rendrakás*. A hideg kövön. Nincs háború. Egy rossz krimi címe. = Műút, 2/30–31. p.
 100. CSÍKI András: *a telet már nem éri meg*. = Helikon, március 10. 13. p.
 101. CSILLAG Tamás: *Amikor szomorú vagy*. = Bárka, 2/24. p.
 102. CSILLAG Tamás: *Lámpaoltás*. = Bárka, 2/23–24. p.
 103. CSILLAG Tamás: *Másfajta*. = Bárka, 2/24–25. p.

104. CSILLAG Tamás: *Rózsaroncsok a hóban.* = Bárka, 2/23. p.
105. CSONTOS János: *Elíziumi pástok.* = Napút, 3/12. p.
106. CSONTOS János: *Krakkói szonettek.* = Magyar Napló, 4/20. p.
107. CSONTOS Mária: *Kompromissum-kész-ség.* = Helikon, április 25. 17. p.
108. CSONTOS Mária: *Neverending Story.* = Helikon, április 25. 17. p.
109. CSONTOS Mária: *Színévesztés.* = Helikon, április 25. 17. p.
110. DARÁNYI Sándor: *Féltalom.* = Műhely, 1/38. p.
111. DARÁNYI Sándor: *Tereprendezés.* = Holmi, 3/257. p.
112. DARÁNYI Sándor: *A többi.* = Holmi, 3/256–257. p.
113. DARÁNYI Sándor: *Tömegvonzás.* = Műhely, 1/38. p.
114. DARÁZS Énikő: *Messze a mindentől, közel a mindenhez.* = Magyar Műhely, 1/8–10. p.
115. DEBRECZENY György: *arcukat elken-dőzik.* = Irodalmi Jelen, 4/27. p.
116. DEBRECZENY György: *fuldoklás nél-kül.* = Irodalmi Jelen, 4/26. p.
117. DEBRECZENY György: *bátrafelé ha-ladsz.* = Irodalmi Jelen, 4/28. p.
118. DEBRECZENY György: *jobban szerettem volna.* = Élet és Irodalom, március 14. 14. p.
119. DEBRECZENY György: *szememben éggel szememben rekvimmel.* = Élet és Irodalom, március 14. 14. p.
120. DEBRECZENY György: *Zsoltár.* = Ez-redvég, 2/49. p.
121. DERES Kornélia: *Déríker.* = Magyar Napló, 3/32. p.
122. DERES Kornélia: *Gazda.* = Bárka, 2/38. p.
123. DERES Kornélia: *Hidegsor.* = Bárka, 2/38. p.
124. DERES Kornélia: *Ignác.* = Bárka, 2/39. p.
125. DERES Kornélia: *Öregrend.* = Magyar Napló, 3/32. p.
126. DERES Kornélia: *Szárazszerda.* = Bárka, 2/39–40. p.
127. DEZSŐ Anna: *Nyitott tenyérrel integettem.* = Ezredvég, 2/43. p.
128. DEZSŐ Anna: *Szabad ég.* = Ezredvég, 2/43. p.
129. DEZSŐ Anna: *Végkárhozat.* = Ezredvég, 2/43. p.
130. DIMÉNY–[HASZMANN] Árpád: *áram-kör.* = Helikon, március 10. 10. p.
131. DIMÉNY–[HASZMANN] Árpád: *A hó szaga.* = Székelyföld, 4/9. p.
132. DIMÉNY–[HASZMANN] Árpád: *meg-féjtések a Seraphinianus-kódexből.* = Helikon, március 10. 10. p.
133. DOBAI Péter: *La belle dame sans merci.* = Napút, 3/100. p.
134. DOBAI Péter: *A lombok műve.* = Tiszatáj, 4/25–24. p.
135. DOBAI Péter: *Merészelní minden médiu-mot.* = Napút, 3/101. p.
136. DOBAI Péter: *Pálmák és renováció.* = Hite, 4/33. p.
137. DOBAI Péter: *A régi internátus azóta el-avadult kertjén átíromodva.* = Tekintet, 2/32. p.
138. DOBAI Péter: *Régi képeslapok Abbáziá-ból 1914.* = Tekintet, 2/31. p.
139. DOBAI Péter: *S íme megszöndül a csönd.* = Hite, 4/32. p.
140. DOBAI Péter: *S íme megszöndül a csönd.* = Napút, 3/99. p.
141. DOBAI Péter: *Semmiben nem érdemes ké-tekedni.* = Hite, 4/31. p.
142. DOBOZI Eszter: *Gilgames és Enkidu.* = Forrás, 3/31. p.
143. DOBOZI Eszter: *Igék, számok.* = Napút, 3/13. p.
144. DOBOZI Eszter: *Kéklő.* = Napút, 3/13. p.
145. DOBOZI Eszter: *Variációk egy témára.* I. egykoron. II. ki ő? III. vágy. IV. megérke-zés. = Forrás, 3/31–32. p.
146. DÖBRENTEI Kornél: *Pompeji strázsán.* = Hite, 3/25–26. p.
147. DRÉGELY István: *Fekete-fehér.* = Ezred-vég, 2/31. p.
148. DSIDA Jenő: *Egyszerű vers a kegyelemről.* = Napút, 2/114. p.
149. DSIDA Jenő: *Tizenkét éves...* = Vigilia, 4/285. p.
150. DUDÁS Sándor: *A csönd bangjai.* = Bárka, 2/33. p.
151. DUDÁS Sándor: *Lehet üzenni.* = Bárka, 2/32. p.
152. DUDÁS Sándor: *Mozgó csönd.* = Bárka, 2/32–33. p.
153. DUKAY Barnabás: *...önmagunk porát szemünkbe fújja a szél.* = Vigilia, 4/278. p.
154. DUKAY Barnabás: *... s a hegven sincs semmi?* = Vigilia, 4/279. p.
155. DUKAY Nagy Ádám: *Biopszia.* = Palóc-föld, 2/16. p.
156. DUKAY Nagy Ádám: *A toronynak.* = Palóc-föld, 2/17. p.
157. EGYED Emese: *Oda-viszsa.* Utazás. Vezess. = Székelyföld, 3/9–10. p.
158. FAGYAS Róbert: *Átutazás.* = Eső, 1/61. p.

159. FAGYAS Róbert: *Ötör Félegybáznál.* = Eső, 1/62. p.
160. FARKAS Kristóf Liliom: *Blowjob (és cigi).* = Műút, 2/34. p.
161. FECSKE Csaba: *Április II.* = Napút, 3/14. p.
162. FECSKE Csaba: *Felén túl.* = Bárka, 2/31. p.
163. FECSKE Csaba: *Hát ezért?* = Magyar Napló, 4/46. p.
164. FECSKE Csaba: *Könnyű esti sértés.* = Bárka, 2/31. p.
165. FECSKE Csaba: *Saját öröm.* = Magyar Napló, 4/46. p.
166. FECSKE Csaba: *Várom.* = Bárka, 2/30. p.
167. FEKETE Anna: *Este, mifélek.* = Hite, 3/62. p.
168. FEKETE Anna: *Hideg, szikrázó.* = Hite, 3/62. p.
169. FEKETE György: *Soproni imádság.* = Hite, 3/56. p.
170. FEKETE Vince: *Betegem.* = Forrás, 3/54–55. p.
171. FEKETE Vince: *Farkasárpadolás.* = Székelyföld, 4/10–11. p.
172. FEKETE Vince: *Szüli/napi.* = Forrás, 3/53–54. p.
173. FENYVESI Orsolya: *Az átok.* = Kalligram, 3/54. p.
174. FENYVESI Orsolya: *Der Hölle Rache.* = Kalligram, 3/56. p.
175. FENYVESI Orsolya: *Egy másik nap.* = Kalligram, 3/55. p.
176. FENYVESI Orsolya: *Különös középkor.* = Kalligram, 3/55. p.
177. FENYVESI Orsolya: *A tanácsadó.* = Kalligram, 3/56. p.
178. FENYVESI Ottó: *Maximum Rock and Roll.* = Tiszatáj, 4/3–5. p.
179. FERENC Imre: *Amikor az öregemberek.* = Székelyföld, 4/13–14. p.
180. FERENCZES István: *Brave new world.* = Kortárs, 3/3. p.
181. FERENCZES István: *Függelek.* = Székelyföld, 4/12. p.
182. FILIP Tamás: *Az omlás villámai.* = Bárka, 2/21. p.
183. FILIP Tamás: *Azonosság.* = Forrás, 4/48. p.
184. FILIP Tamás: *Edzőterem.* = Forrás, 4/50. p.
185. FILIP Tamás: *Esély.* = Forrás, 4/49. p.
186. FILIP Tamás: *Fehéredik.* = Forrás, 4/47. p.
187. FILIP Tamás: *Hol vagy?* = Holmi, 3/343. p.
188. FILIP Tamás: *A képzelet látogatói.* = Forrás, 4/47. p.
189. FILIP Tamás: *A mibeztartás végett.* = Eső, 1/23. p.
190. FILIP Tamás: *Mitől szédülök.* = Forrás, 4/50. p.
191. FILIP Tamás: *Spirálfűzet.* = Bárka, 2/21–22. p.
192. FILIP Tamás: *Torokhangok.* = Forrás, 4/49. p.
193. FILIP Tamás: *Töprengés.* = Forrás, 4/48. p.
194. FILIP Tamás: *Világvére.* = Holmi, 3/343. p.
195. FÜLÖP György: *Berlinen át.* = Helikon, március 10. 13. p.
196. FÜZESI Magda: *Predestináció.* = Napút, 3/15. p.
197. GÁL Sándor: *Kilenc táltos pentaton subo-gása.* = Hite, 4/23–24. p.
198. GARACZI László: *Afótel.* = Bárka, 2/51. p.
199. GARACZI László: *Huncut öszikék.* = Bárka, 2/51–52. p.
200. GÁTI István: *Szofia Tolsztaja balladája.* = Parnasszus, 1/109–110. p.
201. GELLÉN-MIKLÓS Gábor: *A dolgok gyökerét.* = Élet és Irodalom, április 11. 14. p.
202. GELLÉN-MIKLÓS Gábor: *Egy pillanatra.* = Jelenkor, 4/417. p.
203. GELLÉN-MIKLÓS Gábor: *Nocturnal.* = Élet és Irodalom, április 11. 14. p.
204. GELLÉN-MIKLÓS Gábor: *A szeretet zsíros.* = Élet és Irodalom, április 11. 14. p.
205. GELLÉN-MIKLÓS Gábor: *Visz az út.* = Jelenkor, 4/417–418. p.
206. GEREVICH András: *Határidő.* CG emlékére. = Jelenkor, 3/253–257. p.
207. GÖKHAN, Ayhan: *János, nem az evangé-liumból a második napon.* = Holmi, 3/309–310. p.
208. GÖMÖRI György: *1941: Lukács a Ljub-jankán.* = Élet és Irodalom, április 4. 17. p.
209. GÖMÖRI György: *Furcsa idő.* = Tekintet, 2/24. p.
210. GÖMÖRI György: *Hit, remény, pártpro-gram.* = Tekintet, 2/24. p.
211. GÖMÖRI György: *A költő meghatáro-zása.* = Alföld, 3/14. p.
212. GÖMÖRI György: *A mélymagyar.* = Alföld, 3/14. p.
213. GÖMÖRI György: *Nyári bajnal a Tioga-tónál.* = Forrás, 4/18. p.
214. GYÁRFÁS Endre: *A költő.* = Napút, 3/4. p.
215. GYÁRFÁS Endre: *Két szarvasfő.* = Élet és Irodalom, március 21. 17. p.
216. GYÁRFÁS Endre: *Munka nélkül.* = Élet és Irodalom, március 21. 17. p.
217. GYIMESI László: *Bolond Istók dalosköny-véből.* 36. = Ezredvég, 2/29. p.

218. GYIMESI László: *Szél fut fölöttünk.* = Tempevölgy, 1/42. p.
219. GYIMESI László: *Telvégi zsoltár-törédek.* = Ezredvég, 2/29. p.
220. GYÓRFI Kata: *csúszda.* = Műút, 2/32. p.
221. GYÓRFI Kata: *dor.* = Műút, 2/33. p.
222. GYÓRFI László: *Aranyeső.* = Forrás, 4/15–16. p.
223. GYÓRFI László: *Az utolsó szál.* = Forrás, 4/13–14. p.
224. GYÓRFI László: *Gondviselés.* = Forrás, 4/14. p.
225. GYÓRFI László: *József Attila.* = Napút, 3/11. p.
226. GYÓRFI László: *Préda.* = Forrás, 4/16–17. p.
227. HAJTMAN Kornél: *furulya.* = Palócföld, 2/8. p.
228. HAJTMAN Kornél: *nagybögő.* = Palócföld, 2/7. p.
229. HALASI Zoltán: *Opus Dei.* = Élet és Irodalom, április 18. 14. p.
230. HALMAI Tamás: *A boldogtalan.* = Vigilia, 4/283. p.
231. HALMAI Tamás: *Abogy gyarapszik.* = Vigilia, 4/283. p.
232. HALMAI Tamás: *Erdei hittan.* = Vigilia, 4/283. p.
233. HARTAY Csaba: *Kontúrvesszett.* = Palócföld, 2/4. p.
234. HARTAY Csaba: *Tandemnénaság.* = Palócföld, 2/6. p.
235. HARTAY Csaba: *Ugyanveled.* = Palócföld, 2/3. p.
236. HARTAY Csaba: *Zárva vonz.* = Palócföld, 2/5. p.
237. HÁY János: *Egészben maradni.* = Élet és Irodalom, április 4. 17. p.
238. HÁY János: *Egykor.* = Eső, 1/3–5. p.
239. HÁY János: *Nem négy év.* = Élet és Irodalom, április 4. 17. p.
240. HEGYI BOTOS Attila: *Csin Ország Ékessége.* 1. dallam (Cing-Sang). 2. dallam (Cing-Ce). 3. dallam (Cing-Kiao) = Napút, 2/54. p.
241. HÉTVÁRI Andrea: *Álomváros.* = Napút, 2/56. p.
242. HEVESI Judit: *állandóság.* = Tempevölgy, 1/21. p.
243. HEVESI Judit: *kiáltók.* = Bárka, 2/43. p.
244. HEVESI Judit: *napiaink fölött.* = Tempevölgy, 1/21. p.
245. HEVESI Judit: *otthonatlan.* = Bárka, 2/43. p.
246. HEVESI Judit: *szelideknek.* = Bárka, 2/44. p.
247. HEVESI Judit: *útrovezető.* = Élet és Irodalom, április 11. 17. p.
248. HEVESI Judit: *valamivel később.* = Bárka, 2/44. p.
249. HORGAS Béla: *Festetlen korfui kavicsok.* = Liget, 3/12–13. p.
250. HORGAS Béla: *Primula maxima.* = Liget, 3/11. p.
251. HORVÁTH Ferenc: *?* = Napút, 3/16. p.
252. HORVÁTH Imre Olivér: *Alastair Cockburn.* = Irodalmi Jelen, 4/118. p.
253. HORVÁTH Imre Olivér: *Dr. Hermes Graham.* = Irodalmi Jelen, 4/119. p.
254. HORVÁTH Imre Olivér: *Hannibal.* = Irodalmi Jelen, 4/116. p.
255. HORVÁTH Imre Olivér: *Kedves főnök.* = Irodalmi Jelen, 4/116–117. p.
256. HORVÁTH Imre Olivér: *Kísértethistória.* = Irodalmi Jelen, 4/117. p.
257. HORVÁTH Imre Olivér: *Watson.* = Irodalmi Jelen, 4/120. p.
258. HUDY Árpád: *Almátlan édenkert.* = Irodalmi Jelen, 4/45–49. p.
259. IANCU Laura: *Este a faluban (6).* = Napút, 3/98. p.
260. IANCU Laura: *Este a faluban (7).* = Magyar Napló, 4/29. p.
261. IANCU Laura: *Holdjárás.* = Magyar Napló, 4/28. p.
262. IANCU Laura: *Szőkevény.* = Magyar Napló, 4/28. p.
263. IMRE Flóra: *Rítus.* = Holmi, 3/288. p.
264. IMRE Flóra: *Ronsard kuplét énekel.* = Holmi, 3/288. p.
265. JÁNK Károly: *Ahol a tajték átszűrlemlik.* = Székelyföld, 3/6. p.
266. JÁNK Károly: *Gyöngyhalász.* = Székelyföld, 3/5. p.
267. JÁSZ Attila: *egy nap, amikor. OrpőEur.* = Élet és Irodalom, április 25. 17. p.
268. JÁSZ Attila: *futó árnyak.* = Élet és Irodalom, április 25. 17. p.
269. JÁSZ Attila: *három nap.* = Élet és Irodalom, április 25. 17. p.
270. JÁSZ Attila: *hattyúdal.* = Élet és Irodalom, április 25. 17. p.
271. JÁSZ Attila: *a hiba szépsége.* = Élet és Irodalom, április 25. 17. p.
272. JÁSZ Attila: *kényszerénemesség.* = Élet és Irodalom, április 25. 17. p.
273. JÁSZ Attila: *készlet.* = Élet és Irodalom, április 25. 17. p.
274. JÁSZ Attila: *névnapima.* = Pannonhalmi Szemle, 1/89. p.
275. JENEI Gyula: *Avar.* = Élet és Irodalom, március 7. 17. p.

276. JENEI Gyula: *Elmerül.* = Magyar Napló, 3/33. p.
277. JENEI Gyula: *Lebegés.* = Magyar Napló, 3/33. p.
278. JENEI Gyula: *Óvoda.* = Élet és Irodalom, március 7. 17. p.
279. JENEI Gyula: *Úttörő.* = Élet és Irodalom, március 7. 17. p.
280. JÓNÁS Tamás: *Completum est quod DIXI de operatio solis.* = 2000, 4/40. p.
281. JÓNÁS Tamás: *Egyedül magamban.* = Liget, 3/21. p.
282. JÓNÁS Tamás: *Gyalog a pokolba.* = Eső, 1/55. p.
283. JÓNÁS Tamás: *Ikarus.* = Tiszatáj, 3/20. p.
284. JÓNÁS Tamás: *Még maradék.* = 2000, 4/41. p.
285. JÓNÁS Tamás: *Mindent a boldogságról.* = Eső, 1/56. p.
286. JÓNÁS Tamás: *Mint fű.* = Irodalmi Jelen, 3/25. p.
287. JÓNÁS Tamás: *Odaátról.* = Irodalmi Jelen, 3/24. p.
288. JÓNÁS Tamás: *Összegzés.* = Tiszatáj, 3/20. p.
289. JÓNÁS Tamás: *Szárnyas idő.* = 2000, 4/41. p.
290. JÓNÁS Tamás: *Szegények.* = Irodalmi Jelen, 4/20. p.
291. JÓNÁS Tamás: *Szeretetelegia.* = Irodalmi Jelen, 3/23. p.
292. JÓNÁS Tamás: *Szószedés* (eposzi talajgyakorlat). = 2000, 4/40. p.
293. JÓNÁS Tamás: *Werfelnek.* = Irodalmi Jelen, 3/23. p.
294. KÁCSOR Zoltán, M.: *A harmadik ajtó.* = Műhely, 1/36. p.
295. KALÁSZ Márton: *Fohász.* = Napút, 2/115. p.
296. KÁNTOR Zsolt: *A szőlőtő kék rézgálica rejt.* = Műút, 2/16. p.
297. KARÁCSONY Zsolt: *Húzás és törés.* = Bárka, 2/4. p.
298. KARÁCSONY Zsolt: *Lezárt szabadvers.* = Bárka, 2/3. p.
299. KARÁDI Márton: *Költözés.* = Forrás, 4/62. p.
300. KARÁDI Márton: *Költöztetők.* = Forrás, 4/62–63. p.
301. KARÁDI Márton: *A ragaszkodás fokozatai.* = Forrás, 4/61. p.
302. KARÁDI Márton: *A tárgyak új élete.* = Forrás, 4/61. p.
303. KARAFIÁTH Orsolya: *A nagy.* = Élet és Irodalom, április 18. 17. p.
304. KELE Dóra: *a szoba is érzi.* = Tempevölgy, 1/22. p.
305. KELE Dóra: *metamorfózis.* = Tempevölgy, 1/22. p.
306. KELEMEN Lajos: *Iancu Laurának.* = Magyar Napló, 4/36. p.
307. KELEMEN Lajos: *Mély bang.* = Parnaszszus, 1/41. p.
308. KENÉZ Ferenc: *Apróságok, alkatrészek.* = Helikon, április 10. 9. p.
309. KENÉZ Ferenc: *Csakazértis.* = Helikon, április 10. 9. p.
310. KENÉZ Ferenc: *A Hold innenső oldala.* = Székelyföld, 3/147. p.
311. KENÉZ Ferenc: *Kelet-Európai rubatár.* = Helikon, április 10. 9. p.
312. KENÉZ Ferenc: *A múlt egy párfőm-illat.* = Helikon, április 10. 9. p.
313. KENÉZ Ferenc: *Zsuzsánna és a vénék.* = Helikon, április 10. 9. p.
314. KERÉK Imre: *3 akrosztichon J. A. nevére.* = Napút, 3/17. p.
315. KESZTHELYI György: *Égi és földi szerepek (egy virágszál Évának).* = Várad, 3/14. p.
316. KESZTHELYI György: *Megpróbálok valamit újat.* = Várad, 3/13–14. p.
317. KESZTHELYI György: *Napszilánkok.* = Várad, 3/12. p.
318. KESZTHELYI György: *Nincs kérdéjel.* = Várad, 3/13. p.
319. KESZTHELYI György: *Óévi madár.* = Várad, 3/11. p.
320. KIBÉDI VARGA Áron: *Csak.* = Tiszatáj, 3/19. p.
321. KIBÉDI VARGA Áron: *Kobolni.* = Tiszatáj, 3/18. p.
322. KIBÉDI VARGA Áron: *Lebet.* = Tiszatáj, 3/18. p.
323. KIBÉDI VARGA Áron: *Pontosan.* = Tiszatáj, 3/19. p.
324. KIRÁLY László: *Őr angyal ember.* = Székelyföld, 4/17. p.
325. KIRÁLY Levente: *Ahol vége.* = Alföld, 3/14–15. p.
326. KIRÁLY Levente: *Az ég mégis.* = Székelyföld, 3/23. p.
327. KIRÁLY Levente: *Lélegzetét vissza.* = Székelyföld, 3/23. p.
328. KIRÁLY Levente: *Magáról nem.* = Alföld, 3/15. p.
329. KIRÁLY Levente: *Mi megment.* = Székelyföld, 3/22. p.
330. KIRÁLY Levente: *Miféle nyelv.* = Alföld, 3/15–16. p.

331. KIRÁLY Levente: *Ők álltak kint.* = Székelyföld, 3/22–23. p.
332. KIRÁLY Levente: *Pespektíva a kezdetekhez.* = Alföld, 3/16. p.
333. KISS Anna: *Hóban, álomban.* = Parnasszus, 1/5–7. p.
334. KISS Anna: *Hold, kabát.* = Parnasszus, 1/7–9. p.
335. KISS Anna: *landolások.* = Parnasszus, 1/9–11. p.
336. KISS Benedek: *Acsargó lettem.* = Forrás, 3/13. p.
337. KISS Benedek: *Kötöz a bűség.* Mezey Katalinnak a sokadikra. = Forrás, 3/11. p.
338. KISS Benedek: *Mindenek megköszöntése.* Korda Zsuzsikának és Sárdi Gézának ajánlom. = Forrás, 3/12. p.
339. KISS Benedek: *Nem szán az idő.* = Forrás, 3/10. p.
340. KISS Benedek: *Zöldjüket a fák felejtik.* = Forrás, 3/10–11. p.
341. KISS Judit Ágnes: *Hallgat.* = Holmi, 3/289. p.
342. KISS Judit Ágnes: *Sebhelyek.* = Holmi, 3/289. p.
343. KISS Judit Ágnes: *Száműztetés.* = Jelenkor, 4/379–380. p.
344. KISS Judit Ágnes: *Utóirat.* = Jelenkor, 4/379. p.
345. KISS Lehel: *Álmok.* = Várad, 3/37. p.
346. KISS Lehel: *Mire ebredezni kezd a város.* = Várad, 3/35–36. p.
347. KISS Lehel: *A papok a kriptába mennek.* = Várad, 3/36–37. p.
348. KISS Lehel: *Várad kubikosok.* = Várad, 3/35. p.
349. KODOLÁNYI Gyula: *Archaikus töredékek.* 9 Archaikus reggel. 10 James Hillman. = Magyar Napló, 4/55. p.
350. KODOLÁNYI Gyula: *Üzenetek W. Sh.-tól.* 65 Nem több, mint virágé. No stronger than a flower. = Magyar Napló, 4/55. p.
351. KOLLÁR Árpád: *Badar.* = Híd, 3/6. p.
352. KOLLÁR Árpád: *Nálunk.* = Híd, 3/6. p.
353. KOLLÁR Árpád: *Zagyvölgy.* = Híd, 3/7. p.
354. KOOSÁN Ildikó: *Uram! Fogadj el engem!* *zsoltár.* = Ezredvég, 2/39. p.
355. KOVÁCS András Ferenc: *Envoi, 1564–2014.* = Jelenkor, 4/381. p.
356. KOVÁCS András Ferenc: *Ötvenkilences szonett.* = Holmi, 4/383. p.
357. KOVÁCS András Ferenc: *Az ötvenötödikre.* Shakespeare 55. szonettjére. = Jelenkor, 4/381. p.
358. KOVÁCS András Ferenc: *A puszta színház.* = Holmi, 4/383–385. p.
359. KOVÁCS András Ferenc: *Vers tékozló bakokkal.* = Székelyföld, 4/18–19. p.
360. KOVÁCS Márton: *biéna.* = Műhely, 1/40. p.
361. KÓRIZS Imre: *Csirketemetés és asztallapleányek.* = Holmi, 4/467–468. p.
362. KULCSÁR Árpád: *címtelek.* I. II. III. = Irodalmi Jelen, 3/118–120. p.
363. KULCSÁR Árpád: *verespatak, szerelmem – szerelmem, verespatak.* = Irodalmi Jelen, 3/117–118. p.
364. KÜRTI László: *akit sosem várnak.* = Hítel, 4/75–76. p.
365. KÜRTI László: *maradjunk ennyiben.* = Magyar Napló, 3/43. p.
366. KÜRTI László: *meditáció.* = Magyar Napló, 3/43. p.
367. KÜRTI László: *remetelakás.* = Magyar Napló, 3/43. p.
368. KÜRTI László: *vonatos vers, baza.* = Hítel, 4/75. p.
369. LACKFI János: *Legjobb esetben.* = Eső, 1/57–58. p.
370. LACKFI János: *A levágott mellű filmcsilag-paradigma.* = Jelenkor, 4/411–413. p.
371. LACKFI János: *Másik felbő.* = Eső, 1/56–57. p.
372. LACKFI János: *A pucér lantos-paradigma.* = Jelenkor, 4/413–415. p.
373. LADÁNYI Mihály: *Munkások.* = Ezredvég, 2/4. p.
374. LADÁNYI Mihály: *Spirituálé.* = Ezredvég, 2/3–4. p.
375. LAKATOS Mihály: *A fehér-nyikó mentén.* = Székelyföld, 4/20–21. p.
376. LANCZKOR Gábor: *Két Auróra-monológ.* = Kalligram, 3/52. p.
377. LANCZKOR Gábor: *Tribünt barkácsoló...* = Kalligram, 3/53. p.
378. LÁSZLÓ Zsolt: *Távolatok.* = Vár, 1/8–9. p.
379. LÁSZLÓFFY Csaba: *(Kassa).* = Napút, 3/13. p.
380. LÁZÁR Bence András: *Az vagy, aki egy nő miatt.* = Kalligram, 3/32. p.
381. LÁZÁR Bence András: *De profundis.* = Kalligram, 3/33. p.
382. LÁZÁR Bence András: *Az estétől szép.* = Kalligram, 3/33. p.
383. LÁZÁR Bence András: *Ez a kép most.* = Kalligram, 3/32. p.
384. LÁZÁR Bence András: *Halottak közt.* = Palócföld, 2/15. p.
385. LÁZÁR Bence András: *Hideg.* = Parnasszus, 1/115. p.
386. LÁZÁR Bence András: *Rózsák nyílnak a balkonon.* = Parnasszus, 1/116. p.

387. LÁZÁR Bence András: *Százötvenegyedik zsoltár.* = Kalligram, 3/31. p.
388. LÁZÁR Bence András: *A várakozás végső mező.* = Palócföld, 2/14. p.
389. LEGÉNDY Jácint: *olasz bernyőtalpasok.* Tóvers. = Tiszatáj, 4/26. p.
390. LEGÉNDY Jácint: *tüntetés.* Instead of meeting. = Tiszatáj, 4/26. p.
391. LÉKA Géza: *Posztmodern Kossuth-díj.* = Hítel, 4/69. p.
392. LÉKA Géza: *Röhögnél rajtam.* = Hítel, 4/69. p.
393. LÉKA Géza: *Se papír, se penna.* = Hítel, 4/70. p.
394. LELESZI Balázs Károly: *Intimitás.* = Confessio, 1/38. p.
395. LELESZI Balázs Károly: *Isten könnyei.* = Confessio, 1/39. p.
396. LELESZI Balázs Károly: *Menni, menni kell.* = Confessio, 1/38. p.
397. LENGYEL Tamás: *Hányba.* = Parnasszus, 1/111–112. p.
398. LENGYEL Tamás: *Kellemes Hús.* = Parnasszus, 1/112. p.
399. LIPCSEY Emőke: *Csak egy emlék.* = Bárka, 2/28. p.
400. LIPCSEY Emőke: *Illatok tükre.* = Bárka, 2/29. p.
401. LÖVÉTEI LÁZÁR László: *Forrás.* = Forrás, 3/51–52. p.
402. MACSOVSZKY Péter: *Hirtelen elutasítás.* = Tiszatáj, 4/90. p.
403. MACSOVSZKY Péter: *Nem lehet megfejtteni.* = Tiszatáj, 4/90–91. p.
404. MADÁR János: *Világ ékessége.* = Műhely, 1/33–33. p.
405. MAGYARI Barna: *Ákrosztichon Márai-ból.* = Napút, 3/19. p.
406. MAGYARI Barna: *Episztola a nagy elődnek.* = Napút, 3/19. p.
407. MAGYARI Barna: *Hangsúlyban hajlik a térded.* = Műút, 2/27. p.
408. MARNO János: *Egészségügy.* = Alföld, 3/4. p.
409. MARNO János: *Felkelés Budapesten.* = Alföld, 3/3–4. p.
410. MARNO János: *Trónom barca.* = Alföld, 3/3. p.
411. MARSALL László: *(Balföl.)* = Magyar Napló, 4/4. p.
412. MARSALL László: *Egyre gyatrább.* = Magyar Napló, 4/7. p.
413. MARSALL László: *(Elegünk volt.)* = Magyar Napló, 4/3. p.
414. MARSALL László: *(„Lehetőségem”).* = Magyar Napló, 4/5. p.
415. MARSALL László: *(Még barcolsz.)* = Magyar Napló, 4/3. p.
416. MARSALL László: *(Megismertem a fényt.)* = Magyar Napló, 4/6. p.
417. MARSALL László: *(Ottbontalan.)* = Magyar Napló, 4/4. p.
418. MARSALL László: *(Ővj csak magadtól.)* = Magyar Napló, 4/6. p.
419. MARSALL László: *(Ősz.)* = Magyar Napló, 4/6. p.
420. MARSALL László: *(Rábagybatom.)* = Magyar Napló, 4/5. p.
421. MARSALL László: *(Tüdőben.)* = Magyar Napló, 4/3. p.
422. MARTON Réka Zsófia: *Hótánc.* = Helikon, április 10. 12. p.
423. MELIORISZ Béla: *Csak vár.* = Jelenkor, 4/416. p.
424. MELIORISZ Béla: *Mivé lesz.* = Jelenkor, 4/416. p.
425. MELIORISZ Béla: *Októberi fűl.* = Jelenkor, 4/416. p.
426. MEZEY Katalin: *Ami felvitte a hegyre.* = Magyar Napló, 4/17. p.
427. MOLNÁR Zsolt: *Hallgatások.* = Várad, 3/25. p.
428. MOLNÁR Zsolt: *Idekötve.* = Várad, 3/26. p.
429. MURÁNYI Zita: *eső.* = Parnasszus, 1/107. p.
430. MURÁNYI Zita: *exitus.* = Parnasszus, 1/107. p.
431. MURÁNYI Zita: *iszap.* = Parnasszus, 1/108. p.
432. MURÁNYI Zita: *jegesmedve.* = Eső, 1/63. p.
433. MURÁNYI Zita: *kisolló.* = Eső, 1/63. p.
434. MURÁNYI Zita: *macskák.* = Parnasszus, 1/108. p.
435. MURÁNYI Zita: *visszhang.* = Eső, 1/64. p.
436. NAGY Gábor: *A Perint Panzióban.* = Kortárs, 3/21. p.
437. NAGY Gábor: *Teázó vízzipipával.* = Kortárs, 3/21–22. p.
438. NAGY Zopán: *„Artos peccai”.* = Napút, 3/20. p.
439. NAGY Zopán: *„Atica epros”.* = Napút, 3/20. p.
440. NAGY Zopán: *„Cím nélkül”.* = Napút, 3/20. p.
441. NAGY Zopán: *Két kacintás.* (Borges felől.) = Tiszatáj, 4/23. p.
442. NAGY Zopán: *Az Opál-sorozatból.* = Tiszatáj, 4/23–24. p.

443. NAGYPÁL István: *Stefcio hagyatéka*. Bicklizések a tó körül. Belenyúlni érdemes. Leírhatatlan öröm. = Tiszatáj, 3/21–24. p.
444. NEMES Z. Mária: *Artaud borpofája*. = Tiszatáj, 4/8. p.
445. NÉMETH Bálint: *Hütőtánc*. = Liget, 4/65. p.
446. NÉMETH István Péter: ***. = Napút, 3/21. p.
447. NÉMETH Zoltán: *Kunstkamera*. = Tiszatáj, 4/9–10. p.
448. OLÁH András: *Április bolondjai*. = Tempevölgy, 1/42. p.
449. OLÁH András: *az elveszett kézirat*. = Holmi, 3/329–330. p.
450. OLÁH András: *bizonytalan idő*. = Helikon, április 25. 15. p.
451. OLÁH András: *Egyedül*. = Vár, 1/31. p.
452. OLÁH András: *Felebrezzett hajnalok*. = Vár, 1/31. p.
453. OLÁH András: *bontalan*. = Helikon, április 25. 15. p.
454. OLÁH András: *jó volna tudni*. = Napút, 3/22. p.
455. OLÁH András: *karácsony*. = Holmi, 3/331. p.
456. OLÁH András: *Menetrend szerint*. = Vár, 1/32. p.
457. OLÁH András: *számkivetve*. = Napút, 3/22. p.
458. OLÁH András: *szemlesütve*. = Helikon, április 25. 15. p.
459. ORAVECZ Péter: *Felidae III*. = Parnasszus, 1/100. p.
460. ORAVECZ Péter: *Holtág*. = Élet és Irodalom, március 14. 17. p.
461. ORAVECZ Péter: *Invariáns, inkonstans*. = Élet és Irodalom, március 14. 17. p.
462. ORAVECZ Péter: *Kábé olyan*. = Élet és Irodalom, március 14. 17. p.
463. ORAVECZ Péter: *Kiválasztás*. = Élet és Irodalom, március 14. 17. p.
464. ORAVECZ Péter: *Nagy idő tanúi*. = Parnasszus, 1/101. p.
465. ORAVECZ Péter: *Terepszemle*. = Műút, 2/6. p.
466. ORCSIK Roland: *Házi feladat*. = Kalligram, 3/29. p.
467. ORCSIK Roland: *Hügyglória*. = Kalligram, 3/30. p.
468. ORCSIK Roland: *Sláger*. = Kalligram, 3/29. p.
469. ORCSIK Roland: *Teljes erőből*. = Kalligram, 3/30. p.
470. PAPP-FÜR János: *bizonytalan*. = Helikon, március 10. 7. p.
471. PAPP-FÜR János: *Csendélet játszótérrel*. = Helikon, március 10. 7. p.
472. PAPP-FÜR János: *Egy búcsúzás margójáról*. = Helikon, március 10. 7. p.
473. PAPP-FÜR János: *esélytelen*. = Helikon, március 10. 7. p.
474. PAPP-FÜR János: *sehol*. = Helikon, március 10. 7. p.
475. PAPP-FÜR János: *végleges*. = Helikon, március 10. 7. p.
476. PAYER Imre: *Régi lelkeken és batárokon*. = Napút, 3/14. p.
477. PÉNTEK Imre: *1932. március*. = Magyar Napló, 4/14–16. p.
478. PETŐCZ András: *Fordul az idő*. = Magyar Műhely, 1/1. p.
479. PETŐCZ András: *Költészet napi bódolat*. = Napút, 3/23. p.
480. PETŐCZ András: *A megtört mozdulat*. = Eső, 1/5. p.
481. PETRÓCZI Éva: *San Fernando...* = Confessio, 1/48. p.
482. PETZ György: *(nincs cím)*. = Napút, 3/24. p.
483. PINTÉR Lajos: *fényöröm fénybánat*. = Alföld, 4/27–29. p.
484. PINTÉR Lajos: *részeg egészek*. egész. sárkereszt. kereszt. a rész. = Forrás, 3/29–30. p.
485. POLLÁGH Péter: *Ezer a valóság*. = Műút, 2/28–29. p.
486. PÓSA Zoltán: *Megölt földi balál*. = Napút, 3/25. p.
487. PRÁGAI Tamás: *metronóm*. = Napút, 3/15. p.
488. PUSKÁS Attila: *A csúcson túl*. = Székelyföld, 3/33. p.
489. PUSKÁS Attila: *Tam-tan*. = Székelyföld, 3/33–34. p.
490. RÁCZ Péter: *ennyi elég az elbizonytalanodásból*. = Tiszatáj, 3/50. p.
491. RÁCZ Péter: *futónővények között állva*. = Tiszatáj, 3/50–51. p.
492. RÁCZ Péter: *űrhidegben*. = Tiszatáj, 3/51. p.
493. RÁDNAI István: *Déliháb kánikulában*. = Napút, 2/127. p.
494. RÁDNAI István: *Nebezen hajnalodik*. = Napút, 2/126–127. p.
495. RÉFI János: *(Caspar David Friedrich: Holdfelkelte a tengernél)*. = Magyar Napló, 4/51. p.
496. RÉFI János: *(Harmensz van Rijn rembrandt: Ónarckép, 1661.)*. = Magyar Napló, 4/52. p.
497. RÉFI János: *(Henri Rousseau: Alvó cigánylány)*. = Magyar Napló, 4/51. p.

498. RÉFI János: *W. S. képzletbeli epigrammája*. = Magyar Napló, 4/52. p.
499. RÉKASY Ildikó: *Emléktárgyak*. = Eső, 1/58. p.
500. RÉKASY Ildikó: *Kísértés*. = Eső, 1/59. p.
501. RIGÓ Béla: *Bakaima*. = Ezredvég, 2/32. p.
502. RIGÓ Béla: *Szondi két apródja*. = Napút, 3/26. p.
503. RÓNAY György: *Babits a betegágyon*. = Vár, 1/47–49. p.
504. RÓNAY György: *A hajós hazatérése*. = Vár, 1/46. p.
505. SCHEIN Gábor: *A lapok kiterítése*. = Holmi, 3/307. p.
506. SCHEIN Gábor: *Nyitány*. = Holmi, 3/308. p.
507. SCHEIN Gábor: *Ragyogni fog*. = Holmi, 3/308. p.
508. SIMON László, L.: *Bevásárlás*. = Magyar Napló, 4/27. p.
509. SIMON László, L.: *Desszert*. = Magyar Napló, 4/27. p.
510. SIMON László, L.: *Sütemény*. = Magyar Napló, 4/27. p.
511. SIMOR András: *Horthy újratemetéséről*. = Ezredvég, 2/64. p.
512. SIMOR András: *In memoriam?* = Ezredvég, 2/64. p.
513. SIMOR András: *Ítélet*. = Ezredvég, 2/64. p.
514. SIMOR András: *Jézus átka*. = Ezredvég, 2/64–65. p.
515. SIMOR András: *A különbségről*. = Ezredvég, 2/63. p.
516. SIMOR András: *Mementó*. = Ezredvég, 2/64. p.
517. SÓS Dóra: *Alex*. = Tiszatáj, 3/32–35. p.
518. SÓS Dóra: *a hangya*. = Tiszatáj, 3/35–36. p.
519. STILLER Kriszta: *Anzix*. = Irodalmi Jelen, 4/16. p.
520. STILLER Kriszta: *Negyednapon*. = Irodalmi Jelen, 4/15. p.
521. STILLER Kriszta: *(Sz)ívben*. = Irodalmi Jelen, 4/15. p.
522. SUHAI Pál: *Egynéhány limerik*. = Napút, 2/34. p.
523. SUHAI Pál: *Fülkefényben*. = Liget, 3/63. p.
524. SUHAI Pál: *Halotti beszéd*. = Napút, 3/27. p.
525. SUHAI Pál: *Kezdősorok mutatója*. = Napút, 3/27. p.
526. SUHAI Pál: *A Scrovegni-kápolnában*. = Liget, 3/64–65. p.
527. SUMONYI Zoltán: *A boa etetése*. = Holmi, 4/452–453. p.
528. SUMONYI Zoltán: *Száz év múlva*. = Holmi, 4/452. p.
529. SZABÓ T. Anna: *Kis batársértő*. = Holmi, 4/389. p.
530. SZABÓ T. Anna: *Mélyvíz*. = Holmi, 4/388. p.
531. SZABÓ T. Anna: *A nárcizmus emlékműve*. (egy szoborterve) = Jelenkor, 4/377. p.
532. SZABÓ T. Anna: *Önkör*. = Jelenkor, 4/377. p.
533. SZABÓ T. Anna: *Politika*. = Jelenkor, 4/378. p.
534. SZABÓ T. Anna: *Statika*. = Jelenkor, 4/378. p.
535. SZABÓ T. Anna: *Szemben*. = Holmi, 4/387. p.
536. SZABÓ T. Anna: *Teremtés*. = Holmi, 4/387–388. p.
537. SZABÓ Tünde, T.: *ajánlva I*. = Palóc-föld, 2/19. p.
538. SZABÓ Tünde, T.: *magamban*. = Palóc-föld, 2/18. p.
539. SZARKA István: *Nem küldtél jelet*. = Ezredvég, 2/25–26. p.
540. SZÉKÁCS Vera: *Anyámbox*. = Műhely, 1/28. p.
541. SZÉKÁCS Vera: *Anyámbox II*. = Műhely, 1/29. p.
542. SZÉKELYHIDI Zsolt: *Család*. = Parnasszus, 1/102–106. p.
543. SZÉKELYHIDI Zsolt: *Ingajárom*. = Tiszatáj, 4/21–22. p.
544. SZÉKELYHIDI Zsolt: *A Ligur-tenger*. = Tiszatáj, 4/20. p.
545. SZENTMÁRTONI János: *Szilveszter szelleme*. = Hítel, 4/50–53. p.
546. SZEPESI Attila: *Kópédalok*. [versciklus.] Tengertánc. Don Juan a pokolban. Törölközőfürdő. = Forrás, 3/23–28. p.
547. SZIGETI Lajos: *Kamilla*. = Műhely, 1/37. p.
548. SZIKRA János: *Csonka*. = Vár, 1/13–14. p.
549. SZIKRA János: *égett egér*. = Hítel, 4/93. p.
550. SZIKRA János: *Égi tompor*. = Vár, 1/13. p.
551. SZIKRA János: *Féllábi fészken*. = Hítel, 4/92. p.
552. SZIKRA János: *Jó volna?* = Vár, 1/12–13. p.
553. SZIKRA János: *Néz a nagy szem*. = Hítel, 4/94. p.
554. SZIKRA János: *Színek emléke*. = Vár, 1/14. p.
555. SZIKRA János: *Töredék barátém strjárja*. = Hítel, 4/95. p.
556. SZILÁGYI Ákos: *(akárbogy is)*. = Alföld, 4/4–5. p.

557. SZILÁGYI Ákos: *(ez egy kicsit)*. = Alföld, 4/4. p.
558. SZILÁGYI Ákos: *(idő multán)*. = Alföld, 4/3. p.
559. SZILÁGYI Ákos: *(most már talán)*. = Alföld, 4/3–4. p.
560. SZILÁGYI Ákos: *(semmiképpen)*. = Alföld, 4/5. p.
561. SZILÁGYI András: *Kigyulladt fehér csend*. = Bárka, 2/41. p.
562. SZILÁGYI András: *Kimerevített*. = Bárka, 2/42. p.
563. SZILÁGYI András: *Mégsem mondhatam ki*. = Bárka, 2/42. p.
564. SZILI József: *Húsz év után*. = Műút, 2/4. p.
565. SZILI József: *Nőnap*. = Műút, 2/5. p.
566. SZILI József: *Sète: a Tengerparti temető*. = Műút, 2/3. p.
567. SZKÁROSI Endre: *Döntetlenre adja*. = Napút, 3/29. p.
568. SZKÁROSI Endre: *Édeni eljövétel*. = Napút, 3/29. p.
569. SZLUKOVÉNYI Katalin: *2014*. = Élet és Irodalom, március 28. 17. p.
570. SZLUKOVÉNYI Katalin: *Az ellenérvés veszte*. = Élet és Irodalom, március 28. 17. p.
571. SZLUKOVÉNYI Katalin: *Da capo al fine*. = Élet és Irodalom, március 28. 17. p.
572. SZLUKOVÉNYI Katalin: *Elcsesztem az életem*. = Élet és Irodalom, március 28. 17. p.
573. SZLUKOVÉNYI Katalin: *Hajnali 4:27*. = Élet és Irodalom, március 28. 17. p.
574. SZLUKOVÉNYI Katalin: *Kötetbemutató*. = Élet és Irodalom, március 28. 17. p.
575. SZLUKOVÉNYI Katalin: *A nagy harci helyzet*. = Élet és Irodalom, március 28. 17. p.
576. SZLUKOVÉNYI Katalin: *Öregasszony*. = Élet és Irodalom, március 28. 17. p.
577. SZLUKOVÉNYI Katalin: *A pápa is gratulált*. = Élet és Irodalom, március 28. 17. p.
578. SZOMMER Edit: *április anyámmal*. = Vigilia, 4/292. p.
579. SZOMMER Edit: *időtlen pillanatok*. = Vigilia, 4/291. p.
580. SZOMMER Edit: *puzzle*. = Vigilia, 4/291. p.
581. SZONDI György: *Félkész leltár*. = Napút, 3/28. p.
582. SZÓCS Petra: *Fényképeken néha*. = Pannonthalmi Szemle, 1/85. p.
583. SZÓCS Petra: *Hidegkúra*. = Pannonthalmi Szemle, 1/84. p.
584. SZÓCS Petra: *A homloklebeny-folyamat*. = Élet és Irodalom, április 25. 14. p.
585. SZÓCS Petra: *Megnyugvás*. = Élet és Irodalom, április 25. 14. p.
586. SZÓCS Petra: *Új ceremónia*. = Pannonthalmi Szemle, 1/84. p.
587. SZÓKE Imre Mátyás: *Padon*. = Irodalmi Jelen, 3/16–17. p.
588. SZÓKE Imre Mátyás: *Petri*. = Irodalmi Jelen, 3/15. p.
589. SZÓKE Imre Mátyás: *Saci*. = Irodalmi Jelen, 3/14. p.
590. SZÖLLŐSI Mátyás: *(11)*. = Pannonthalmi Szemle, 1/86. p.
591. SZÖLLŐSI Mátyás: *Búcsúvél C.-nek*. = Pannonthalmi Szemle, 1/87. p.
592. SZÜGYI Zoltán: *Mégis mert költő vagyok*. = Napút, 2/116. p.
593. TABÁK András: *(Horthy)*. = Ezredvég, 2/63. p.
594. TABÁK András: *(Jutkának, rákbeteg 7)*. = Ezredvég, 2/50. p.
595. TABÁK András: *(Jutkának, rákbeteg 8)*. = Ezredvég, 2/50. p.
596. TABÁK András: *(Jutkának, rákbeteg 9)*. = Ezredvég, 2/51. p.
597. TABÁK András: *(Jutkának, rákbeteg 10)*. = Ezredvég, 2/52. p.
598. TABÁK András: *(Jutkának, rákbeteg 11)*. = Ezredvég, 2/52. p.
599. TABÁK András: *(Jutkának, rákbeteg 12)*. = Ezredvég, 2/52–53. p.
600. TABÁK András: *(Jutkának, rákbeteg 13)*. = Ezredvég, 2/53. p.
601. TABÁK András: *(Jutkának, rákbeteg 14)*. = Ezredvég, 2/53. p.
602. TABÁK András: *(Jutkának, rákbeteg 15)*. = Ezredvég, 2/54. p.
603. TÁBORI Ottó: *Két vers*. Hölderinnel a tengerparton. Temetői séta. = Műhely, 1/30. p.
604. TAKÁCS Zsuzsa: *Érzések áradása*. = Holmi, 4/385–386. p.
605. TAKÁCS Zsuzsa: *A látogató feljegyzései*. = Holmi, 4/386. p.
606. TAKÁCS Zsuzsa: *Vakfolt*. = Holmi, 3/377. p.
607. TAMÁS Zsuzsa: *Mit tud a hegy*. = Élet és Irodalom, március 28. 14. p.
608. TAMÁS Zsuzsa: *Mit tud a kert*. = Élet és Irodalom, március 28. 14. p.
609. TAMÁSI József: *Borsod*. = Ezredvég, 2/31. p.
610. TAMÁSI József: *Janó*. = Ezredvég, 2/31. p.
611. TAMÁSI József: *Négy*. = Ezredvég, 2/31. p.
612. TAMÁSI József: *Sár a jég alatt*. = Ezredvég, 2/31. p.

613. TAMÁSI József: *Sárga virágok*. = Ezredvég, 2/31. p.
614. TAMÁSI József: *Vak tükör*. = Ezredvég, 2/31. p.
615. TAMÁSI OROSZ János: *Betűre faragott szó*. = Napút, 3/31. p.
616. TARI István: *Virágillatban*. = Helikon, március 25. 18. p.
617. TATÁR Sándor: *Adásbiba (ad infinitum?)*. = Pannonthalmi Szemle, 1/88. p.
618. TATÁR Sándor: *Előérzet*. = Bárka, 2/10. p.
619. TATÁR Sándor: *Három dimenziónkra*. = Holmi, 4/442–443. p.
620. TATÁR Sándor: *Itt, életem szélén*. = Holmi, 4/443–444. p.
621. TATÁR Sándor: *Méreg*. = Bárka, 2/9–10. p.
622. TERÉK Anna: *Jelena*. = Műhely, 1/41–48. p.
623. TERÉK Anna: *Maja*. = Tiszatáj, 4/113–114. p.
624. TERÉK Anna: *Szibéria*. = Tempevölgy, 1/6. p.
625. TÉREY János: *Mielőtt szentté. Borbély Szilárdot*. = Élet és Irodalom, március 7. 14. p.
626. TÉREY János: *Téli nők*. = 2000, 4/45–50. p.
627. TINKÓ Máté: *Amiről nincs idő*. = Műút, 2/14. p.
628. TINKÓ Máté: *Cédula*. = Műút, 2/14. p.
629. TINKÓ Máté: *Illúzió*. = Műút, 2/15. p.
630. TOLNAI Ottó: *Stanic. Nébány bete jártam nála*. = Élet és Irodalom, április 11. 17. p.
631. TORNAI József: *Aszteroida-gyerekek*. = Kortárs, 3/12. p.
632. TORNAI József: *Az ausztrál*. = Forrás, 3/9. p.
633. TORNAI József: *Baobabfákon*. = Kortárs, 3/13. p.
634. TORNAI József: *Carmine lugubre*. = Kortárs, 3/13. p.
635. TORNAI József: *Egymást megzabálják*. = Alföld, 4/16. p.
636. TORNAI József: *Élelet helyén*. = Forrás, 3/8–9. p.
637. TORNAI József: *Elrejtett zsoldár*. = Parnasszus, 1/89–90. p.
638. TORNAI József: *Hamis titok 1*. = Kortárs, 3/12–13. p.
639. TORNAI József: *Hamis titok 2*. = Kortárs, 3/13. p.
640. TORNAI József: *Három büszke pávák*. = Alföld, 4/15–16. p.
641. TORNAI József: *Hirdetve törvényt*. = Forrás, 3/8. p.
642. TORNAI József: *A leghütlenebb szeretet*. = Forrás, 3/7. p.
643. TORNAI József: *A megdicsőült kőasztal*. = Parnasszus, 1/91. p.
644. TORNAI József: *Napoleon 1*. Az egyik tömegmészárosra. = Kortárs, 3/14. p.
645. TORNAI József: *Napoleon 2*. Az egyik tömegmészárosra. = Kortárs, 3/14. p.
646. TORNAI József: *Szegfű-nevető száz*. = Alföld, 4/17. p.
647. TÓTH Éva: *József Attila nevére*. = Napút, 3/23. p.
648. TÓTH Kinga: *ALL MACHINES/EGY A MÁSOLÓ*. = Tiszatáj, 4/18. p.
649. TÓTH Kinga: *ALL MACHINE/HÁROM ÓRA*. = Tiszatáj, 4/19. p.
650. TÓTH Kinga: *ALL MACHINE ZRT*. = Tempevölgy, 1/11–12. p.
651. TÖRÖK-ZSELENSZKY Tamás: *Ó Az, Aki*. = Vár, 1/65. p.
652. TÖRÖK-ZSELENSZKY Tamás: *Sors barát, az alkímista*. = Vár, 1/65. p.
653. TÖRÖK-ZSELENSZKY Tamás: *Vesszőfelkiáltójel*. = Vár, 1/65. p.
654. TÓZSÉR Árpád: *Virágvasárnap*. = Napút, 2/117. p.
655. TURCZI István: *A nagy kifestőkönyv* – Eminescu intarziák. = Élet és Irodalom, április 25. 17. p.
656. TURI Timea: *Konkv piknik*. = Holmi, 3/345. p.
657. VARGA Borbála: *Dalok a hintaszékből*. = Helikon, április 25. 10. p.
658. VARGA Dániel: *Az ég színtől a fűjadalomog*. = Liget, 4/90. p.
659. VARGA Dániel: *Forr a magyar*. = Eső, 1/60. p.
660. VARGA Dániel: *Illően világos*. = Eső, 1/60–61. p.
661. VARGA Imre: *Eltűnő tükörkép*. = Napút, 3/34. p.
662. VARGA László Edgár: *A transzderlyi expressz*. = Székelyföld, 3/31. p.
663. VARGA László Edgár: *Vitorlák az égen*. = Székelyföld, 3/32. p.
664. VÁRI Attila: *Megbocsátó vén-üzenet a betovenedik születésnapra*. = Székelyföld, 4/26. p.
665. VÁRI Fábán László: *Ereimben az idő*. = Hitel, 3/45. p.
666. VÁRI Fábán László: *Jó, hogy az éjjel*. = Magyar Napló, 3/3. p.

667. VÁRI Fábán László: *Vers balál ellen.* = Magyar Napló, 3/4. p.
668. VASADI Péter: *Csönd-beszéd.* = Műhely, 1/27. p.
669. VÉCSEI Rita Andrea: *Angolkisasszonyok.* = Holmi, 3/331–332. p.
670. VÉCSEI Rita Andrea: *Bevágások.* = Élet és Irodalom, április 4. 14. p.
671. VÉCSEI Rita Andrea: *Szemembe szúrtak.* = Élet és Irodalom, április 4. 14. p.
672. VÉGH Attila: *Az élet értelme.* = Napút, 3/102. p.
673. VILLÁNYI László: *Az aggodalmas.* = Alföld, 3/28. p.
674. VILLÁNYI László: *Az ékszerimádó.* = Alföld, 3/27. p.
675. VILLÁNYI László: *Az erős ember.* = Alföld, 3/27–28. p.
676. VILLÁNYI László: *A sietős.* = Alföld, 3/28. p.
677. VILLÁNYI László: *Aszép vörösszöke.* = Alföld, 3/27. p.
678. VINCZ Natália: *A bukott.* = Vár, 1/80. p.
679. VINCZ Natália: *Csatornatöltelék.* = Vár, 1/81. p.
680. VINCZ Natália: *Sötét.* = Vár, 1/82. p.
681. VIOLA Szandra: *Anyám.* = Irodalmi Jelen, 3/36. p.
682. VIOLA Szandra: *Belőlem.* = Irodalmi Jelen, 3/34. p.
683. VIOLA Szandra: *Együtt.* = Irodalmi Jelen, 3/33. p.
684. VIOLA Szandra: *El.* = Irodalmi Jelen, 3/32. p.
685. VIOLA Szandra: *Épp idejekorán.* = Irodalmi Jelen, 3/35. p.
686. VIOLA Szandra: *Háború.* = Irodalmi Jelen, 3/36. p.
687. VIOLA Szandra: *Hulladék.* = Irodalmi Jelen, 3/34. p.
688. VIOLA Szandra: *Nem számít.* = Irodalmi Jelen, 3/32. p.
689. VIOLA Szandra: *Tengernek.* = Irodalmi Jelen, 3/33. p.
690. VIRÁGH Szabolcs: *Írni tanulok.* = Palócföld, 2/12–13. p.
691. VIRÁGH Szabolcs: *Pisztráng.* = Palócföld, 2/10–11. p.
692. VIRÁGH Szabolcs: *Sorminta.* = Palócföld, 2/9. p.
693. VITÉZ Ferenc: *Mellékesen.* = Napút, 3/35. p.
694. VÖRÖS István: *VII. zsolttár.* = Vigilia, 3/216. p.
695. VÖRÖS István: *XVI. zsolttár.* A köztársaságról. = Bárka, 2/5. p.
696. VÖRÖS István: *XVII. zsolttár.* Az orosz-lánkölykökről. = Bárka, 2/6. p.
697. VÖRÖS István: *XVIII. zsolttár.* A köztársaságról. = Bárka, 2/7–8. p.
698. VÖRÖS István: *XIX. zsolttár.* = Vigilia, 3/216. p.
699. VÖRÖS István: *XX. zsolttár.* = Vigilia, 3/216. p.
700. VÖRÖS István: *LVI. zsolttár.* = Ezredvég, 2/38. p.
701. VÖRÖS István: *CXLII. zsolttár.* = Székelyföld, 4/36–37. p.
702. VÖRÖS István: *CXLVI. zsolttár.* = Székelyföld, 4/37–39. p.
703. VÖRÖS István: *CXLVII. zsolttár.* = Székelyföld, 4/39–41. p.
704. VÖRÖS István: *Kettős akrosztikon.* = Napút, 3/35. p.
705. VÖRÖS István: *Balaton-parti elégia.* = Eső, 1/35–37. p.
706. VÖRÖS István: *Mért vijjog a saskeselyű?* = Élet és Irodalom, március 21. 17. p.
707. WEINER SENNYEY Tibor: *Az összes kék.* = Tiszatáj, 3/40. p.
708. ZALÁN Tibor: *És egál.* A hatvanéves Sziveri Jánosnak. = Élet és Irodalom, március 21. 14. p.
709. ZÁVADA Péter: *Vakforma.* = Jelenkor, 3/287–288. p.
710. ZERZA Béla Zoltán: *Az Eredő ember.* = Tiszatáj, 3/52. p.
711. ZERZA Béla Zoltán: *Befejezhetetlen szfv.* = Tiszatáj, 3/53. p.
712. ZERZA Béla Zoltán: *Befejezhető halott.* = Tiszatáj, 3/52. p.
713. ZERZA Béla Zoltán: *máshova megy.* = Tiszatáj, 3/53–54. p.
714. ZUDOR János: *En vagyok Sultájsz.* = Helikon, március 25. 9. p.
715. ZUDOR János: *En... (avagy: Tartalmatlan versház).* = Helikon, március 25. 9. p.
716. ZUDOR János: *A fál.* = Helikon, március 25. 9. p.
717. ZUDOR János: *A király bolondja.* = Helikon, március 25. 9. p.
718. ZUDOR János: *Király vagyok.* = Helikon, március 25. 9. p.
719. ZUDOR János: *A complexus.* = Helikon, március 25. 9. p.
720. ZUDOR János: *Mesterszonett.* = Helikon, március 25. 9. p.
721. ZSIDÓ Pirokska: *Barátot keres.* = Helikon, április 25. 13. p.
722. ZSIDÓ Pirokska: *Don Quijote búcsúdala.* = Helikon, április 25. 13. p.

723. ZSIDÓ Pirokska: *Éva.* = Helikon, április 25. 13. p.
724. ZSIDÓ Pirokska: *Fáradt asszony emléke.* = Helikon, április 25. 13. p.
725. ZSIDÓ Pirokska: *Ha eltévedtem...* = Helikon, április 25. 13. p.
726. ZSIDÓ Pirokska: *Reményfogytán.* = Helikon, április 25. 13. p.
727. ZSIDÓ Pirokska: *Szerelmes sárkány.* = Helikon, április 25. 13. p.
728. ZSIDÓ Pirokska: *Válás.* = Helikon, április 25. 13. p.
729. ZSILLE Gábor: *Idegenben.* = Parnasszus, 1/113. p.
730. ZSILLE Gábor: *Lehulló ékezet.* = Napút, 3/36. p.
731. ZSILLE Gábor: *Papírforgók.* = Napút, 3/36. p.
732. ZSILLE Gábor: *Tünet.* = Parnasszus, 1/114. p.
733. ZSIRAI László: *Tavaszbán áldott.* = Confessio, 1/47. p.

Haiku

734. ALBERT-LÓRINCZ Márton: *(Idő-szín).* = Napút, 2/4. p.
735. ANTALFFY Yvette-Hildegard: *(nincs cím).* = Napút, 2/4. p.
736. ÁSVÁNYI Tibor: *(nincs cím).* = Napút, 2/4. p.
737. BABARCZY Mónika: *(nincs cím).* = Napút, 2/4. p.
738. BAKA Györgyi: *(nincs cím).* = Napút, 2/4. p.
739. BARIC Ádám: *Csúcsátmadás.* = Napút, 2/5. p.
740. BAZSÓ Ádám: *Az e világi rend.* = Napút, 2/4. p.
741. BEJER Éva (Napraforgó): *(nincs cím).* = Napút, 2/4. p.
742. BÍBOR István: *Hóvihar.* = Napút, 2/5. p.
743. BODÓ Márta: *(nincs cím).* = Napút, 2/5–6. p.
744. BOGNÁR László József: *(nincs cím).* = Napút, 2/6. p.
745. BORIS Anita: *Cseppeske.* = Napút, 2/6. p.
746. BOTOS Ferenc: *Cassius – bíbor.* = Napút, 2/6. p.
747. BOTOS Ferenc: *Dér.* = Napút, 2/6. p.
748. BOTOS Ferenc: *Kapu.* = Napút, 2/6. p.
749. BŐJTHE Pál: *Fent.* = Napút, 2/6. p.
750. BŐJTHE Pál: *Így jó.* = Napút, 2/6. p.
751. BŐJTHE Pál: *Tavaszdítk.* = Napút, 2/6. p.
752. BÖRZSÖNYI Erika: *(nincs cím).* = Napút, 2/6. p.
753. BŐSZE Éva: *(nincs cím).* = Napút, 2/7. p.
754. CZIFRA Adrienn: *(nincs cím).* = Napút, 2/7. p.
755. CSATA Ernő: *Beolvadás.* = Napút, 2/7. p.
756. CSATA Ernő: *Játék.* = Napút, 2/7. p.
757. CSATA Ernő: *Klimaváltozás.* = Napút, 2/7. p.
758. CSATA Ernő: *Politika.* = Napút, 2/7. p.
759. CSATA Ernő: *Szerelem.* = Napút, 2/7. p.
760. CSATA Ernő: *Születés.* = Napút, 2/7. p.
761. CSERHÁTI Márta: *(nincs cím).* = Napút, 2/7. p.
762. CSETE Soma: *Akkor, most azelőtt.* = Napút, 2/7. p.
763. CSIRKE Zoltán: *(nincs cím).* = Napút, 2/8. p.
764. DEMETER Mária: *Karácsony.* = Napút, 2/8. p.
765. DEMETER Mária: *Omlás.* = Napút, 2/8. p.
766. DEMETER Mária: *Téli fény.* = Napút, 2/8. p.
767. DÉRY Lucy: *Művészet a Homokban.* = Napút, 2/55. p.
768. DOMBI TINÓDY László: *(nincs cím).* = Napút, 2/8. p.
769. DÖMÖNKÖS Marcell: *(nincs cím).* = Napút, 2/8. p.
770. DÖMÖK Eliz: *(nincs cím).* = Napút, 2/8. p.
771. DUDÁS Sándor: *(nincs cím).* = Napút, 2/8–9. p.
772. EGYEDI Gina: *(nincs cím).* = Napút, 2/9. p.
773. FELBER Zsolt: *Hópehely-madár.* = Napút, 2/9. p.
774. FENYVESI Boglárka: *Égre küld.* = Napút, 2/9. p.
775. FENYVESI Boglárka: *Hazatért.* = Napút, 2/9. p.
776. FODOR Ákos: *5 kis zaj-szünet.* Derűs valóság. A szfinx mosolya. Számvetés. Korrekt futurológiai jelentés. Vall a Szibilla. = Napút, 2/22. p.
777. FÜZESI István: *(nincs cím).* = Napút, 2/9. p.
778. GYÖRI Orsolya: *Altatás.* = Napút, 2/10. p.
779. GYÖRI Orsolya: *Egy más hajnal.* = Napút, 2/10. p.
780. GYÖRI Orsolya: *Nem repül.* = Napút, 2/10. p.
781. HABOS László: *Álmos hajnalon.* = Napút, 2/10. p.
782. HEGYI Zoltán Imre: *(nincs cím).* = Napút, 2/9. p.

783. HOLLÓS Judit Katalin: *(nincs cím)*. = Napút, 2/9. p.
784. ILLEI Ákos: *(nincs cím)*. = Napút, 2/11. p.
785. JAHODA Sándor: *(nincs cím)*. = Napút, 2/11. p.
786. JUHÁSZ János: *Jézus*. = Napút, 2/25. p.
787. KÁLLAY KOTÁSZ Zoltán: *(nincs cím)*. = Napút, 2/11. p.
788. KÁNTOR Krisztián: *(nincs cím)*. = Napút, 2/11–12. p.
789. KÁPLÁN Géza: *(nincs cím)*. = Napút, 2/12. p.
790. KASZÁS Magdolna: *(nincs cím)*. = Napút, 2/12. p.
791. KERTI Károly György: *(nincs cím)*. = Napút, 2/12. p.
792. KISS Eszter: *Kárbozott idő*. = Napút, 2/12. p.
793. KÓSA Emese: *(nincs cím)*. = Napút, 2/12. p.
794. KOZÁK Vilma (szusi): *(nincs cím)*. = Napút, 2/12. p.
795. KÖMÜVES Klára: *(ha hó)*. = Napút, 2/13. p.
796. KÖMÜVES Klára: *Tollpelyh*. = Napút, 2/13. p.
797. KREISCHER-RUSZIN Nelly: *Metamorfózis*. = Napút, 2/13. p.
798. LÁZÁR Miklós: *(nincs cím)*. = Napút, 2/13. p.
799. LELIK Attila: *(nincs cím)*. = Napút, 2/13. p.
800. MAROSI Viktória Terézia: *Téli pillanatok*. = Napút, 2/13. p.
801. MERMEZŐ Géza: *(nincs cím)*. = Napút, 2/13. p.
802. MERSDORF Ilona: *(nincs cím)*. = Napút, 2/15. p.
803. MÉSZÁROS Mária: *(nincs cím)*. = Napút, 2/15. p.
804. MÓRITZ Mátyás: *Misanthroposként*. = Napút, 2/14. p.
805. NAGY István Paphnutius: *Gond*. = Napút, 2/15. p.
806. NAGY István Paphnutius: *Öregség*. = Napút, 2/15. p.
807. NAGY István Paphnutius: *Teher*. = Napút, 2/15. p.
808. NAGY-EGED Boldizsár: *(nincs cím)*. = Napút, 2/15. p.
809. NERHAFT Antalné: *Szakítás után*. = Napút, 2/15. p.
810. ÓNODI-PAPP Tamás: *(nincs cím)*. = Napút, 2/15. p.
811. PÁLMAI Tibor: *(nincs cím)*. = Napút, 2/16. p.
812. PERGEL Antal: *Út*. = Napút, 2/16. p.
813. PINTÉR István Attila: *(nincs cím)*. = Napút, 2/16. p.
814. PIVARNYIK Anikó: *(nincs cím)*. = Napút, 2/16. p.
815. PONGRÁCZ Ágnes: *fény-*. = Napút, 2/16. p.
816. PONGRÁCZ Ágnes: *bó-*. = Napút, 2/16. p.
817. REBB Terézia: *(nincs cím)*. = Napút, 2/16. p.
818. ROZÁN Eszter: *Emlék*. = Napút, 2/17. p.
819. ROZÁN Eszter: *A Föld*. = Napút, 2/17. p.
820. RÓZSA Iván: *Földi lét*. = Napút, 2/16. p.
821. SÁGI Erzsébet: *(nincs cím)*. = Napút, 2/17. p.
822. SAITOS Lajos: *Pelyhek tánca*. = Napút, 2/17. p.
823. SÁNTA Hajnalka: *Pehely*. = Napút, 2/17. p.
824. SÁNTA Hajnalka: *Pillantás*. = Napút, 2/17. p.
825. SZABÓ Aida (Jampa drolma): *Pebelyvízió*. = Napút, 2/18. p.
826. SZABÓ Ildikó: *(nincs cím)*. = Napút, 2/18. p.
827. SZABÓ PALÓCZ Attila: *Alakoskodás*. = Napút, 2/24. p.
828. SZABÓ PALÓCZ Attila: *Csillanás*. = Napút, 2/24. p.
829. SZABÓ PALÓCZ Attila: *Dermedtségben*. = Napút, 2/24. p.
830. SZABÓ PALÓCZ Attila: *Folyondár*. = Napút, 2/24. p.
831. SZABÓ PALÓCZ Attila: *Időnyitás*. = Napút, 2/24. p.
832. SZABÓ PALÓCZ Attila: *Lelöhely*. = Napút, 2/24. p.
833. SZABÓ PALÓCZ Attila: *Sejtetés*. = Napút, 2/24. p.
834. SZENTKIRÁLYI FITTLER József: *(nincs cím)*. = Napút, 2/17. p.
835. SZILÁGYI Erzsébet: *(nincs cím)*. = Napút, 2/18. p.
836. TEKSE József: *Hópihek*. = Napút, 2/19. p.
837. TEREBESS Gábor: *Két haiku – két zen történet*. = Napút, 2/19. p.
838. TILLMANN Pentele: *Kijelölt pibe nő*. = Napút, 2/19. p.
839. TÓTHNÉ FÖLDESI Ilona: *(nincs cím)*. = Napút, 2/19. p.
840. TSERING drolma: *(nincs cím)*. = Napút, 2/20. p.
841. VALYON László: *(nincs cím)*. = Napút, 2/20. p.

842. VERMES György: *(nincs cím)*. = Napút, 2/20. p.
843. VERMUTH Attila: *Egyensúly*. = Napút, 2/20. p.
844. VERMUTH Attila: *Szakura*. = Napút, 2/20. p.
845. VIHAR Judit: *Másodszor Phenjanban*. = Napút, 2/20–21. p.
846. VIRÁG József: *Hágcsó*. = Napút, 2/21. p.
847. WEISZ Attila Róbert: *(nincs cím)*. = Napút, 2/21. p.

Rövidpróza

848. ACZÉL Géza: *A sport*. = Élet és Irodalom, március 28. 14. p.
849. ÁGOSTON László, T.: *Keresztelők*. = Confessio, 1/42–47. p.
850. ALBRECHT Ferenc: *A bambusz nimfái*. = Napút, 2/57–74. p.
851. AMBRUS Judit: *Nézze, mint dobál*. = 2000, 4/36–39. p.
852. BABICZKY Tibor: *Végtagok*. = Holmi, 3/333–336. p.
853. BALLA László: *Egy sör Guatemalában*. = Ezredvég, 2/44–48. p.
854. BÁN Zsófia: *Season finale*. = Élet és Irodalom, április 4. 14. p.
855. BÁN Zsófia: *Torta*. = Élet és Irodalom, március 7. 14. p.
856. BENE Zoltán: *C. C. első tiszt titkos bejegyzéseiből*. = Liget, 4/45–49. p.
857. BENE Zoltán: *A világmegmentő*. = Vár, 1/11–12. p.
858. BENEDEK István Gábor: *A váza*. = Ezredvég, 2/9–18. p.
859. BERTA Ádám: *Nyugalanság*. = Élet és Irodalom, március 28. 16. p.
860. BÍRÓ Zsuzsa: *Boldog bon*. = Liget, 3/5–9. p.
861. BÍRÓ Zsuzsa: *Egy öregember feljegyzése*. = Liget, 4/61–63. p.
862. BOÉR Péter Pál: *Nyikordia*. = Várad, 3/38–39. p.
863. BOÉR Péter Pál: *Orosz rulett*. = Várad, 3/38–39. p.
864. BONCZIDAI Éva: *Üzlet*. Eszter. Mihály. Jóska. Gyöngyike. = Helikon, március 10. 11–12. p.
865. BORBÉLY András: *Születésnap*. = Helikon, március 25. 15. p.
866. BORDÁS Győző: *A mozibonton*. = Híd, 3/8–19. p.
867. BÖLÖNI Domokos: *Orvosság a vadak ellen*. = Székelyföld, 4/27–31. p.
868. BÖLÖNI Domokos: *Tetvek a kóréban*. = Székelyföld, 4/31–35. p.
869. BREZOVICS Marianna: *Élj örülten egy bangú életet*. = Kalligram, 3/49–51. p.
870. CSAPLÁR Vilmos: *A világ jellegzetességei*. = Élet és Irodalom, március 7. 16. p.
871. CSÍK Mónika: *A megkegült kakukkos óra*. = Bárka, 2/53–54. p.
872. CSIKÓS Attila: *Hornyák Aladárné született Frózs Adél szégyene*. = Élet és Irodalom, március 21. 15. p.
873. CSOBÁNKA Zsuzsa: *A hiányzó test*. = Élet és Irodalom, április 11. 15. p.
874. DARVASI László: *Emily Dickinson*. = Holmi, 3/282–287. p.
875. SZÍV Ernő [DARVASI László]: *Az én dolgozószobám*. az irodalom ellenségei. = Élet és Irodalom, március 14. 14. p.
876. DARVASI László: *A helyes magatartás*. = Élet és Irodalom, április 18. 15. p.
877. DARVASI László: *Mert mi nem vagyunk dának*. = Eső, 1/47–55. p.
878. DARVASI László: *Szív, a tehetségtelen*. = Jelenkor, 3/258–264. p.
879. SZÍV Ernő [DARVASI László]: *Vörös*. = Élet és Irodalom, április 11. 14. p.
880. DEÁK-TAKÁCS Szilvia: *Kész van, aludj*. = Irodalmi Jelen, 3/18–22. p.
881. DÉVAI Lilla: *Hotelparallel*. = Irodalmi Jelen, 4/17–18. p.
882. EGRESSY Zoltán: *Százezer eperfa*. = Élet és Irodalom, március 28. 15. p.
883. ELSENDORF, Nick: *Hol élsz, fiacskám?* Köznel-nyugati levél. = 2000, 3/2–9. p.
884. ERDEI L. Tamás: *Szürkéske*. (meditativ próza hármas ritmusban.) = Helikon, április 10. 10. p.
885. FABÓ Kinga: *Két bangfétiszista*. vibrato. = Élet és Irodalom, április 4. 16. p.
886. FALUSSY Lilla: *Omnia mea bona mecum porto*. 1. A szökőkútak boszorkánya. 2. Fekete Ostia. 3. Mihály útja. = Tempevölgy, 1/23–25. p.
887. FERDINANDY György: *Lábjegyzetek IV.* (Tagságaim...) (Isten hozott...) (Dokumentum és kalandregény...) (Katonadolog...) (Egy túlélő naplója – Előszó...) (The Court...) = Magyar Napló, 3/38–42. p.
888. GACOV Katalin: *Daganat*. = Irodalmi Jelen, 3/113–114. p.
889. GACOV Katalin: *Örökség*. = Irodalmi Jelen, 3/112–113. p.
890. GACOV Katalin: *Zubánás*. = Irodalmi Jelen, 3/114–116. p.
891. GARACZI László: *Az őszeres*. = Eső, 1/43–45. p.

892. GRENDEL Lajos: *Rossz idők járnak.* = Tiszatáj, 3/25–31. p.
893. GYÁRFÁS Endre: *A Káin-per.* = Ezredvég, 2/33–36. p.
894. HARAG Anita: *A világ leghosszabb bajú nője.* = Kortárs, 3/19–20. p.
895. HARAG Anita: *Indigó.* = Kortárs, 3/17–19. p.
896. HÁY János: *Az isten ígéje.* = Élet és Irodalom, március 21. 15. p.
897. HORGAS Judit: *Foltok.* = Liget, 3/57–61. p.
898. HORGAS Judit: *Utolsó előtti fejezet.* = Liget, 4/57–59. p.
899. INCZÉDY Tamás: *A nagy szekrény figyel téged.* = Liget, 3/15–18. p.
900. IRCSIK Vilmos: *A múlt árnyai.* = Magyar Napló, 3/12–13. p.
901. JELES András: *Fb.-jegyzetek.* = Tiszatáj, 4/59–60. p.
902. JOBB Boróka: *Szegényfoltok.* = Helikon, március 25. 12–13. p.
903. JÓNÁS Tamás: *Anyanyanyu.* (Halottakról jót). = Élet és Irodalom, április 11. 15. p.
904. JÓNÁS Tamás: *Szegények – Anyanyanyu.* (Halottakról rosszat). = Irodalmi Jelen, 4/19–20. p.
905. KABAI Ióránt: *Nincs történet (rajtakaftál).* A csend olaja. Hült idő. eXXX. Minden más. Magán kívül. Mi sem egyszerűbb. Az út most kezdődik, de az utazásnak már vége. Tanulj úszni. (Dupla vagy) pszeudosemmi. De mi a reggel? Bipoláris realizmus. Kegyelemfutam. Kataton zihálás. Magához tér, nem kérdez. Meztelen ég. Igen hamar. Egyél még, igyál még. „...ugyan mi végre”. Nem elég, ha szép. „A mennyiség mint menekülés”. Mázsás szürküllet. Zéró. = Palócföld, 2/32–47. p.
906. KABDEBŐ Tamás: *Varázslatos Lugánó.* = Vár, 1/19–23. p.
907. KAPITÁNY Máté: *Este a tükörben.* = Liget, 3/73–80. p.
908. KAPITÁNY Máté: *Részletek S. úr feljegyzéseiből.* = Liget, 4/51–55. p.
909. KARÁCSONY Zsolt: *Húzás és törés.* = Bárka, 2/4. p.
910. KARÁCSONY Zsolt: *Lezárt szabadvers.* = Bárka, 2/3. p.
911. KÁVAI Katalin: *Ösvényen.* = Élet és Irodalom, április 25. 16. p.
912. KEREKES Hubert: *A tangó (magyarul).* = Műhely, 1/49–51. p.
913. KERÉKGYÁRTÓ István: *A béka szétlaptáása.* = Élet és Irodalom, március 14. 15. p.
914. KISS Tibor Noé: *Ez a végkielégítem.* = Jelenkor, 3/258–264. p.
915. KOCSIS Péter: *Hospoda – egy fanatikus sörémigráns feljegyzései.* = Tempevölgy, 1/8–10. p.
916. KONDOR Ádám: *Thaiföldi jegyzetek.* = 2000, 4/52–66. p.
917. KOZMA Vince: *Horgászat.* = Hitel, 4/28–30. p.
918. KOZMA Vince: *Szünet van.* = Hitel, 4/25–27. p.
919. KÖTTER Tamás: *Aljas indokból.* = Palócföld, 2/20–31. p.
920. KÖTTER Tamás: *Csináld úgy, mint Depardieu.* = Forrás, 3/33–50. p.
921. KÖTTER Tamás: *A harcból nincs elbocsátás.* = Kalligram, 3/41–48. p.
922. KÖTTER Tamás: *A vasember.* = Eső, 1/64–73. p.
923. KRUSOVSKY Dénés: *A fiúk országa.* = Jelenkor, 4/392–405. p.
924. KRUSOVSKY Dénés: *A tisztáson.* = Műt, 2/38–43. p.
925. KRUSOVSKY Dénés: *Az új vadak.* = Alföld, 4/6–14. p.
926. LACKFI János: *Angyal Bandi végzete.* = Élet és Irodalom, március 7. 15. p.
927. LÁSZLÓFFY Csaba: *Jelenések: Stendhal (bóklászás).* (A természet parancsa). (Sietés és mámor). (Tíz mérföld nyeregben). (Kivételes látvány). (A táj Strabourgától Bécsig). (Egy gözhajó fedélzetéről – levél-török Jules G. asszonynak. = Várad, 3/15–18. p.
928. LÁSZLÓFFY Csaba: *A költő özvegy Múzsája avagy a lázadás rémülete.* = Várad, 3/18–24. p.
929. LESI Zoltán: *Az elveszés árnyalatai.* = Műt, 2/8–11. p.
930. LEVENDEL Júlia: *Kvittek leszünk.* = Liget, 3/69–71. p.
931. LUKÁTS János: *Wong szan szól...* = Napút, 2/26–29. p.
932. MAJOR Nándor: *Kisnovellák, másodszor.* Korcsolyázás. Meglepetés. A gyűjtemény. Bizonyosság. Áradás. Emlékezet. Ha jól megy. A vikendház. Óvatosság. A menekült. = Hid, 3/20–27. p.
933. MAROS András: *Főjj el hozzánk, Telpap.* = Eső, 1/30–35. p.
934. MÁTÉ-TÓTH András: *Az ikonfestő.* = Tiszatáj, 3/41–47. p.
935. MATKOVICH Ilona: *Egy anyu – meg két apu.* = Élet és Irodalom, április 11. 16. p.

936. MÉNES Attila: *Folyosó a Holdra.* = Élet és Irodalom, április 4. 15. p.
937. MESTER Györgyi: *Belvárosi dupla ablak.* = Magyar Műhely, 1/2–3. p.
938. MESTER Györgyi: *Más világ.* = Magyar Műhely, 1/4–5. p.
939. MOLNÁR Vilmos: *A legfelső stáció.* = Forrás, 3/56–57. p.
940. MORSÁNYI Bernadett: *Raki.* = Kalligram, 3/57–62. p.
941. MURÁNYI Sándor Olivér: *Páter Turbó és a méhek.* = Élet és Irodalom, április 11. 16. p.
942. NÁDASDY Ádám: *A nagymarkú Jozsó.* = Élet és Irodalom, április 18. 14. p.
943. NÁDASDY Ádám: *A túl szigorú szülő.* = Élet és Irodalom, március 21. 14. p.
944. NAGY Koppány Zsolt: *A főnök felesége.* = Tempevölgy, 1/27–28. p.
945. NEMES László: *Remény.* = Ezredvég, 2/27–28. p.
946. NOVÁK Gábor: *Jelentés-áradat.* = Liget, 4/39–43. p.
947. NOVÁK Gábor: *A junkie karácsonya.* = Liget, 3/51–54. p.
948. OLÁH András: *A karikás.* = Várad, 3/32–34. p.
949. OLÁH Gábor: *A Hedvig nevű fenyőfa esete.* = Élet és Irodalom, március 28. 16. p.
950. ORAVECZ Imre: *Old cuntry.* = Élet és Irodalom, április 25. 15. p.
951. MAKLÁRI Éva, P.: *Szokeresz bácsi.* = Vár, 1/33–34. p.
952. PAPP Sándor Zsigmond: *A látomás.* = Holmi, 3/336–342. p.
953. PAPP-ZAKOR Ilka: *Ibolyák.* = Helikon, március 25. 11–12. p.
954. PATAK Márta: *Madrid, Imre és Matyi.* = Forrás, 4/4–12. p.
955. PODMANICZKY Szilárd: *A csöben.* = Bárka, 2/26–27. p.
956. PODMANICZKY Szilárd: *Mi van a palacsintában?* = Holmi, 4/445–451. p.
957. PODMANICZKY Szilárd: *Valami van – a '70-es évek és a most között.* = Eső, 1/18–20. p.
958. PODONYI Hedvig: *Végállomás.* = Napút, 2/79–80. p.
959. RENTZ Máttyás: *Szerencsés ember.* = Eső, 1/38–43. p.
960. RÓNAI-BALÁZS Zoltán: *A vascsöves atya legendáriuma.* = Irodalmi Jelen, 4/29–35. p.
961. SÁNDOR Zoltán: *J. K. emlékei az útról.* = Műhely, 1/61. p.
962. SÁNDOR Zoltán: *J. K. bazaarkezdése.* = Műhely, 1/58–61. p.
963. SÁNDOR Zoltán: *J. K. mint eszme.* = Műhely, 1/58. p.
964. SCHREINER Dénes: *Végképp.* = Élet és Irodalom, április 18. 16. p.
965. SIGMOND István: *Molekulák 18. – Megszámlált falevelek.* = Ezredvég, 2/23–24. p.
966. SIROKAI Máttyás: *A beat tanúinak könyve.* = Tempevölgy, 1/7. p.
967. SOMOGYI Aranka: *ütés vakon.* = Műt, 2/36–37. p.
968. SOMOGYI Zoltán: *95 (Így van rendjén).* = Kalligram, 3/63. p.
969. SOMOGYI Zoltán: *97 (Távolság).* = Kalligram, 3/64. p.
970. SOMOGYI Zoltán: *124 (Hiábavalóságok).* = Kalligram, 3/65–66. p.
971. SOMOGYI Zoltán: *190 (Megtanultam).* = Kalligram, 3/66–67. p.
972. SOMOGYI Zoltán: *214 (Én nem csalódom).* = Kalligram, 3/67–68. p.
973. SZALAY Zoltán: *Zebra.* = Műhely, 1/55–57. p.
974. SZALONTAI Imre: *Szép napot!* = Ezredvég, 2/59–61. p.
975. SZARKA Klára: *Első tévénk.* = Eső, 1/15–18. p.
976. SZARKA Klára: *Laca bácsi.* = Ezredvég, 2/40–42. p.
977. SZÁSZ András: *Csucus.* = Várad, 3/27–31. p.
978. SZIL Ágnes: *Arról, hogy mi a groteszk.* = Tempevölgy, 1/3–5. p.
979. SZOMBATH András: *Cisz.* = Műhely, 1/52–54. p.
980. SZŐCS Henriette: *Deske (1903).* = Várad, 3/41–43. p.
981. TANDORI Dezső: *Néhány bemutatkozás.* Szépirásom. = Forrás, 3/93–96. p.
982. TASNÁDY-SÁHY Péter: *A nimfa element.* = Várad, 3/8–10. p.
983. TATÁR Sándor: *Mérleg.* = Bárka, 2/9. p.
984. TELEGGDI VERESS Magda: *És vannak, akik tiszták maradtak...* = Székelyföld, 3/25–30. p.
985. TELLÉRY Márton: *Beszélő.* = Liget, 4/67–72. p.
986. TENIGL-TAKÁCS László: *Hogyan kerüljük el a bazilikusz tekintetét.* = Holmi, 4/431–442. p.
987. TERDIK Roland: *Anonim hívő.* = 2000, 3/57–58. p.
988. THURZÓ Gábor: *A szoktetés.* = Vigilia, 4/286–290. p.

989. TOROCZKAY András: *A tábornok.* = Irodalmi Jelen, 3/4–10. p.
990. TÓTH Mária: *Szenvedéstörténet.* = Székelyföld, 3/11–21. p.
991. TÓTH Mária: *Szenvedéstörténet.* = Székelyföld, 3/11–21. p.
992. TÓZSÉR Árpád: *Exitus letalis – de a fűrj mi helyett?* Naplójegyzetek 2005-ből. = Kortárs, 3/23–32. p.
993. UNGVÁRY Zsolt: *A teszt.* = Kortárs, 3/4–11. p.
994. URBÁN Péter: *Úton járók.* = Hitel, 3/52–55. p.
995. UTASSY József: *Szabad egy szóra?* = Napút, 3/96–97. p.
996. VAJDA Miklós: *A köpde.* = Élet és Irodalom, március 21. 16. p.
997. VÁRADI NAGY Pál: *Átkelni tilos.* = Helikon, április 10. 11. p.
998. VARGA Lilla: *Időkerék.* = Vár, 1/15–18. p.
999. VÁRI Attila: *Fénylő magnóliák.* = Tekintet, 2/3–21. p.
1000. VÉCSEI Rita Andrea: *Nagy csemege.* = Eső, 1/37–38. p.
1001. ZELEI Miklós: *Akvárium.* = Forrás, 3/19–21. p.
1002. ZELEI Miklós: *Apa citrommal.* = Forrás, 3/14. p.
1003. ZELEI Miklós: *Lefelé a Parnasszusról, esőben.* = Forrás, 3/21–22. p.
1004. ZELEI Miklós: *Szevlő Asszony Sandra Hill.* = Forrás, 3/16–17. p.
1005. ZELEI Miklós: *Még egy jó ötlet.* = Forrás, 3/18–19. p.
1006. ZELEI Miklós: *Osztálytalálkozó.* = Forrás, 3/17–18. p.
1007. ZELEI Miklós: *Petőfi utca.* = Forrás, 3/15–16. p.
1008. ZELEI Miklós: *Tyúkisten.* = Forrás, 3/15. p.
1009. BENEDEK Szabolcs: *Retrothriller.* (Regényrészlet.) = Eső, 1/24–30. p.
1010. BOZSIK Péter: *Idepróbá II.* = Irodalmi Jelen, 4/5–8. p.
1011. BUDA Ferenc: *Derű-ború.* Tünődések fehérről-feketéről IX. = Forrás, 3/58–69. p.
1012. BUVÁRI Tamás: *Királyindiai félelem.* (Részlet egy készülő regényből.) = Műút, 2/18–23. p.
1013. DRAGOMÁN György: *Sohavissza.* (Részlet a *Máglya* című regényből.) = Holmi, 4/389–394. p.
1014. EGRESSY Zoltán: *Lila csik, fehér csik.* (Részlet egy készülő regényből.) = Eső, 1/20–22. p.
1015. EGRESSY Zoltán: *Százezer eperfa.* (Regényrészlet.) = Jelenkor, 4/382–391. p.
1016. FÜZI László: *Az idő keresése.* III. rész. = Forrás, 3/70–92. p.
1017. FÜZI László: *Az idő keresése.* IV. rész. = Forrás, 4/19–46. p.
1018. GÉCZI János: *A tó.* (Részlet készülő esztreregényéből.) = Irodalmi Jelen, 3/26–31. p.
1019. HORVÁTH Péter: *Kedves Isten.* (Regényrészlet.) = Alföld, 4/18–26. p.
1020. HORVÁTH Péter: *Kedves Isten.* (Regényfejezet.) = Tekintet, 2/25–30. p.
1021. JÁMBORNÉ BALOG Tünde: *Codex Sireni.* 1. A Kerge vallomása. 2. A furcsa könyv. 3. Summa. = Liget, 4/75–81. p.
1022. KÁNTOR Lajos: *Egy történet elkezdődik.* (Részlet a *Fehér kakas, vörösbőr* című készülő regényből.) = Helikon, március 10. 8–9. p.
1023. KELECSÉNYI László: *Facér maskarák katlana.* (Regényrészlet.) = Tekintet, 2/34–38. p.
1024. KERÉKGYÁRTÓ István: *Zsarolás.* (Regényrészlet.) = Kalligram, 3/34–40. p.
1025. KERTÉSZ Imre: *Úrvesztő.* (Kiadatlan naplójegyzetek.) = Vigilia, 3/202–207. p.
1026. LANCZKOR Gábor: *Folyamisten.* (Regényrészlet.) = Alföld, 4/30–34. p.
1027. LITVAI Nelli: *A kő.* (Részlet egy készülő regényből.) = Holmi, 3/310–329. p.
1028. MÁRTON Evelin: *Melek Sebaba.* (Részlet a *Mankurt* című regényből.) = Helikon, március 10. 4–6. p.
1029. MÁRTON László: *Kaffka nincs többé.* (Részlet egy készülő regényből.) = Irodalmi Jelen, 4/9–14. p.
1030. MÁRTON László: *A mi kis köztársaságunk.* (Regényrészlet.) = Kalligram, 3/3–11. p.
1031. MÁRTON László: *A népbíró és a kormánybiztos.* (Részlet egy készülő regényből.) = Bárka, 2/11–19. p.
1032. MÁRTON László: *Szabadságunk, nyersen.* (Részlet egy készülő regényből.) = Tiszatáj, 3/3–17. p.
1033. NAGY Zopán: *Tenger, no. II.* (avagy Finnegan újabb ébredései). (Részlet a *Látens „Regény”-kisérletből.*) = Irodalmi Jelen, 3/37–48. p.

Hosszúpróza

1034. NYERGES András: *Batyú.* (Regényrészlet.) = Alföld, 3/17–26. p.
1035. NYERGES Gábor Ádám: *„Szivánó”.* (Részlet a *közlelő munkacímű készülő regényből.*) = Helikon, április 25. 17. p.
1036. ONAGY Zoltán: *A boldog hatvanas évek.* Az ellopott kislány. A császár. Az öreg nyulai. (Részletek a *Boldog hatvanas évek* munkacímű regényből.) = Eső, 1/8–15. p.
1037. ORCSIK Roland: *Felvetél indul.* (Regényrészlet.) = Bárka, 2/34–37. p.
1038. PRÁGAI Tamás: *Kabak.* (Megvilágosodásregény – részlet.) = Irodalmi Jelen, 4/21–25. p.
1039. SÁNDOR Iván: *A Vanderbilt-yacht hajóorvosa.* (Regényrészlet.) = Alföld, 3/5–13. p.
1040. SOPOTNIK Zoltán: *Nietzsche punk.* (Részlet egy készülő tárcaregényből.) = Tiszatáj, 4/6–7. p.
1041. SZABÓ Róbert Csaba: *Verbetetlenek.* (Regényrészlet.) = Helikon, március 25. 7–8. p.
1042. SZENTMÁRTONI János: *Váratlan látogató.* (Részlet egy készülő regényből.) = Magyar Napló, 4/8–11. p.
1043. TÓTH-MÁTHÉ Miklós: *Kossuth papja.* (Regény Könyves Tóth Mihályról – részlet.) = Confessio, 1/39–41. p.
1044. WEINER SENNYEY Tibor: *Az anakronista.* (Első rész.) Tambora. = Tempövölgy, 1/13–20. p.
- Közönség előtt előadásra szánt mű**
1045. SZIL Ágnes: *Mindenáron.* (falusi történet egy felvonásban.) = Bárka, 2/101–110. p.
1046. TERÉK Anna: *Vajdasági lakodalom 1.* (sátras revü.) = Hid, 3/41–73. p.
- Átmeneti műfajok**
1047. ACZÉL Géza: *(szino)líra.* torzósótár. Aktuális. Aktus. Akut. Akvarell. Ál. [Prózavers.] = Kortárs, 3/15–16. p.
1048. BENKE László: *József Attila árnyékában.* [Prózavers.] = Napút, 3/9. p.
1049. BÍRÓ József: *Empirikus változatlan.* [Vizuális költemény.] = Műút, 2/25. p.
1050. BÍRÓ József: *Természetes szabadulás.* [Vizuális költemény.] = Műút, 2/24. p.
1051. CZILCZER Olga: *Emberek, történeteim.* [Prózavers.] = Holmi, 3/344–345. p.
1052. CZILCZER Olga: *A kép.* [Prózavers.] = Holmi, 3/344. p.
1053. CZILCZER Olga: *Kockás ing és bicikli.* [Prózavers.] = Liget, 3/66. p.
1054. GYÖRGY Attila: *Költemények prózában.* A barlang. La rotonde. [Prózavers.] = Székelyföld, 3/7–8. p.
1055. HANDÓ Péter: *Kutyaszag.* [Vizuális költemény.] = Magyar Műhely, 1/11. p.
1056. HANDÓ Péter: *moskolódds.* [Vizuális költemény.] = Magyar Műhely, 1/11. p.
1057. HANDÓ Péter: *Nyári íz.* [Vizuális költemény.] = Magyar Műhely, 1/11. p.
1058. HANDÓ Péter: *Totemoszlop előtt.* [Vizuális költemény.] = Magyar Műhely, 1/12. p.
1059. HANDÓ Péter: *Tükörhelyzet baikuban.* [Vizuális költemény.] = Magyar Műhely, 1/11. p.
1060. HANDÓ Péter: *Türelempillangó.* [Vizuális költemény.] = Magyar Műhely, 1/12. p.
1061. JENEI Gyula: *Az udvar.* [Prózavers.] = Bárka, 2/20. p.
1062. KABAI Lóránt: *belátások újév napján.* [Prózavers.] = Tiszatáj, 4/29. p.
1063. KABAI Lóránt: *légypapír.* [Prózavers.] = Tiszatáj, 4/29. p.
1064. LEGÉNDY Jácint: *Száműzött Jézus.* rablóvers. [Prózavers.] = Liget, 4/89. p.
1065. LEHOCZKY Ágnes: *Irkák egy talánt jegyzetfüzetbe.* 1. Apály-dagály óra. 6. A pergamen. [Prózavers.] = Kortárs, 3/33. p.
1066. MAGOLCSAY NAGY Gábor: *Hommage 2.* [Vizuális költemény.] = Tiszatáj, 4/28. p.
1067. MAGOLCSAY NAGY Gábor: *Hommage 3.* [Vizuális költemény.] = Tiszatáj, 4/28. p.
1068. MARTON Réka Zsófia: *Mikor a tárgyrok zubbannak.* [Prózavers.] = Napút, 2/55. p.
1069. NÉMETH Péter Mykola: *„VisszaHáramoltatott háromkák”.* [Haiku és fotók.] = Napút, 2/23. p.
1070. PÁLINKÁS György: *Egy ablakra.* [Prózavers.] = Jelenkor, 4/448. p.
1071. PAPP Tibor: *az élet fénye.* [Vizuális költemény.] = Forrás, 4/58. p.
1072. PAPP Tibor: *harmat.* [Vizuális költemény.] = Forrás, 4/59. p.
1073. PAPP Tibor: *síraly.* [Vizuális költemény.] = Forrás, 4/60. p.
1074. PETŐCZ András: *Idegen elemek terjeszkedése 1.* [Képpers.] = Tiszatáj, 4/92. p.

1075. PETŐCZ András: *Idegen elemek terjeszkedése 2.* [Képv.vers.] = Tiszatáj, 4/92. p.
1076. SCHEIN Gábor: *Jegyzet egy térkép hátoldalára.* Hervay Gizella emlékére. [Prózavers.] = Jelenkor, 3/252. p.
1077. TÓTH Árpád, F.: *Ez már döft, drágám.* [Képv.vers.] = Magyar Műhely, 1/19. p.
1078. TÓTH Árpád, F.: *A remény I.* [Képv.vers.] = Magyar Műhely, 1/20. p.
1079. TÓTH Árpád, F.: *A remény II.* [Képv.vers.] = Magyar Műhely, 1/21. p.
1080. TÓTH Árpád, F.: *Vizuális költészeti képregény.* = Magyar Műhely, 1/22. p.
1081. TÓTH Árpád, F.: *Vizuális költészeti képregény.* = Magyar Műhely, 1/23. p.
1082. VARGA Imre: *Hajdanában ég és föld. A világ keletkezése.* [Régi regék Japánból (részlet), verses feldolgozás.] = Napút, 2/30–33. p.
1083. VÁRNAI Gina: *Egy kéz mandát az utazóhoz.* [Prózavers.] = Napút, 2/55. p.

Kevért műfajok

1084. G[ÉHER]. István László: *A repülő szőnyegből.* 143. Remete. 144. Szónok. 145. Önfegyelem. 146. Nehéz idők. 147. Kísértet – alba. 148. Téli eklóga. 149. Eurüdiké panasza. 150. Anyámnak. 152. Körtánc. [Versek, jegyzetekkel.] = 2000, 4/42–44. p.
1085. HALASI Zoltán: *Péncz. Pro. Kontra. Summa.* [Versek, jegyzetek.] = 2000, 3/52–56. p.
1086. SZILÁGYI Ákos: *Bobok.* Barokk hűsvét. [Előszó, vers, jegyzetek.] = Élet és Irodalom, április 18. 17. p.

Levelek

1087. *Levelek Szederkényi Ervinhez.* (Angyal Endre, Károlyi Amy, Lakatos István, Makay Ida, Nemes Nagy Ágnes, Oravecz Imre, Somlyó György, Tatay Sándor, Várkonyi Nándor, Weöres Sándor levelei.) [Levelek, fotók.] = Jelenkor, 4/449–459. p.

(Összeállította: FELDE CSILLA)

SZÁMUNK SZERZŐI

BARNA PÉTER (1988) újságíró, kritikus

CSUFOR LILLA (1989) kritikus

CSUKA BOTOND (1989) kritikus

FALVAI MÁTYÁS (1984) író, kritikus

FODOR PÉTER (1976) kultúrakutató, a Debreceni Egyetem oktatója

GUMBRECHT, HANS ULRICH (1948) irodalomtudós, a Stanford Egyetem professzora

HLAVACSKA ANDRÁS (1989) szerkesztő, kritikus

KOVÁCS FLÓRA (1982) irodalomtörténész

TAKÁCS ÉVA (1990) kritikus

TAKÁCS TIBOR (1974) történész, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának munkatársa

VASS NORBERT (1985) történész, kritikus, a Szépirodalmi Figyelő szerkesztője

ZSOLNAI GYÖRGY (1986) kritikus, a Szépirodalmi Figyelő főmunkatársa

A könyv
megrendelhető
a kiadónál, vagy
megvásárolható a
könyvesboltokban.

Részlet Orbán Viktor előszavából: „A magyar kultúrpolitika fenegyerekének könyvét vette kézbe az olvasó. Ám L. Simon László kötetének legfontosabb hőse nem a szerző, hanem Klebelsberg Kuno, s ennek oka bizonyára nem csupán a jeles előd iránti tiszteletben keresendő. Ahogy a nagy kultuszminiszter is egy olyan korszakban futotta meg pályáját, amelyben szinte alapjairól kellett újjáépíteni Magyarországot, úgy a 2010-ben megválasztott kormánynak is egy katasztrofális állapotban lévő, reményvesztett ország számára kellett visszaadnia a jövőbe vetett hitet. [...]

Kevés munkatársammal folytattam olyan késhegyre menő vitákat, mint éppen e kötet szerzőjével. Mégis azt mondhatom, hogy bár L. Simon László nem arról híres, hogy ki- vagy elkerülné a pengéváltásokat, összességében az elmúlt közel négy évben maga is ezeknek az értékeknek az összebékítésére törekedett parlamenti bizottsági elnökként, szakállamtitkárként, később pedig kulturális nagyberuházásokért felelős kormánybiztosként. Politikusi pályafutása jól mutatja, hogy ez nem mindig könnyű, de nem is lehetetlen feladat. S közben egy pillanatra sem válik hűtlenné hátszágához, Fejér megyei gyökereihez. Hiszen aki valóban a hazáért akar tenni, aki a Klebelsberg és más nagyjaink által kijelölt utat akarja járni, annak nemcsak azt kell tudnia, hogy hová tart, hanem azt sem szabad elfelejtenie, hogy honnan érkezett.”

ESZTERHÁZI VIGASSÁGOK

— FERTŐD-ESZTERHÁZA —

BUDAPESTI VONÓSOK XX. HAYDN FESZTIVÁL

Helyszín: Esterházy-kastély, Fertőd
Cím: 9431 Fertőd, Joseph Haydn utca 2.

2014. július 11. - 2014. július 20.

2014. JÚLIUS 11. PÉNTEK 19.00 • MARIONETTSZÍNHÁZ
ZENEI ISTENEK

Küreműködők: **Lencsés Lajos** - zeneszerző
Jegyek: 4.000 Ft

2014. JÚLIUS 12. SZOMBAT 16.00 • PÁLMAHÁZ
NAGYKORÓSÁG

A **Budapesti Vonások** előadása
Jegyek: 4.000 Ft

2014. JÚLIUS 12. SZOMBAT 19.00 • MARIONETTSZÍNHÁZ
200 ÉV A CSEH ZENÉBEN

Prigal Kamarazenekar
Jegyek: 4.000 Ft

2014. JÚLIUS 13. VASÁRNAP 19.00 • HAYDN TEREM
OPUS 20

A **Budapesti Vonások** előadása
Jegyek: 4.000 Ft

2014. JÚLIUS 18. PÉNTEK 19.00 • MARIONETTSZÍNHÁZ
MESTER ES TANITVÁNYA

Küreműködők: **Ferő László** - rendező
Jegyek: 4.000 Ft

2014. JÚLIUS 19. SZOMBAT 16.00 • PÁLMAHÁZ
A SZLÁV SZEXTETT

A **Budapesti Vonások** előadása
Jegyek: 4.000 Ft

2014. JÚLIUS 19. SZOMBAT 19.00 • MARIONETTSZÍNHÁZ
ARANYSELENCÉK

Vezetője: **Pietro Borgonovo** - Olaszország
Jegyek: 4.000 Ft

2014. JÚLIUS 20. VASÁRNAP 18.00 • HAYDN TEREM
KERESZTMETSZET – 1779

Sőmegi Eszter - ének
Dobos Szilvia - zongorista
A **Budapesti Vonások** tagjából alakult vendégcsapat
Jegyek: 4.000 Ft

Eszterháza Kulturális, Kutató- és Fesztiválközpont

H-9431 Fertőd, Joseph Haydn u. 2.

Telefon: +36 (99) 537 640 • www.eszterhaza.hu

A felhasznált fotók az Eszterháza Központ és a fellépő művészek engedélyével szerepelnek a kiadványban.
A szervezők a másolmányok készítését jogdíjmentesen tartják fenn.

www.eszterhazivigassagok.hu
www.budapestivonások.hu

ISSN 1585-3829

9 771585 382140

14003

Ára: 600 Ft

ESTERHÁZY-KASTÉLY
— FERTŐD-ESZTERHÁZA —

KONCERTEK AZ ESTERHÁZY- KASTÉLYBAN

2014. május 30. – 2014. szeptember 28.

www.eszterhaza.hu
www.eszterhazivigassagok.hu